

**MARKSİSTLER VE MARKSİST OLMAYANLAR
ARASINDA TARTIŞMA**

İNSANLIĞI NASIL BİR GELECEK BEKLİYOR

J. D. BERNAL

Josué de CASTRO

Roger GARAUDY

Georges GURVITCH

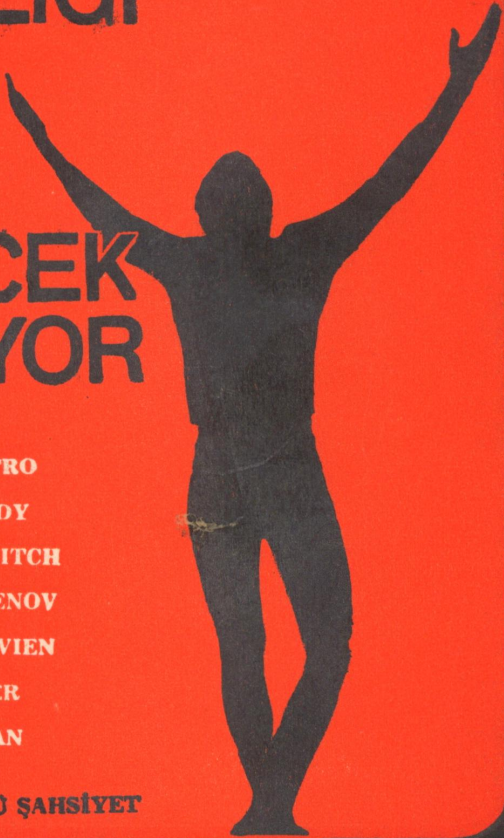
Evgueni KAMENOV

Nguyen Khac VIEN

Rahip BOULIER

Arnost KOLMAN

VE DAHA 44 ÜNLÜ ŞAHSİYET

payel yayınevi

P

PAYEL YAYINLARI : 3
Günümüzün Sorunları Dizisi : 1

Birinci Basım : Ekim 1966
Kapak Düzeni : Gültekin ÇİZGEN
Dizgi-Baskı : Hamle Matbaası

**Marksistler ve Marksist Olmayanlar
Arasında Tartışma:**

İNSANLIĞI NASIL BİR GELECEK BEKLİYOR ?

**Çeviren:
Zaven BİBERYAN**

P

**PAYEL YAYINEVİ
İ s t a n b u l**

ÖNSÖZ

İNSANLIĞI HANGİ GELECEK BEKLİYOR?

İnsanlığı hangi gelecek bekliyor?

Aslında bu sorunun cevabı çoktan verilmiştir. İnsanı insanın sömürmesinin sona ereceği, bütün emek potansiyelinin emekçiler yararına dönük olarak planlanacağı, sınıf ve şart farklarının ortadan kalkacağı, her türlü tutku, saplantı ve yabancılaştırmalardan arınmış, yücelme yönünde alabildiğine özgür, sosyalist bir gelecek bekliyor insanlığı...

Bu geleceği kendi haksız çıkarları, insanlık tarihinin yüz karası olan kendi kişisel baskı ve hegemonyaları için geciktirmek isteyenler dahi bundan emindirler.

Yüzyıllar boyu kölelikten, feodaliteden, monarşiden ve binbir hurafenin karanlıklarından arınarak gelmekte olan insanlık seli nihayet burjuva hakimiyetinin barikatlarını da aşmaya başlamıştır.

Yirminci yüzyıl tam bir dönem yüzyılıdır.

Ve yirmibirinci yüzyıl çağımızın büyük mücadelelerini saygıyla anacak ve çağımızda bu mücadeleye kendini adanmış olanların heyecanını ve duygusunu kendi varlığı içinde yaşatmaya devam edecektir.

19. yüzyılda yaşamanın zaferi «Malik olmak» fiiline kenetlenmişti. Kişisel mülkiyet mutluluğun tılsımı sayılıyordu. En çoğa sahip olan insan en mutlu olandı. Ve herkes en çoğa sahip olma yarışındaydı.

Bu yarışın sayısız haksızlıklara, cinayetlere ve savaşlara sebep olduğu, insanı insanlık dışına iterek kendi oluşuna yabancılaştırdığı anlaşılmış ve asıl bahtsızlığın bu pek yanlış ve pek ters yöndeki mutluluk aranışından doğduğu ortaya çıkarılmıştır.

20. yüzyılda mutluluk «Malik olmak» fiilinden çoktan kopmuş ve «olmak, hep birlikte olmak ve gelişmeye doğru olmak» fiillerine perçinlenmiştir.

Okuyacağınız kitap elliyi aşkın milletlerarası bilginin bu konuda yaptıkları tartışmalarla ilgilidir.

Gerek tarih, gerek sosyoloji, gerek iktisat açısından olayların incelenmesi bütün bu bilginleri insanlığın geleceği hakkında aynı noktada birleştirmektedir.

Bu gelecek mutlaka ve mutlaka sosyalizmdir...

Bu geleceğe doğru en hızlı koşan toplumlar en önde, en ileri olma şerefini tüm insanlığa karşı taşımakta olan toplumlardır.

ÇETİN ALTAN

BU KİTAP HAKKINDA

1961 yılında, 17-20 Mayıs günleri arasında, Fransa'nın Ro-yaumont şehrinde, Doğudan ve Batıdan seçkin filozoflar, iktisatçılar, sosyologlar, tarihçiler, yazarlar milletlerarası bir toplantıda buluşup

İNSANLIĞI NASIL BİR GELECEK BEKLİYOR?

**(Sosyal ilerlemenin ülküleri ve
kriterleri)**

konusunu tartışılar.

İnsanlığın ilerlemesi ve geleceği, önce tarihi açıdan ele alındı: tarihi gelişmenin safhaları nelerdir? Bir sosyal şekilden başka bir sosyal şekle geçiş nasıl olur? Tarihin bir anlamı var mıdır?

Sonra, iktisatçılar ve sosyologlar çeşitli çağdaş toplumlar-
da ilerlemenin şekilleri üstüne fikirlerini karşılaştırdılar: az-
gelişmiş ülkelerin gelişme yolları, teknik ilerleme ve kapitalizm,
sosyalizmin gelecekteki imkânları, barış içinde yanyana yaşa-
ma ve insanlığın ilerlemesi.

Sonunda, tabiat bilimleri uzmanları ve filozoflar, problemi
çifte açıdan: ilerlemenin biyolojik etkenleri ve hümanizm ve
ilerleme, açılarından ele aldılar.

Her konuda, önce bir rapor sunuldu, sonra o konu üstüne
tartışmaya girildi.

Tartışmaya katılanlar arasında birçok eserler vermiş, mil-
letlerarası şöhret sahibi, ünlü kişiler çoğunlukta idi. Nobel ödül-

lû kazanan bile vardı. Ekserisi Doğu ve Batı üniversitelerinde öğretim üyesiydi. Birleşmiş Milletler Teşkilâtında yahut milletlerarası örgütlerde görev almış kişiler de ordaydı. Garaudy gibi, Vercors gibi, Vilar gibi ünlü yazarlar, iki de din adamı tartışmaya katılıyorlardı.

Doğu ile Batı, marksistlerle marksist olmayanlar arasında bu ilk diyalog derin yankılar uyandırdı. Bazı Fransız gazeteleri bu karşılaşmayı «Aydınların zirve buluşması» olarak niteledi.

Bu, siyasi bir karşılaşma, bir boy ölçüşme değildi. Tam anlamıyla bir bilimsel toplantıydı. Dünyanın seçkin bilim adamları, düşünürleri, aydınları, baş başa verip insanlığın bütün acil ve hayati problemlerini görüşüyorlar, insanlığın ve dünyamızın geleceğini, varlığını kurtarmanın çarelerini araştırıyorlardı.

Elbette ki her biri mensup olduğu yöntem açısından savunuyordu görüşlerini. Ama bu gerçek bilim adamlarının tartışma seviyesi - kitabı okurken de görüleceği gibi - en yüksek nezaket, entelektüel namusluluk, insancıl iyi niyet ve bilimsel objektiflik sınırlarını aşmadı. Bu düşünce adamları için temel sorunlarda ayrılık yoktu. Hepsî de aynı şeyleri istiyor, aynı şeyleri arıyordu. Hepsinin de gayesi, düşüncesi, insanları daha müreffeh, daha rahat, daha özgür, daha mutlu kılmaktı. Hepsî de insanın, insan olarak, daha çok değer taşıması, daha çok saygı görmesi, korkusuz yaşaması, kendi yaşantısı ve kaderine daha çok, hattâ mutlak egemen olması idealini taşıyordu. Ortak temel bu olunca, aralarındaki ayrılık bu müsterek ideale erişmenin yol ve yöntemi üstüne olabiliirdi ancak. Rejim ve sistem sorunları, insanlığın ilerlemesi, gelişmesi, türümüzün geleceğini tehdit eden korkunç tehlikelerin önüne geçilmesi için kullanılacak araçlardan başka birşey değildi. Ve taraflar, bu ayrı sistemleri ancak insana yararlılığı açısından inceliyor, zararları açısından eleştiriyorlardı.

Günümüzde, insanlığı, uygarlığı ve birey olarak günlük yaşantımızı ilgilendiren pek çok problemler vardır. Bilim, teknik, endüstriye özgü problemler (otomasyon gibi, sibernetik gibi), demografik problemler (nüfusun yaşlanması ya da artması gibi), biyolojik ve psikolojik problemler (beslenmeden tutun da, insanın iç dünyasının dengesine, yeni bir tip insan yaratmak yahut insanı değiştirmek çabalarına kadar), sosyal.

ekonomik sorunlar ideolojik ve manevî sorunlar, felsefî bunalımlar, vb. Ama hepsinden önce, hepsinin üstünde, temel sorun olarak, insanlığın bütün akımları, inançları, sistemleriyle tüm olarak barış içinde yanyana yaşaması zorunluluğu var.

Kritik günler yaşıyoruz.

Yaşlı sandığımız, oysa daha ergenlik çağına bile varmayan insanlık, çocuk hastalıklarına tutulmuş, ölüm nöbetleri geçiriyor.

İnsanlığın ezelden beri göğüs gerdığı çeşitli tunalımların çağımızda birdenbire tu denli ağırlaşarak dünyamızı bir dönüm noktasına getirip dayaması, çok önemli bir olayın sonucu olmuştur. İnsan denen, henüz olgunluğa erişmemiş yaratığın, zararlı zararsız çeşitli oyuncaklarına nükleer oyuncağı da eklemesi ve onunla bilinçsizce, sorumsuzca oynamaya heveslenmesi, bu ölüm nöbetlerini doğurmaktadır. Var olmak - yok olmak alternatifli bütün kaçamak yolları tıkamış, insanlığı kışeye sıkıştırmıştır. Barış içinde yanyana yaşama zorunluluğu kaçınılmaz olunca, peşinden sürüklediği birçok zorunluluklara da boyun eğmek gerekmektedir. Ki coexistence'ı zorlama teşebbüsleri, esasında o öteki zorunlulukları atlatmak arzusundan ileri gelmektedir.

Barış içinde yanyana yaşamak, kimsenin kimseyi kışetlememesi, herkesin kendi yolunda yürüyüp gelişmesi, yani ekonomik-sosyal-siyasî bir yarışmanın hızlanıp dünya çapında ispatlamalara girişmesi demektir. Barış içinde yanyana yaşamak, insanlığın bütün maddî ve entelektüel imkânlarının insanın hizmetinde kullanılması demektir. İnsanlığın mutluluk ve refahına en iyi hizmet eden, en olumlu sonuçları alan, yarışmanın ödülüne hak kazanacaktır. Bu hedefe varmak için, akıl, mantık, bilim ve tekniğin bütün gereklerini hileye sapmadan, bütün siyasî ve zümrevî çıkarlardan arınarak tam bir bilim adamı dürüstlüğü ve objektifliğiyle uygulamak gerekecektir. Dünyamızda, bu zorunluluktan hoşlanmayan, lânetlenmiş insan kadarı üzerinde saltanatını sürdürmeye hevesli güçler vardır. Bu güçler, bütün problemleri çözme olanaklarının bugün insanın elinde mevcut olduğunu bilirler elbet. Fakat Gordios düğümünü çözmeyi kabul edeceklerine, kılıçlarına davranmayı yeğ görüyorlar. Ellerine geçen korkunç oyuncağı da sonuna kadar şantaj aracı olarak kullanabileceklerini sanıyorlar belki. Kıyamet

saatini bir an önce çaldırmaya sabırsızlanan kimseler «uçurumun kenarında» cambazlığa devamda kazanç arıyorlar. İnsanları biraz, biraz daha uykuda tutmak, sabahı az daha geciktirmek, tanyerine perde çekmek çabaları, tehlikeyi her geçen gün biraz daha arttırmaktadır. Çünkü tarihin gelişiminde anlar vardır ki, zorlanamaz. Temel koşullar yanyana gelince, tabii seyrini mutlaka izleyecektir. Bu gelişme artık o kadar hızlanmıştır ki, onu durdurmak, hattâ yavaşlatmak bile kimsenin harcı değildir. Zorlama, patlamayı getirecektir ve patlama olursa, bundan hiç kimse yararlanamayacaktır.

Kafasını kuma sokmayan, felâket habercisi bir kısa görüşlülüğü silkinip atabilen herkesin mutlaka ve mutlaka göreceği, görmesi gereken filili durumları Doğu-Batı, komünizm-kapitalizm, hür dünya-esir milletler gibi karşıt kelimelerle geçiştirmek yetersiz. Soğuk savaşın zorlu terminolojisi bir anlam taşımıyor artık. Ve dünya ikiye ayrılmıştır diye beylik teşhislerle gerçekler açıklanmış olmuyor bugün. Çünkü evrenin bile daralmaya yüz tuttuğu çağımızda dünya ikiye bölünemez, hele bölünmüş durumda kalamaz.

Elbette ki bilim ve fikir adamları gerçekleri, tehlikeleri herkesten önce, herkesten iyi görecekler ve temel endişe etrafında birleşecekler. Çağımızın en ağır problemlerini dile getiren Royaumont diyalogu aynı zamanda gerçek aydınların ve bilim adamlarının ayrı fikirlere, yöntemlere sahip olsalar bile hayati müştereklerde, bilimsel gerçeklerde nasıl birleştiklerini, insanlığın kaderi etrafında işbirliği yaptıklarını ve nasıl bir medenî seviyede tartıştıklarını göstermek bakımından bizim için ayrıca ilginçtir.

Bu kitap, geleceği yüzde yüz haber veren kesin yargılar, kehanetler savuran sözde bilimsel, fantezi bir eser değildir. İnsanı düşündüren, bütün konular üstüne kafasını işletmeye, kendi kendisiyle tartışmaya, kaderinin sorumluluğunu yüklenmeye iten, hiçbir şeyi eleştirisiz, yargısız, körükörüne kabullenmeye alıştıran bir eserdir.

Üç gün süren uzun konuşma ve tartışmalar arasından biz bu kitaba ilerlemenin ekonomik ve sosyolojik problemleri ve barış içinde yanyana yaşama konularını aldık. Konuyu dört bölüm halinde sunmaktayız.

Birinci bölümde, sömürgelerin ve azgelişmiş ülkelerin ge-

İlşme sorunu ve yolları tartışılmaktadır. Açlık, kıtlık, yetersiz beslenme, bunun ekonomik-siyasî nedenleri ve biyolojik-sosyal sonuçları, Malthus'çuluk ve eleştirisi, geri toplumların ilerleme imkânları ve engeller yer almaktadır.

İkinci bölümde 1700 den 2100 yılına kadar teknik ilerleme ile kapitalizm incelenmektedir. Bu kısımda demografik sorunlar, nüfusun yaşlanması ve çoğalması problemleri, bireyin özgürlüğü ile devletin egemenliği ve sosyal baskı çelişkileri, kapitalizmin geleceği ve sosyalizmle olan ilişkileri tahlil edilmektedir.

Üçüncü kısım, sosyalizmin perspektiflerine ayrılmıştır. Günümüzün sosyal yapıları incelenmekte, kapitalist âlemde, sosyalist ülkelerde, komünist rejimlerde teknokrasinin arzettiği tehlikeler ve sonuçlar belirtilmekte, teknokrasiden kaçınmanın ya da onu nötralize etmenin yolları araştırılmakta, bu arada Sovyetler Birliğinde iktidarla halk arasındaki ilişkiler etrafında Sovyet ve Batılı bilginler arasında bilimsel tartışmalar yer almaktadır.

Dördüncü bölümde, günümüzün en hayati sorunu olan barış içinde yanyana yaşama (coexistence pacifique) problemi ele alınmakta ve nefis bir diyalog cereyan etmektedir. Bu diyaloga, iki de din adamı katılmaktadır. Marksizme yakınlıkları olmaması tabii olan bu iki bilgin din adamının marksizm, sosyalizm, kapitalizm, insanlığın ilerlemesi, mutluluğu ve barış içinde yanyana yaşama konularında düşünceleri, sorunları ele alış ve mütalâa ediş tarzları, gayet enteresan ve düşündürücü, değerli bir tanıklık teşkil etmektedir. Bir din adamının milletlerarası ilişkilerde layikliği savunması, bunu vazgeçilmez bir gerçek ilân etmesi, layiklik ilkesinden ayrılmaya yeltenen politikacıların siyasî niyetlerinden şüphelenmek gerektiğini söylemesi, ibret verici bir olaydır.

Z. B.

Diyaloga katılanlar

(Alfabetik sıra ile)

- Adouard ARABOGLY** — Moskova Üniversitesi Öğretim üyesi
A. A. ARZUMANIAN — SSCB Bilimler Akademisi üyesi, Moskova Dünya Ekonomisi Enstitüsü Direktörü
Raymond BARBÉ — Profesör
André BARJONET — Ekonomik ve Sosyal Konsey Üyesi
J. D. BERNAL — Londra Üniversitesi Profesörü, Royal Society üyesi
Guy BESSE — Üniversite öğretim üyesi
Rahip BOULIER
Josué DE CASTRO — Dünya Açlığa Karşı Savaş Birliği Başkanı, Birleşmiş Milletler Beslenme Komisyonu Başkanı, Rio de Janeiro Üniversitesi Profesörü
Dr. Paul CHAUCHARD — Ecole des Hautes Etudes'de tedrisat yönetmeni
Jean CHESNAUX — Ecole des Hautes Etudes'de tedrisat yönetmeni
P.-H. CHOMBART DE LAUWE — Ecole des Hautes Etudes'de tedrisat yönetmeni.
François CLAESSENS — Avukat
Henri CLAUDE — Üniversite öğretim üyesi
Maurice CORNFORTH — M.A.
Jean FOURASTIÉ — Ecole des Hautes Etudes'de tedrisat yönetmeni
Youri FRANTSEV — SSCB Sosyal Bilimler Akademisi Başkanı
Roger GARAUDY — Centre d'Etudes et de Recherches Marxistes Direktörü
Lucien GOLDMANN — Ecole des Hautes Etudes'de tedrisat yönetmeni
C. I. GULIAN — Romanya Bilimler Akademisi Felsefe Enstitüsü Direktörü
Georges GURVITCH — Sorbonne Üniversitesi Profesörü
JOHNSON — İktisatçı

E. M. JOUKOV — SSCB Bilimler Akademisi üyesi
Evguéni KAMENOV — Sofya Üniversitesi Profesörü, Bulgaristan'ın eski Fransa Elçisi
Arnost KOLMAN — Çekoslovakya Bilimler Akademisi Üyesi
Ernest LABROUSSE — Sorbonne Üniversitesinde Profesör
Henri LAUGIER — Sorbonne Üniversitesi fahri Profesörü, Birleşmiş Milletler eski Genel Sekreter yardımcısı
Léon LAVALLEE — İktisatçı
Bernard LAVERGNE — Paris Hukuk Fakültesi fahri Profesörü
Cesare LUPORINI — Floransa Üniversitesi Profesörü
Jacques MADAULE — Yazarlar Millî Komitesi Genel Sekreteri
V. de MAGALHAES-VILHENA — C.N.R.S. üyesi
A. MONESTIER — Mühendis
Bn. Jeanne MORTIER — Teilhard-de-Chardin Derneği sekreteri
A. L. MORTON — M.A.
Dr. Bernard MULDWORF — Psikiyatrik Hastaneler hekimi
Gilbert MURY — Üniversite öğretim üyesi
Jivko OCHAVKOV — Bulgaristan Felsefe Enstitüsü tedrisat yönetmeni
Charles PARAIN — Üniversite öğretim üyesi
Muhterem Peder PLANTY-BONJOUR — Dominiken rahibi
B. F. PORCHNEV — SSCB Bilimler Akademisi Tarıh Enstitüsü üyesi
Mihail RALEA — Romanya Bilimler Akademisi üyesi
Stanley RYERSON — Toronto Marxist Study Centre Direktörü
Alfred SAUVY — Collège de France Profesörü, Institut National d'Etudes Démographiques Direktörü
Pierre-Maxime SCHUHL — Sorbonne Üniversitesi Profesörü, *Revue Philosophique* müdürü
Nicolai SEMENOV — SSCB Bilimler Akademisi üyesi, Nobel Ödülü almıştır.
A. I. SOBOLEV — *Nouvelle Revue Internationale*'in Başyazar yardımcısı
SROVNAL — Profesör
Ladislav STOLL — Prag Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
VERCORS — Yazar
Dr. Nguyen Khac VIEN
Pierre VILAR — Ecole des Hautes Etudes'de tedrisat yönetmeni
Jean WAHL — Sorbonne Üniversitesi Profesörü

BİRİNCİ BÖLÜM

AZGELİŞMİŞ ÜLKELERİN GELİŞME YOLLARI

SÖMÜRGE REJİMİNDE İLERLEME SORUNU VE MİLLÎ KURTULUŞ HAREKETLERİNİN İDEOLOJİSİNDEKİ YERİ

Jean CHESNEAUX (Fransa)

İnsanın ilerlemesi ve insanlığın geleceği üstüne yapılan hiç bir tartışma, insanlığın üçte ikisini temsil eden «üçüncü dünya»nın kendine özgü problemlerini bilmemezlik edemez. Afrika, Asya ve Latin Amerika'nın bu geniş ülkelerinde, bizimkilerden daha erken kapitalizm öncesi toplumlar gelişmiştir. Bu ülkeler, endüstri devrimi olur olmaz, Batı'nın iştahasını tahrik eden birer av oldular. Bugün ise, politik ve ekonomik tam bağımsızlık için savaşılmaktadırlar.

Bu konuyu, Rostow'un teorileri çerçevesinde ele almak pek olumlu değildir. Gerçekten, İsveç'in 17. yüzyıl'da ağaç endüstrisi esası üzerine gelişmeye başlaması ile Malezya'nın kıpırdanışını aynı ölçü üzerinde kabul eden bir teori, bilim açısından ilginç olabilir mi? O Malezya ki, tek zenginliği olan kauçuk yüzünden dış dünyanın uyruğuna geçmiş ve millî ekonomisi ahenkli bir gelişme kaydedememiştir.

Asya ülkeleri tarihçisi olarak, sömürge rejiminde ilerleme sorunu üstünde bazı fikirler sunmak isterim.

Sömürge rejimi bir ilerleyiş rejimi midir? Tarihçiler için, bu soruyu kendi kendilerine sormaları zamanı gelmiştir. Çünkü, gözümüzün önünde sömürge çağı bitmektedir. Çünkü, Asya'dan sonra Afrika da bağımsızlığını kazanmış, ya da kazanmak üzeredir. Çünkü Avrupa'da Monaco ve Liechtenstein (Lihtenştayn) nasıl ki feodal parçalanmanın kalıntılarıysa, Macao ve Goa da onlar kadar köhnemiş birer imparatorluk kalıntısıdır.

Sömürge rejimi çerçevesinde, sömürgeleştirilen ülkelerin daha önce geçirmiş oldukları feodal, aşiret ve hattâ bazan daha da geri rejimlere göre gerçek bir evrim olduğunu kimse inkâr etmez. Demiryolları, modern maden ocakları ortaya çıktı. Eskiden vergiler malla ödenirken, yeni yönetimler bunun parayla ödenmesini sağladılar. Sömürgeci devlet, yerine geçtiği politik teşekküllerden daha titizlikle çizdi ülkenin sınırlarını. Modern bilim, bir takım modern siyasî teoriler (okula gidenlerin oranı çok düşük olduğundan, ağır da olsa) yayıldı. Modern aşı usulü geniş çapta uygulanmaya başladı, v.b.

Feki amma, bu yenilikler bir ilerleme niteliğini taşıyor mı?

Eazılarınca bilânço, oldukça eksiklikleri bulunduğu halde, olumludur. Kısmî de olsa, gerçek ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu fikri taşıyanlar, neredeyse, sömürgeciliği gerekli bir kötülük sayma eğilimindedirler. Genç ve dinamik Avrupa'nın onlara bir «kıvılcım» götürdüğü zaman Asya ve Afrika'nın içinde bulundukları durgunluğa ve gerilemeye hoyratça bir ilâç olarak görürler sömürgeciliği. Bu «kıvılcım» dan söz eden, bizzat Bay Burbiba'dır (çünkü böyle düşünenler sadece eski sömürgeciler değil; eski sömürge insanları arasından da aynı fikri taşıyanlar çıkmaktadır).

Ama hangi koşullar altında ortaya çıktığını ve ne gibi sonuçlar meydana getirdiğini hesaba katmadan bir olayın kapsamı tespit edilebilir mi?

Sömürge rejimi tarafından getirilen bütün yeniliklerin, doğrudan doğruya bu rejimin çıkarı için getirildiğini ve sadece, üretimin ya da sosyal hayatın bu rejimin iyi işlemeıi için gerekli sektörlerini kapsadığını ispat etmek kolaydır. Demiryolları, limanların hinterlandını genişletmek yahut da asker nakliyatını kolaylaştırmak için yapılmıştır. (Meselâ, Sipahilerin isyanından sonra Hindistan'da demiryolları şebekesi hemen genişletilmiştir.) Sınırların tespiti, rakip emperyalizmlere kafa tutmak için yapılmıştır. Modern okullar, kalifiye yardımcılar hazırlamak için kurulmuştur, v.b. Bunun sonucu olarak (ki pek farkına varılmıyor), diğeri sektörler ihmal edilmiştir. Oysa bu yenilikler, sömürge rejimini ilgilendirmeyen üretimin ya da hayat seviyesinin **top-tan ilerleyişini** sağlayamazlar. Aksine, bu toptan ilerleyişı kısıtlarlar. Meselâ, demiryolları, ham maddeleri toplama alanını ya da metropolün endüstri ürünlerinin dağıtım alanını genişlettiğinden, endüstrinin gelişimini frenleyen, eski köy ve şehir zanaatlarının çöküşünü hızlandıran bir ekonominin tamamlayıcısıdır. Aşılama ise, sağlık tedbirlerinin gerçek ilerlemesini frenler. Çünkü aşılama kampanyası, belâlı bir idarî örgüte bağılıdır. Bu örgüt, çoğu zaman sağlık ekiplerinden vergi ihbarı ajanları olarak yararlanır. Aşiretler de, vergilerinin ağırlaşmasını göze alacaklarına, dağa kaçmayı tercih ederler. Vergilerin para ile ödenmesi, eski feodal ilişkilerin ortadan kalkmasını çabuklaştıracığına, bu ilişkileri daha da pekleştirir. Çünkü Vietnam'ın ileri gelen toprak sahipleri ya da Fas'ın kaid'leri bundan yararlanıp, köylüden topladıkları arazi vergisini arttırır, köylüyü bütün bütün ezerler.

Sömürge rejiminin getirdiği bütün bu yenilikler, hem bir ilerleme teşkil etmekten uzaktır, hem de ekonominin ve toplumun ahenkli gelişmesiyle bağdaşmayan bir rejimin tamamlayıcılarıdır.

Elbetteki bu, sömürge ülkeleri için geleceğin tıkalı olduğu anlamına gelmez. Son onbeş yılın tarihi, aksini göstermek için yeterlidir. Şu var ki, sömürgeleştirmenin getirmiş olduğu yeni sosyal hayatın bütün unsurlarının olumsuz rolü, ancak sömürgeciliğin tepetaklak edilmesiyle son bulacaktır. O zaman, artık toptan ilerlemeye engel olamayacaktır. Kökünü millettten alan yeni bir devlet gücü, bu demiryollarını, sağlık donatımını, piyasa ilişkilerine açılan ekonomiyi ele alacaktır.

Gerçek ilerleme sadece politik bağımsızlıkta olur. Sömürge ülkelerinin ilerlemesi sorunu, önce bağımsızlıklarını yeniden kazanmalarına bağlıdır. Yalnız politik bakımdan bağımsız bir iktidardır ki tutarlı ve topyekûn bir millî kalkınma politikası hazırlayabilir. Ve yalnız böyle bir iktidardır ki halkın aktif desteğini isteyip gerekli fedakârlıkları ona kabul ettirebilir. (Burada sözünü ettiğimiz iktidar, eski efendilerinin yerine geçip onların bir dediğini iki etmeyen ve aynı çıkarlara hizmet etmeyi kabullenen iktidarlardan değildir.)

Şu halde, sömürge rejiminde yenilikle ilerleme arasındaki ilişkiler sorunu karmakarışık bir sorundur. Millî kurtuluş hareketlerinin ve millî kurtuluş ideolojilerinin karşılımlarına dikilen çelişmeleri çözmekte zorluk çekmiş olmalarına şaşmamak gerekir.

Bunlardan bazıları için işin en önemli yönü, kültürel, teknik ve politik alanlarda millî bütünlüğün savunulmasıydı. Bu yurtseverler, nefret edilen fatihten

gelme her şeyi toptan geri itiyorlardı. «Geçmişçi» idiler. Felâket yılları süresince, ülkelerinin bağımsızlığını yitirdiği anda içinde bulunduğu sosyal rejimi eleştirmek istemiyorlardı. Başkaları ise, aksine bu eleştirmeyi başlangıç noktası olarak alıyorlardı. Ülkelerini işgal edenlerin üstün gücüyle ve bu üstünlüğü sağlıyan teknik ve bilimle birdenbire temasa gelen bu yurtseverler, herşeyden önce yurtlarının bu tarihî gecikmesini telâfi etmek endişesindeydiler. Reformcu, «modernçi» idiler. «Barbarların» üstün tekniğini benimsemeyi ve onların eşiti olmayı bilen Meiji Japonya'sı onlar için taklit edilecek modeldi. Hele Tsoushima adaları zaferinden sonra; bu zaferin Asya ve Afrika'da uyandırdığı yankılar muazzam olmuştur. Fakat bu «modernçi» ler, sömürge rejiminin işleyişinin sonuçlarını her zaman görmüyorlardı. Ona biraz safdillikle umut bağlıyor, ülkelerinin problemlerini kendi kendilerine çözmek bakımından modern tekniğe, modern bilime güveniyorlardı. Sömürge rejimiyle bir politik uzlaşmayı seve seve kabul ediyorlardı. Bu uzlaşma ise onlara, izzetinefislerini ya da kişisel çıkarlarını tatminden başka bir şey vermiyordu. Oysa birinci tip yurtseverler mutlak bir yılmazlığa sığınmıyor, bazan da silâhlı mücadeleye girişiyorlardı.

Bunda, esaslı bir çelişme vardır. Bütün bir dönem boyunca, sömürgelerin millî kurtuluş hareketlerinin idcologjistleri bu çelişmeden kaçınamadılar. Meselâ, Hindistan'da, 19. yüzyılın sonlarında, şiddetli tartışmalar Gokale ve Tilak gibi adamları birbirine karşı çıkardı. Gokale, Batı biliminin ve hayat tarzının hayranıydı, ve bağımsızlığı yeniden kazanmadan önce bir «yenileme» programının uygulanmasını savunurdu. Tilak'a göre ise, geleneksel Hint âdetlerinden ve inançlarından hiç bir şey atılmamalıydı. İneğe tapma geleneği bile. Tilak,

Gandhi'nin hocası oldu. Güclü kütle hareketlerini tahrik etti. Bir çok defalar tutuklandı. Gokale ise, İngiliz yöneticileriyle işbirliğini kabul ediyordu.

Vietnam'da da 20. yüzyılın başlarında, kiralietçi aydın Phan-Boi-Chau, Fransız taraftarı Phan-Chu-Trinh'in fikirlerine karşıydı. Phan-Chu-Trinh, Montesquieu ve Rousseau'ya büyük bir hayranlık duyuyordu (Fransız sömürge yönetimi bu Fransız yazarlarının eserlerini Vietnam'a sokmadığından, onları Çinceye yapılan çevirilerden okumuştı). Vietnam'ın bağımsızlığını geri almak için bu yazarların demokratik fikirlerini yayanın ve incelemenin yeterli olduğunu, politik ve askerî mücadeleye baş vurmamak gerektiğini sanıyordu.

Aynı çelişme, Sun Yat-Sen gibi bir adamın siyasî düşüncesinde de görülür. Sun, umutların kimi vakit Batı bilimine, kimi vakit Batının politikasına, kimi vakit Batı tipi kapitalist gelişmeye bağlar, bazen de eski Çin geleneğine dönüşün gerekliliğini savunur.

Bununla beraber, politik olgunluğa eriştikçe, sömürgelerin millî kurtuluş hareketleri ilerleme sorunundaki çelişmeyi çözümlmeyi başarmışlardır. Emperyalist ülkelere karşı esaslı bir mücadele ile, aynı zamanda emperyalizmin gelişmiş olduğu ileri endüstri ülkelerine erişip onların eşiti olmak için yapılacak bir mücadelenin bağdaşabileceğini kavramaya başlamışlardır. Bu ideolojik evrimde, diyalektik materyalist düşüncenin yayılması büyük bir rol oynamıştır elbet. Phan-Boi-Chau'nun ya da Phan-Chu-Trinh'in programıyla Ho-Chi-Minh'in programı arasında, keza Sun-Yat-sen'in programıyla Mao Tse-tung'un programı arasında bir karşılaştırma yapılıncaya, bu husus ortaya çıkar. Sovyetler Birliğinin varlığı da, burjuvazinin ve küçük burjuvazinin

saflarında gelişen milliyetçi hareketler de dahil olmak üzere, bu politik olgunlaşmayı kolaylaştırmıştır.

İlk defa olarak ileri endüstri ülkesi niteliği, hükmeden devlet niteliğinden tamamen ayrılıyordu. Büyük devletlerle ve sıyrılmak istenilen yüce çıkarlarla birlik olmadan da kalkınma yoluna girebilmek, mümkün görünüyordu.

Bu ilerleme sorunu, sömürge tarihçilerinin karşısına başka birçok heyecan verici sorunlar da çıkarıyordu. Meselâ, millî kültür mirası sorunu. Gine'de veya Vietnam'da bugün bu sorunun yeniden gözden geçirilmesi tartışma konusudur. Oysa bundan elli yıl önce, böyle bir şey, o ülkelerin yurtseverlerine mukaddesata küfür etmek gibi gelecekti. Bu bakımdan, Dr. Chauchard'ın bahsettiği insan mozayiki, birlik doğrultusunda değişikliğe uğramaktadır. Bunu görmek gerekir. Kendisiyle bu sorun etrafında daha uzun tartışmayı isterdim. Elbetteki daha uzun bir süre millî lisanlar ve millî kültürler gerçek olarak yaşayacaklardır. Ne var ki, uzay çağının gerekleri, insan kültürünün bir tek birleşik kültür haline gelmesini çabuklaştıracaktır.

Asya ve Afrika problemlerine dönelim. Ortaya serdiğim fikirler, bizi sömürge rejiminin gerekli olduğu problemine götürür. Sanımca bu, aslında, bir ilerleme değildir, ama sonraki ilerlemeleri hazırlar. Şu kadar ki, bu ilerlemeler o rejimin ortadan kalkmasıyla şartlıdır. Bundan, sömürge rejiminin gerekli bir kötülük olduğu sonucu çıkar mı? Sanmıyorum. Doğu Avrupa ve Rusya örneği, eski dünyanın öbür ucunda da Japonya örneği Asya ve Afrika ülkelerinin, Batı ülkelerinin teknik ve bilimsel ilerleyişinden onlara bağımlı duruma düşmeden de yararlanabileceklerini gösterir.

TARTIŞMA

Av. CLAESSENS (Belçika)

Bay Chesneaux'nun, bir sömürge de metropol tarafından gerçekleştirilen yeni ilerlemenin bir ilerleme sayılıp sayılamıyacağı sorusunu ortaya koyarak aynı zamanda bu soruyu gayet ustaca cevaplandır dığını duydum.

Biz Belçikalılar, Belçika'nın Kongo gibi bir ülkedeki müdahalelerinin gerçekten ilerleyici bir yönü olup olmadığını kendimize sormuşuzdur elbet. Ne yazık ki, bir başarısızlık tutanağı yazmaya zorunlu olmuşuzdur. Belçikalı sömürgeciler gerçi demiryolları yapmışlardır. (Şunu hemen ekliyelim ki, Belçikalı sömürgeciler tarafından ilk defa olarak döşenen demiryolunun her bir kilometresi bir zencinin hayatına mal olmuştur.) Şu açık olarak meydana çıkmıştır ki, bu teşebbüs yalnız Kongo'yu sömüren büyük şirketlerin yararınaydı. Gaye, demiryolunun geçtiği arazide yaşayan halklara en ufak bir direkt hizmet yapmak değil, ham madde toplamaktı.

Sonra, elimizde istatistikler ve raporlar olduğu halde, Kongo'da sağlık kampanyasının yararlı olup olmadığı problemini ele aldık. Ve şunu gördük ki: tıbbi müdahale, sağlık hizmetlerinin tesisi, genellikle bilim aç

sından olumlu bir şeydi. Yani, Orta Afrika ülkelerinde devamlı olarak mevcut olan hastalıklar üstüne son derece ciddi araştırmalara girildi. Ama pratik sonuçlar bakımından, bilânço bambaşkaydı. Ültramodern hastaneler ve tıbbî merkezler kurulmuştu. Buralarda mutlak bir dürüstlük ve inkâr edilmez bir ehliyet sahibi bilim adamları hizmet görüyorlardı. Yalnız, bu müesseseler, büyük maden merkezlerinin yakınlarında kurulmuştu. Şu demektir ki, bu müesseselerden, kimsenin katiyen ilgilenmediği arazilerin zencileri değil, kendi ortamından çekilip çıkarılan ve madenlerde proleterleştirilmiş olan zenciler yararlanmaktaydılar. Meselâ, Kilomoto Şirketinde çalışan zenciler. Gerçekten de bu hastanelerden en önemlisi, Kilomoto'dadır.

Kongo'nun sömürülmesinin ikinci safhasına giriyorduk. Birinci safhada, önce rastgele yapılan, sonra sistematikleştirilen bir talan olmuştu. Bu birinci safhadan sonra, Kongo'da, bu teşebbüslerle ilgilenen malî sermayenin yararına endüstriler kurulmuştur. Artık, çalışabilecek durumda bir proletarya yaratmak gerekiyordu. Çalıştırılmaktan bozulan bu proletaryayı onarmak gerekti. Bilimsel tıbbî bakımdan bu çok, çok güzel tesis bu amaca yaradı işte.

Buna karşılık, ülkenin içerlerinde, gerçekten hiçbir şey yapılmamıştır. Yapılamamıştır. Sadece, az çok gezici bir kaç hekim taşırayı dolaşan gezici satıcılar gibi doktorluk yapıyor, bir kaç iğne yapıyor, biraz tentürdiyot sürüyor, ve tüp tüp aspirin dağıtıyorlardı.

Kongo sorununda ikinci bir problem daha var ki, bence temel problemdir. Hâlâ oynanmakta olan dramı da kısım izah eder bu problem. Eğitim sorunudur bu. Eğitim, şeytanî bir ustalıkla yürütülmüştür. Az buçuk usta işçiler yetiştirilmiştir. Gerçek uzmanlar değil, azı-

cık uzmanlaşmış işçiler. İkisi ortası teknisyenler. Kongolulara gerçek bilimsel eğitim, üniversite tahsili, verilmiyordu. En son dönemde ki, Kongo'da bir üniversite kuruldu. Ondan önce, sadece üniversite açmamakla yetinilmemiş, aynı zamanda Kongoluların Belcika üniversitelerine girişi yasaklanmıştı.

Bağımsızlık ilân edildiği zaman, yaklaşık olarak 14 milyon nüfusu olan ülkede 21 üniversiteli, ihtisas yapmış 21 teknisyen vardı sadece. Bu 21 kişiden çoğu, Louvain'deki katolik Üniversitesinden çıkmaydı. Bunlar, teknisyen, hekim, mühendis olarak değil, ilâhiyatçı ve avukat olarak yetiştirilmişlerdi. Yani öyle elemanlar ki, kurtuluştan sonra yurtlarını kurmak için hazırlanmış olamazlardı. Yapılan hesap şuydu: zamanı gelip de bu insanlar mücadele ile bağımsızlıklarını kazanınca, öyle bir durumda bulunacaklardı ki, eski efendilerin sadık hizmetkârı olan uzmanların yardımı olmadan bir adım bile atamıyacaklardı. Bu uzmanlar, yeni istismar şekillerinin en emin ajanları olacaklardı.

A. MONESTIER (Fransa)

Bazı suçlamaları biraz ölçsüz, biraz mübalâğalı bulduğumu ifade etmek için söz almak gereğini duyuyorum.

Belcika Kongo'su örneğini ele alayım: sorunlara objektif olarak, peşin yargısız bakalım. 50 ya da 80 yıl önce, Kongo sorunu ne durumdaydı? Siyahî kabileleri bin yıl önceki gibi yaşamaktaydılar. Denizden uzak olan bu ülkede, çok miktarda bakır cevheri vardı. Öbür yanda, ekonomik gelişme içinde bulunan bir âlem ki, gelişmesi için, bakır madenlerini işletmeye ve bakır çıkarmaya muhtaçtı. Şu halde, bir demiryolu döşenmesi ve

sonra da, bakır madenlerinin yanbaşında, bir endüstri kurulması pek tabiiydi. Bu iş, zamanın araçlarıyla, yani kapitalist kâr üzerinden yürütüldü basbayağı. Sonuç şu oldu ki, Belçikalıların gelişinden önce halkın sürmekte olduğu orman yaşantısı yerine, bir proletarya yaratıldı. Bence, işletmelerinin etrafında ek tesis olarak hastaneler kurmakla, Belçikalılar iyi yapmışlardır. Orada yaşayan bütün bu insanların sağlığını korumak gerekirdi. Bunda, diyecek şey görmüyorum.

Ama Belçikalıların bu kütleleri eğitmesi konusunda Bay Claessens'in eleştirisine katılıyorum. Çünkü herşeyin, yerli yönetici sınıf yaratmamak gayesiyle yürütüldüğü tamamen bir gerçektir. Bu ülke üzerinde sömürgeci üstünlüğünü korumaktı maksat.

İnsanlığa, dünyayı yöneten evrim yasasına karşı işlenen bu ağır suç cezasını buldu. Hem de sert, korkunç bir ceza. Avrupalılar topyekûn herşeyi kaybettiler. Ve Kongo halkları için de bir kaos meydana geldi maalesef. Eğer Belçika, meselâ Fransa'nın başka ülkelerde uyguladığına benzer bir sömürge politikası izleseydi, bu kaos olmazdı. Sömürgecilik var, sömürgecilik de var. Her türlü sömürgeciliği topyekûn mahkûm etmemek gerek. Sömürgecilik, modern dünyanın kuruluşunda gerekli bir dönem olmuştur. Dünyanın geçirmekte olduğu evrim içinde, sömürgecilik çağı son bulmuştur. Başka şekiller bulmak gerekir. Ve madem ki ekonomik sorunlardan bahsetmek için burada bulunmaktayız, şu kanımı söylemek isterdim: dünyanın gerçek, temel sorunu, ham maddeler sorunudur. Yeryüzünde ham maddeler pazarını, işletilmesini ve dağıtımını teşkilâtlandırma problemidir. Bu problem son derece karmaşıktır, çünkü birçok ülkeler bu ham madde sayesinde yaşayabilirler ancak.

Ülkeler vardır ki, sadece şeker kamışından yaşar; ötekisi yer fıstığından yaşar; bir diğeri madenleri sayesinde yaşar. Demek ki bu, bambaşka karmaşık bir problemdir. İnsanlar onu çözmeyi denemek üzeredirler. Bu problem çözülmedikçe, yeryüzünde savaş tehlikesi sürüp gidecektir. Bu öyle bir problemdir ki, Doğu ile Batı bütün ideolojik sorunlar dışında beraberce çözmeye uğraşmalıdırlar. Çünkü bu, tamamen teknik bir sorundur.

Açlık ve azgelişmişlik

Josue de CASTRO (Brezilya)

Dünyamızın ekonomik dengesizliğinin ve insanlığın üçte ikisinin hâlâ acısını çektiği azgelişmişliğin ben-
ce bir çeşit sembolünü teşkil eden açlık probleminden bahsetmek istiyorum.

Açlık problemi, azgelişmişliğin ekonomik kompleksinin en feci ifadesidir. Salgın halinde açlık var. Tropikal bölgelerde, siyasî ve ekonomik sömürgelerde görülen müzmin, yerleşik açlık var. Bir de, spesifik yetersiz beslenmeden ileri gelen hastalıkları doğuran açlık şekli vardır. Meselâ, protein eksikliğinden meydana gelen ve dünyada en çok yaygın olan çocuk hastalığı: **kwas hio khor**. Bu, açlıktır. En ağır hastalık. Budur dünyada en çok insan öldüreni. O kadar ki, yoksul ülkelerde, zengin ülkeler halkından değişik türde bir halkla karşılaşırız.

Açlıktan ölünür. Özellikle protein yetersizliğinden ölünür. Bu yetersizlik başka hastalıklar getirir. Çok sayıda hastalıkların yuvası olarak tanınan tropikal ve sömürge bölgelerinin yerleşik durumu incelenince, genellikle görülür ki, o hastalıklar bunca insanı öldürebile-

cek azgınlık ve ağırlığa sahip değildir. Ancak, o insanların hiç bir direnme gücü yoktur. Şu halde, hep beslenme etkenidir baş rolü oynayan. Tipik hastalık olarak beliren beslenme yetersizliği. Meselâ, bu gibi ülkelerde, veremli oranı yüksektir. İnsanları daha iyi beslediniz mi, veremlilerin sayısı hemen düşüverir ve hastalık da azgınlığını yitirir.

Eskiden iklimin etkisinden bilinen «tembellik», çalışma yeteneksizliği, durumunu da ele alalım. İklim uzmanları, iklim teorisini benimsemiş sosyologlar, tropikal iklimde yüksek bir uygarlığın asla olamayacağını söylerlerdi. Çünkü ne yaratıcı yetenek, ne de inisiyatif sahibi olurdu bu gibi bir iklimde yaşayan insan. Bu yeteneksizlik, inter-tropikal diye adlandırılan bir kansızlığa yorulurdu. Bu, hiç de doğru değil. İklimin, biyolojik yapılar üzerindeki etkisi pek izafidir. Önemli olan, çevrenin dolaylı etkisidir. Bu etki ise, beslenme yolu ile olur.

Ben açlığı çeşitli tipleriyle incelemeye çalışıyorum. Sadece tam açlığı değil. Besin dengesizliğinden, protein, madeni tuzlar, vitamin vb. yetersizliğinden ileri gelen açlık tipini. Bu durum fecidir. Çünkü az gelişmiş ülkelerde açlık, aynı zamanda az gelişmişliğin hem nedeni, hem de sonucudur. Sonucudur, çünkü yaygın olan yoksulluktan, satınalma gücünün eksikliğinden, az-üreticilikten ileri gelmektedir. Ama aynı zamanda nedenidir de, çünkü, açlıktan, üretim yapılmıyor. Bu yoksulluk çemberini kırıp dışına çıkmanın yolu yok. Açlığın bu kompleksi, bence, az gelişmişliği bütün diğer etkenlerden daha açık bir biçimde nitелеmektedir. Çünkü hem neden, hem sonuçtur. Ve biyolojiden siyasî ifadeye değin bütün alanlarda belirlemektedir, Açların ayaklanması, iktidarsızlık, yeteneksizlik, inisiyatif yokluğu,

konformizm, anı patlamalar: bunlar hep açlığın spesifik, biyolojik belirtileridir. Uzak Doğuda görülen **amok** hastalığının, B kompleksi vitaminlerinin yokluğundan ileri gelen had bir kriz olduğunu biliyoruz. Bu hastalık bir an gelir ki, bir delilik, bir kudurmuşluk verir. Bu **amok** patlayışı bazen bireysel olduğu gibi, kolektif de olabilir.

Neden insanlığın üçte ikisi açtır? Ve neden açlık, dünyanın az gelişmiş diye adlandırılan bölgelerinde olur da başka yerlerde olmaz? Bence, dünyada açlığın temel nedeni sömürgeciliktir. Denilebilir ki, sömürgecilik, Vasco de Gama'nın 1498 de Doğuya yapmış olduğu yolculuklardan başlamıştır, oysa o tarihten önce de açlık vardı dünyada. Şüphesiz, açlık eskidir. Bütün tarihî dönemler açlığı tanımıştır. Ama bunun üstüne düşünmek gerek. O tarihî çağlarda yeryüzünde açlık vardı, çünkü o zaman açlığa karşı kesin bir şekilde savaşmak için bugün bizlerin sahip olduğumuz ne bilim vardı, ne de teknik imkânlar. Sömürge olmayan ülkelerde, bilim ve tekniğin gerçekten uygulandığı iyi gelişmiş ülkelerde, açlık ortadan kalkmıştır. Batı dünyasında, Amerika Birleşik Devletlerinde, Batı Avrupa'da, süreli bir kriz olarak son savaşta görülenin dışında, açlık olmamıştır. Savaşta görülen açlık bile, insan gruplarının sosyal yapısında hüküm süren müzmin, kuruluştan gelen açlık değildi. Açlık, öbür âlemden, üçüncü dünyada vardır. Orada barınır, çünkü sömürge tipi istismar tarafından ayakta tutulan ekonomik yapılar, açlık problemini çözmek için bilim ve tekniğin uygulanmasına hiç bir zaman müsaade etmemişlerdir.

Gerçi bazı insanlar bunu inkâra yeltenirler. Onlar derler ki, açlık alt tarafı doğal bir problemdir, dünyada savaş olduğu gibi, açlık da vardır, bu insanlığın duru-

muna ve insan türünün üreme kabiliyetine bağlıdır. Günümüzde, dünya nüfusu bir yandan büyük bir hızla artarken, bu artan nüfusu beslemek için elde olan doğal besin kaynaklarının sınırlılığına işaret ediliyor. Malthus'çuluk denen şey budur. Modern ifadesiyle, yeni-malthus'çuluk. Oysa her türlü ekonomik, biyolojik, tarımsal delillerle büyük bir kolaylıkla ispat edebiliriz ki malthus'çuluğun hiçbir bilimsel temeli yoktur.

Bunu ispat etmek için de şunu diyebiliriz: elimizde bulunan kolay tekniklerle işlenebilir toprağın ancak %20 sini işlemekteyiz (şimdi öyle teknikler bulunmaya başlanmaktadır ki, kutup bölgelerini, ya da çölleri bile, gereğinde deniz suyunu da kullanarak, tarıma elverişli hale sokabileceğiz). Halbuki, bugünkü tekniklerle bile, toprakların ancak %20 si işlenmektedir. Niçin? Çünkü sadece büyük randıman veren bölgelerde tarım yapılıyor. Tarım, bugüne kadar bir kâr işidir. Onunla ilgilenilmiyor, çünkü tarımdan elde edilen temel ürünler ve besin maddeleri, endüstri ürünleriyle kıyas edilince, daima çok düşük fiyatlarla alıcı bulurlar. İşte sömürgeciliğin ilk işareti. Endüstri fiyatlarıyla tarım fiyatları arasındaki bu açığı meydana getiren, sömürgecilik olmuştur. Bunun sonucu olarak da, tarım küçümsenmiş, dolayısıyla topraktan rasyonel bir şekilde yararlanılmamıştır. Diyelim ki - yüzey olarak - arazi bitti. Böyle olsa bile, tarımsal üretim arttırılamaz mı? Arttırılabileceği, şüphe kaldırmaz biçimde ispat edilmiştir. Çinliler, tarımda verimin gittikçe azalacağı kanununun yanlış olduğunu meydana koydular. Çinlilerin pirinç üretiminde yaptıkları gibi, sermayeyi, tekniği, gerekli insan gücünü belirli bir alanda toplayan, üretimi 5 ilâ 6 misli arttırabilir. Toprak üretebilir. Sonsuz, sınırsız olarak üretebilir demiyeceğim; ama günümüzün sınırlarının ötesinde bir üretme yeteneğine sahiptir.

Şu halde, insanlığı beslemeye yeterli toprak ve kaynak yoktur demek yanlıştır. Bugünkü tekniklerle bile, bundan on misli fazla nüfusu besleyebiliriz. Daha ileri bir teknikle de, belki yüz misli daha çok insan besleyebileceğiz. Fizyolojik sentezin bulunabileceğini şimdiden sezinlemekteyiz. Eğer bu olursa, beslenmek için bitkilerin olgunlaşmasını beklemeye bizi zorlayan botanik âleminden kurtulmuş olacağız. Bitkileri sentez yolu ile kısa zamanda elde edeceğiz. Fakat meselenin ütöpik tarafını bir yana bırakıp da bugünkü bilimin öz gerçeğiyle yetinsek bile, Malthus'un haklı olmadığını rahatlıkla iddia edebiliriz. Kaldı ki, Malthus haklı olsaydı, geometrik dizi hesabına göre bugün yeryüzünün nüfusu 3 milyar değil, 180 milyar olmak gerekirdi. Sırf matematik alanda bile, yalan olduğu besbelli. Malthus'un besinlerin üretimi hakkında açıkladığı aritmetik dizi ise başka bir yalan. Çünkü biliyoruz ki, tarımla uğraşmayan ve bu yolda teknik kullanmayan bir dünyada bile, tarımsal üretim artışı %3 ilâ %4 tür. Oysa, nüfus sadece %2 oranında artmaktadır. Demek ki, Malthus haklı değildir. Malthus endişeli bir adamdır. Gerçekten, bilim, hâkim bir sınıfın hizmetinde bulunmak zorunluluğundadır. Malthus'un teorisi de birinci sınaî devrim zamanında ortaya çıkarıldı. O zaman, İngiliz hâkim sınıfı Hindistan problemi üzerine vicdanını hafifletmek arzusunda idi (tabii eğer bir vicdanı var idiyse). Hintlileri işgal altına alacak ve kılıçtan geçirecekti; Hintlilerin dokuma endüstrisini yenecek, yani onları açlıkla tasfiye edecekti; ama aynı zamanda, kendini haklı çıkarmak için suçun İngilizlerde değil, kontrolsüz bir şekilde çoğalan Hintlilerde olduğunu savunması gerekiyordu. Bay Malthus, bu niyete iyi hizmet etti. Teorisi hiç de yeni değil. Eski teorileri yeniden ele aldı o. Çünkü malthus-

çu'lar daima bulunmuştur. Bense, hep şöyle düşünmüşümdür: açlık daima var, çünkü daima malthus'çular var. Malthus, bir semboldür. Dünyamızın imtiyazlılarının karamsar bir teorisine bir ad verildi, o kadar. Oysa bu teori, sosyal adaletsizlik kadar eskidir. Esasen, bay Malthus, hizmetine karşılık iyi ücret aldı: masrafı Doğu Hindistan Kumpanyasınca ödenen iktisat eksperleri okulunda profesördü. Yeryüzünde süregelen açlığı malthus'çulukla haklı göstermeye hiçbir sebep olmadığını biliyoruz bugün. Tekrar ediyorum, hâlâ sömürgecilik olduğundandır ki, açlık var. Sömürgeciliğin can çektiğini söylüyoruz. Çok hasta olduğunda hemfikirim, ama can çektiğini sanmıyorum. Kırk ulusun görünüşte siyasî özgürlüğünü kazanmış olması, sömürgeciliğin can çekmekte olduğunu ispatlamaz. Çünkü bir yüzyıl var ki biz Latin Amerika'da bu siyasî özgürlüğe sahibiz. Ne var ki, bütün bu süre boyunca, Latin Amerika bir ekonomik sömürge olarak yaşamaya devam etti. Neye ki atom çağındayız. İşler daha çabuk yürümektedir. Umarım ki sömürgeciliğin can çekmesi de Afrika'da daha kısa sürecek. Sömürgeciler, açlığı yaratmak ve sürdürmek hususundaki yeteneklerini, ayrıntılarıyla izah edemiyeceğim ama genel çizgilerini belirtmeye çalıştığım bir mekanizma ile göstermektedirler. Hindistan örneğini, Çin örneğini ele alalım. Denecektir ki Çin, daima kıtlık ülkesi olmuştur. Çinde sömürgecilikten önce niye açlık vardı? Hemen şunu da ekliyelim ki, açlık büyük çapta azalmak üzereydi. İngilizler geldiği sırada, Hindistan kendi Ortaçağından henüz çıkıyordu. Avrupa'nın Ortaçağında büyük kıtlık salgınları olmuştu. Çünkü ekonomik hayat, otarsik nitelikteydi, hem de ulaştırma imkânları yoktu. Üstelik bir de doğal etken eklendi mi, o birbirinden ayrılmış, tecrit edilmiş âlemde aç-

lık yaratırdı. Çünkü bir bölgeye başka bir bölgeden yardım yetiştirilmesine imkân yoktu. Halbuki doğal etkenler, örgütlü dünyada açlığa sebep olmazlar. Amerika Birleşik Devletleri'nde bugün kuraklık ve su baskınları olur, ama açlık olmaz. Çünkü başka bölgelerden de besin fazlaları nakledilebilir. Fakat o zamanların kısım kısım ayrılmış Çin'inde açlık olurdu. Hindistan Ortaçağ'ından çıkmak üzereydi. Zanaatlar çok gelişmiş ve köylüyü çekmişti. Toprakla uğraşan nüfusta aşırı fazlalık yoktu. Bir modern ekonominin ilk taslağı başlamıştı. Öyle bir ekonomide, tarımda çalışanların sayısı üretim için gerekli olduğu kadardır. O esnada, İngilizler herşeyin dengesini bozdular. Hintlilerin zanaatını öldürdüler. Hindistan'ın doğmakta olan endüstrisini öldürdüler. Hintli de köye döndü. Bunun üzerine köyler, kullanılan teknikle ve yatırılan sermayelerle orantılı olmayan bir şekilde kalabalıklaştı.

Bundan başka, her yerde olduğu gibi Hindistan'da da sömürge tipi bir tarım gelişti. Bir ihracat tarımı. Buna tropik halkların istidadı denmektedir. Hiç de istidat değildir bu. Bağımlılıktır. Esirliktir. İhraç etmek için üretmek gerekliydi. Latin Amerika, örneğin Brezilya kızılderilileri için derler ki, tarımda çalışmak istemiyorlardı. Zorlanınca da, çalışmamak için ölüyorlardı. Bu izah bir dereceye kadar hoşgörülebilir. Çünkü, alttarafı, onlara bir tek tercih kalıyordu: ya açlıktan ağır ağır ölüme gideceklerdi, ya da kendi istekleriyle bir darbeye öleceklerdi. Onlar da çalışmadan ölmek yolunu tutarlardı. Ki bu, ölmek için çalışmaktan daha pratikti. Onlardan istenen şuydu: ihraç edilecek şeker yetiştirmek. Brezilya'da geçirdiğimiz çeşitli devirler - şeker devri, pamuk devri, kauçuk devri, kahve devri - hepsi de üretici olmaktan çok yıkıcı devirlerdir. Hep ihraç etmekte gaye. Karşılık olarak para almak için. Hem de az para. Ve bir

aznlığn cebine giren bir para. Bu para kıvılderilinin eline geçmezdi. Gese de onu neye kullanacağını bilemezdi. Demek ki çalışmanın onun için hiç bir anlamı yoktu. Demek ki tembelliği tembellik değil, akıllılıktı. Haklarına ve hayat seviyesine tecavüz edilmemesi gerektiğini anlamıştı bir bakıma.

Sömürgeciler bu tecavüzle işe başladılar. Bu ihracat - beslenme değil - tarımını geliştirmek için önce bu halkın beslenme rejiminin dengesini bozdular. Afrika'da bugün elbette ki bolluk içinde yzmeyen siyahiler, ilkel gruplar, tarımla yaşayan kabileler görürüz. Ama onlar çok çeşitli besin alırlar, ki bu da onları bazı maddelerin eksikliğinden korur. Besinleri basittir, ama yaşamalarına yeter. Bu siyahiler endüstride çalışmak üzere şehire gittiler mi, had derecede besin eksikliklerinden hemen hastalanırlar. Neden? Çünkü şehirde siyahileri bir üretim makinesi olarak kullanmak isterler. Bunun için de onlara yakıt verirler. Yani büyük miktarda pirinç ya da maniok (*) unu. Buna karşılık, içinde vitaminler ve proteinler bulunan taze besinler verilmez. Halbuki vitaminler, metabolizma için gerekli glsid'lerin (yakıt) miktarlarıyla orantılı olmalıdır. Büyük miktarda yakıt verildiğinden, makinenin dengesi bozulur, ve siyahiler hasta dşerler. Onlar bilimsel şekilde beslenemezler. Mısırı domuz etine çevirmek için domuzlara mısır yedirildiği gibi, zencilere de maniok ve fasulye verilip kahveye ve şekere çevrilir. Domuzlara yapılanın aynısı insanlara da yapılır. Çünkü mısırı satmanın en krlı şekli onu domuz derisi denen bir çuvala koyup satmaktır. Zencinin derisinin içinde satılan şeker de, maniok ununu satmanın en krlı şeklidir. İşte bu meka-

(*) Amerika'da yetişen bir bitki.

nizma ile bu çeşitli halkların dengesini bozmuşlar ve beslenme durumunu ağırlaştırmışlardır.

Eununla birlikte, bu temel ürünlere iyi para veriliyordu, bu tip tarımla bile işler pekâlâ düzeltilebilirdi. Ne var ki büyük devletlerin bu yoksul ülkeleri sefalet içinde tutmak için kullandıkları ikinci usul uygulanır burada. Ham maddelerin fiyat seviyesi devamlı olarak düşer. Latin Amerika bugün 2. Dünya Savaşından önceki ihracatından üç misli daha çok ihracat yapar, ama eline daha az para geçer. Brezilya, 1958 de, on yıl öncekine, 1948 e nazaran milyonlarla çuval daha çok kahve ihraç etmiş, fakat bir milyon dolar daha az para almıştır. Demek ki çalışmakta hiçbir avantaj yoktur. Ne kadar çok çalışırsan, o kadar az kazanıyorsun. Bu da, tembelliği haklı gösteren bir ikinci noktadır. O halde, üretim yapmamak gerek. Amerikalılar kendi ülkelerinde bir toprak bankası mekanizması kurmuşlardır. Bu usul, üretim yapılmaması için para ödemekten ibarettir. Bu mekanizma dolaylı bir şekilde Latin Amerika ülkelerinde de işlemektedir. Şu farkla ki, ABD'de üretim yapılmaması için iyi para ödenirken, Latin Amerika'ya aynı şeyi yapması için az para ödenir. Ama gaye hep birdir: üretim yapılmasın. Bu, kapitalizmin bir çelişkisidir ve gerçek üretimi, gerçek ekonomik gelişmeyi hiçbir şekilde tenbih etmez.

Bugün dünyada büyük devletlerin sayısı gittikçe azalmaktadır. Batıda, yalnız bir büyük devlet vardır, ki bu da Amerika Birleşik Devletleridir. ABD, tüm Batı dünyasının ham maddelerinin ve temel ürünlerinin üzerine oturmaktadır. Bu sayede, bu ürünlerin fiyatlarıyla keyfi istediği gibi oynayabilmektedir. Öyle ki, bu ülkeler için gerçek ekonomik gelişme yönünde yol almak imkânı yoktur. Bu yüzden uzun süreli planlamayı esas saymak gerekir. En azı beş ya da on yıl üzerine plan-

lamalıdır. Çünkü temel ürünler ve ham maddeler kadar fiyatı oynak olan ürün yoktur. Bunların fiyatları bir yıldan öbür yıla %100 ile %200 arasında değişir. Hatta aynı yıl içinde bile değişir. Fiatların ne olacağını önceden kestirmek imkânı yoktur. Bunu ancak politikacılar yapabilirler. Bir ülke Birleşmiş Milletlerde eğer alacaklılarının arzusuna göre değil de, kendi arzusuna göre oy kullanmaya hevesleniyorsa, o ülkenin fiyatları mutlaka düşecektir, bunda şüphe yok. Kuba'nın başına gelenlere baksanıza. Kuba, daima bir sömürge olmuş olduğundan ekonomik bakımdan ABD'nin himayesini görüyordu. Kuba önce bir İspanyol sömürgesi idi. ABD, İspanyol sahasından çıkıp Kuzey Amerika sahasına girmesi için Kuba'ya yardım etti. ABD, Kuba'ya bir ekonomik sömürge muamelesi yapmakla işe başladı, onu şeker üretiminde ihtisas sahibi kıldı. ABD, Kuba'ya şeker üretmesi için cömertçe avantajlar veriyordu. Kuba'nın şekerine daima dünya fiatlarından üstün bir fiat ödüyordu. Bu avantaj ancak görünüşteydi. Ama Kuba bundan yararlandığı için, artık sekerden başka şey üretmeyen bir ada durumuna girdi. Her tarafta şekerden başka şey görülüyordu. Aynı şekilde, Venezuela'da da her tarafta petrol vardır. Petrol kokusu pis pis her yere sinmiştir: tarlada, sokakta, evlerde, her yerde petrol kokusu duyulur. Kuba'da ise bu, şekerdi. Ve bu şeker hastalığına tutulmuş ufak ada, diyabetiklerin çektiği krizleri geçiriyordu. Bilindiği gibi, diyabetiklerin kanında şeker bulunur, ve bu şeker miktarı krizlerle düşer. ABD, Kuba'ya şöyle diyordu: «Sizden bol bol ithalât yapıyoruz. Siz de uysal olun ve hoş görünmeye gayret edin.»

Ama bir an gelir, özgürlük isteyen ve şekerli özgürlüğe feda eden yurtseverler çıkar daima. 1932 de, Kuba, nispi bir bağımsızlık denedi. Ne var ki, yılda 5 milyon çuval şeker ithal eden Amerika Birleşik Devletleri, ge-

lecek yılın kotasını iki milyon çuval olarak tespit etti. O zaman, tam kriz geldi ve ekonomi çözüldü.

Kuba, bütün ülkelerin insanları için geçerli bir örnektir. Çünkü biliyoruz ki bu ihtisaslaşma, sömürgeciliğin bir başka acıklı görünüşüdür. Teneke, Bolivya'nın ihracatının %70 ini teşkil eder. Şeker, Kuba'nın ihracatının %70 ini teşkil ederdi. Petrol de Venezuela'nın ihracatının %70 ini teşkil ediyordu. Bu bir tek ürün üzerine kurulan ekonomi, bu ülkelerin ekonomisini zayıf ve bağımlı duruma sokmaktadır. Sömürge ülkeleri ve ekonomik sömürgeler, bağımlı ekonomisi olan ülkelerdir. Şu halde açlıktan yakayı kurtaramazlar.

Ama bu durum değiştirilebilir. Bunun örneği, Kuba'dır. 1948 de, Kuba, yalnız şeker üretir ve beslenmek için 140 milyon dolarlık fasulye ve pirinç ithal ederdi. Unutmayalım ki ABD «cömert» ti. 1958 yılında, Kuba'nın şekerine dünya piyasasının cari fiyatları üstünde 60 milyon dolar ödemişti. Ama sonra da, yine cömertçe 140 milyon dolarlık fasulye ve pirinç satmıştı Kuba'ya. Esasında, Amerikalıların Kuba'ya ödedikleri para, şekerin fiatı değil, Kuba'yı almaya zorladıkları fasulyenin ve pirincin fiyatıydı. Kuba, devrimden iki yıl sonra, 40 milyon dolarlık fasulye ve 50 milyon dolarlık pirinç üretti. Ekonomik kurtuluşunu gerçekleştirmektedir. Halbuki toprak aynı toprak, aynı tropikal ortam. Doğal koşullarda bir değişiklik olmamıştır. Ama ekonomik yapılar değişmiştir. Ülke, sömürgelelikten kurtulmuştur.

Bu arada, Milletlerarası Para Fonu hakkında iki kelime söylemek isterim. Bu kurum şu anlarda «milletlerarası»dır ki, çeşitli ülkelerin delegelerinden kuruludur. Yönetimi ve oyların dağılışı, her bir ülkenin katılmasıyla orantılıdır. Yüzbin dolara bir oy düşmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinin %70 iştiraki olduğundan, karar ve yönetim bakımından Milletlerarası Para

Fonu tamamen bir Amerikan kurumu sayılabilir. Bundan dolayı da, Fon'un raporlarının Birleşmiş Milletlere sunulmasında daima bir ard düşünce vardır. Bu sunuş, Birleşmiş Milletlerin ismi arkasında saklanan ABD'nin arzularını açıklamak anlamını taşır. Ve bu da sömürgeci tipinde bir başka baskıdır. Örneğin, benim yurdum bu baskının kurbanı oldu. Çeşitli bahanelerle, doların kambiyo fiyatını bir misline çıkarmaya zorlandı. Bunun gizli nedeni şudur: bu suretle, az gelişmiş ülkeler hiçbir zaman gerekli donatıma sahip olamazlar. Ham madde ihraç ederler, ve bu ihracat onlar için makina satın alabilmenin, sınaî donatımı gerçekleştirmenin tek şeklidir.

Ne var ki, ham maddelerin değeri daima düşer. Donatım malzemesinin fiatları ise, Latin Amerika ülkelerinde, Para Fonu'nun bu kararı sonucunda, dolarla birlikte bir misli artmış oluyor. Bu da ABD'yi her türlü endüstriyel rekabete karşı koruyor. Tarımı ve ihraç edilecek ham maddelerin üretimini geliştirmek için kaynaklar bulunabilir. Ama gerçek bir sınaî donatım için asla kaynak bulunamaz. Bu, ABD'nin az gelişmiş ülkelere hükmetmesinin birçok örneklerinden sadece bir tanesidir.

Yeryüzünde, sömürgeciler olduğu için açlık vardır. Bu gibi ülkelere çok geri yapılar muhafaza edilir. Aç insanlar ne eğitim görebilir, ne de sıhhatli olabilirler. Çünkü eğitimle sağlık, satınalma gücüyle orantılı olarak satın alınabilen tüketim maddeleridir. Az gelişmiş ülkelere satınalma gücü çok düşük olduğundan, o ülkelerin insanları hiçbir zaman ne siyasî olgunluğa erişirler ne de politikaya katılabilirler. Kendi kaderlerini tayin etmek yeteneğine sahip değildirler. Bütün bu ülkelere, elit (seçkin) diye adlandırılan ufak bir zümre vardır. Millî çıkarlara karşı milletlerarası büyük tröst-

lerle ve sömürgeci sermaye ile ittifak kuran imtiyazlılar zümresidir bu. Bunlar hiçbir şey talep etmezler, sadece uysallıkla boyun eğlerler.

Şu halde, bu gibi ülkelerde görülebilen ekonomik gelişme, sahte bir ekonomik gelişmedir. Latin Amerika'nın durumuna ve teknik gelişmelerine bir göz atalım. Bugün Venezuela'da adam başına düşen gelir 700 dolardır. Bu sayı, Fransa'da adam başına düşen gelire tıpatıp eşittir. Ama Venezuela'da üretim ve sosyal refah Fransa'dakinin aynı mıdır? Hayır! Çünkü önemli si, soyut bir şey olan adam başına düşen gelir değil, bu gelirlerin dağılımıdır. Venezuela'da millî gelir adam başına 700 dolardır demek, bir mantık hatasıdır. Çünkü bu sayı, yedi aileye düşen 700 milyon dolarla aç halk kütlelerinin sefaletinin ortalamasından meydana gelmektedir.

İşte bu ülkelerin gelişmelerinde dengesizlik bulunmasının gerçek nedeni budur. Sadece bazı sektörler geliştirilir. Çünkü sömürge ülkelerinin ekonomisini evrensel bir ekonomik dayanışma sistemine dahil etmekte büyük devletlerin hiçbir zaman çıkarı bulunmamıştır. Gerekli olan, ekonomik entegrasyondur. Eğer dünya ekonomisine dahil edilmeyecekse, sömürge, yoksul, aç ülkeler için hazırlanan bütün planlar sahte planlardır. Halbuki şimdiye kadar, endüstrileşmede bile, bu şekilde hareket edilmiştir.

Endüstrileşmenin, halkı açlık ve sefaletten kurtarmanın tek şekli olduğu doğrudur. Çünkü, karınlarını doyuranlar, sadece sanayileşmiş ülkelerdir. Tarım ülkeleri ise, açlık ve kıtlık ülkeleridir.

Ama ne tipte bir endüstrileşmedir söz konusu olan?

Bir kere, sömürge tipi vardır. Bu tip endüstrileşmede, coğrafi bakımdan millî, fakat ekonomik bakımdan

milletlerarası sanayiler kurulur ve bu sanayiler o ülkelerin malı olmaz.

Bir de, kütleleri içine alan gerçek ekonomik gelişme vardır.

Sömürge tipi gelişme, ufak «seçkinler» zümresini gitikçe daha zengin, ekonomik gerçeğin dışında kalan halk kütlesini de gittikçe daha sefil kılar. Azgelişmiş ülkelerde çok ileri hayat seviyesine sahip küçük bir kısım insan vardır. Çoğunluk ise, kapitalizm öncesi, feodal, hattâ bazan feodalizm öncesi koşulları içinde yaşar. İşte bundandır ki Latin Amerikalı, Afrikalı bu halklar, açlık ve sefaletlerinin doğal sonuçlar olmadığını, Malthus'un hapı yuttuğunu, bütün bunların sosyal adaletsizlikten ileri gelen şeyler olduğunu kavramaktadırlar.

Eatinın çelişmeli bir ekonomi tipi vardır. Hristiyanlık, eşitlik yahut kardeşlik gibi çok iyi fikirler yaymıştır yeryüzüne. Ama sonunda insanlıktan uzak bir şekilde davranmaya varmıştır. Latin Amerikada, rahip Barthelemy de Las Casas İspanyollarla birlikte gidip İspanyolların yerlilere yaptıkları korkunç şeyleri görmüştür. Onların, bir elde haç, bir elde kılıç, Tanrı adına, İsa adına hareket ettiklerini görünce infiale kapılmıştır. Bu haçın, gerçekten İsa'nın haçı mı, yoksa İsa'nın yanında çarmıha gerilmiş olan iki hırsızdan birinin haçı mı olduğunu İspanyollara sormuştur. İşte bu duygudur ki genelleşip o halkların ayaklanmasına yardım etmiştir. Bu anlayışsızlığın, bu insanlık dışı sömürgeci istismarının sebebiyle, iki gruba ayrılmış bir dünyada yaşamaktayız. İnsanlığın üçte ikisi, kendilerine yapılan haksızlık ve öbür grup tarafından uygulanan sömürge baskısı yüzünden karnını doyuramadığını anlamaktadır. Bu yemeyen grubun yanında, yemeyen grubun korkusundan artık uyumayan ufak bir grup vardır. Bu ayrılmadır

ki dünyada iki olumsuz işaret yaratıyor: açlık işareti ve korku işareti. Bunları tasfiye etmek gerek. Bu ise, ancak devrimci bir reformla, bir yapı değişikliğiyle olabilir. Halkların katılmadığı köhne ekonomik ve sosyal sistemleri olan ülkelerde malî ve teknik yardımı imdad-
da çağırarak faydasızdır. Sanımca, açlık problemleri öyle problemlerdir ki, üzerinde düşünmek gerek. Herkesin olması gereken bir dünyada anlayış yolunu her şeye rağmen aramak isteyen iyi niyetli insanlar bu problemler üzerinde kafa yormalıdırlar.

Az gelişmiş ülkelerde ilerleme

Dr. Nguyen Khac VIEN (Vietnam)

Ben ne tarihçi, ne sosyologum. Hekimim. Bana bu toplantıda söz alma imkânını veren tek husus, az gelişmiş ülkelerin bazı problemleri hakkında yaşanmış, somut bir tecrübem olmasıdır.

Bu tecrübeyi arzedeceğim.

Az gelişmiş ülkelerde, siyasî bağımsızlık, ekonomik gelişme problemleri vardır. Ama bir insan problemi de var. Bu problem şudur: insanları değiştirmek gerektir ki, kaskatı, donmuş kalmasınlar. İşte budur tüm problem. Bunun için iki yol vardır: ya bütün bu problemlerin tümünü birden çözen hızlı bir ilerleme çaresi, topyekûn bir çözüm bulunur; ya da kendi kendine ilerlemeye bırakılır. Bu takdirde, işler zamanla teker teker çözülür.

Meselâ, bir demiryolu yapılır. Bunun üzerine, etrafında bulunan köyler yavaş yavaş ticarete açılır. Elli ya da yüz yıl sonunda her şey derece derece gelişir. Avru-

pa'da olduğu gibi. Avrupa tarihi tetkik edilince, bu az gelişmişliğin ölçüsü alınmış olur. Söz gelişi. Fransa'da atlı yolcu arabaları çağı adamakıllı geride kalmış bir çağdır. Bugün bizler şehirler dışında, daha atlı araba çağına bile girmiş değiliz. Sırtta yük taşıma çağındayız daha. El arabası çağında bile değiliz. Vietnam köylerinde, bir el arabası teknik bir yeniliktir; esas taşıma şekli, hamallıktır.

Dien Bien Phu savaşı sırasında, iâşe merkezlerinden ortalama olarak 300 km. uzakta bulunan bir savaş alanına halk ordusunun iâşesini götüren bir hamal, sırtında 20 kg. pirinçle yola çıkınca, varışında sadece 1 kilosunu teslim ederdi. 19 kilosunu, gidiş - geliş yolda kendisi tükettirdi. Verimin derecesine bakın!

Sırtta taşıma ile (sputnik'lerden bahsetmiyorum) kamyonla taşıma arasındaki mesafeyi kapatmak ne kadar zaman sürecektir? Bu, bir gelişme temposu problemidir. Avrupa gibi 300 yıl mı sürecektir bu? yoksa 30 yıl mı? İşte bizim için hayati bir sorun. Söylediğim gibi, kendi kendine gelişme yolu uzun bir yol olur. Kısa yol ise. topyekûn gelişme yoludur. O halde, bu topyekûn gelişme yolunu nasıl bulmalıyız?

Hamallık örneğine dönelim. İşe, kamyon satın alıp yol yapmakla mı başlamalı? Böyle yaparsak, yeterli sermaye yok. Bir seçme karşısında bulunuyoruz: ya yol yapacak ve kamyon alacağız, ya da hamallıktan daha ileri, ama halk yığınlarının yararlanabilecekleri bir taşıma biçimine geçeceğiz. Bu ikinci şıktı, basbayağı, milyonlarca köylü için tahta tekerlekli el arabaları yaptırmaya başlayacağız. Böylece, kısa süre içinde, taşıma imkânları bir misli artacak ve bilhassa milyonlarca insan faaliyete itilecektir. O zaman, problem, şu soruna gelip dayanır: ne yapmalı ki milyonlarca köylü bunu düşünsün?

Pirinç üretimi için, durum aynıdır. Verim çok düşüktü. Nüfus başına bir hektarın onda biri kadar arazi ekilir ve hektar başına 12 kental ürün alınırdı. Görüyorsunuz ki her su baskınında, kıtlık ve açlık tehlikesi belirirdi. O halde, birkaç yıl içinde verimi bir misli arttırmak için ne yapmak gerekir? Burda da teknik problemi çözmek kolaydır. Su getirmek gerek. Muntazaman su geldi mi, yılda iki kere pirinç ürünü elde edilir. Fakat, iki ürün almak için daha derin çift sürmek gerekir. Geleneksel karasabanın üçgen biçiminde dökmeye'den ufak bir saban demiri vardı: demiri değiştirmek gerek; gübre toplamak gerek; pirinci daha sık dikmek gerek. Tarım bilimi bakımından problem olmayan bir takım çift sürme teknikleri bahis konusudur. Ama esas problem yerliylerinde kalmaktadır: bu teknikler geniş köylü kitlelerine nasıl yayılacak? Bütün problemler burada birleşiyor. Aralarında sıkı bağlantı vardır. Sosyal durumu değiştirmeden, sabanın demiri, pirinç ekiminin tekniği değiştirilemez. Meselâ birden fazla kadın ile evlenmeye son vermek gerek. Çünkü geleneksel zihniyet sadece bir noktada kırılmaz. Meselâ 12 ilâ 15 yaşlarındaki kızların zorla evlendirilmesi de var. Ana babaların 12 ilâ 15 yaşlarındaki küçük kızları evlenmeye zorladıkları bir toplumda pirincin verimi artırılmaz. Bazı fikirlerin kütle içinde yayılması, yine de esas problem olarak kalmaktadır. Ne gibi bir teknik kullanılmalıdır? (Başka kelime bulamadığımdan teknik kelimesini kullanıyorum.) Geniş «düzeltme» ve «rekabet» kampanyaları mı açılmalıdır?

Nedir «düzeltme»? Tartışmalı toplantılarda, bütün problemleri bütün kademelerde ortaya koymaktır. Neden, nasıl üretim yapıldığı tartışılır, verilen bir talimatın her kelimesi üzerinde tekrar tekrar durulur, virgü-

lüne varıncaya dek didik didik edilir. Herkes fikrini söyler. Yanlış fikirler düzeltilir. Yeni bir ülkenin kuruluşu, kolla, kazma ile, kürekle yapıldığı kadar dille de yapılır.

Az gelişmiş bir ülkenin ilk yapacağı şey, insanların bütün ülkede, bütün kademelerde, bütün politik, ekonomik ve sosyal problemler üzerinde konuşup tartışmalarını sağlamaktır. Konu, ister evlenme kanunu olsun, ister pirinç ekimi olsun. Bugün Kuzey Vietnam'da sonsuz tartışmalar ve toplantılar olmaktadır.

Sonra, rekabet kampanyaları gereklidir. Kütlelerde yeni bir inisiyativ baş gösterince, bu incelenir ve ortaya atılır. Örneğin, gübre toplama kampanyası böyle olmuştur. Bu ödev, gençlik hareketlerine verilmiştir. Yapılacak iş şudur: her yerde çöp, pirinç tarlalarında çamur, kuru yapraklar vb. toplanacak. Sonra, Avrupa'da sinema yıldızları için ne yapılyorsa o yapılır: falanca kişi, bir ayda bir yahut bir buçuk ton toplamıştır, rekoru kim kıracak? rekoru kim kıracak?...

Rekabet kampanyaları, önce bireysel iken, kolektif hale getirilir. Filân kooperatif, falan teşebbüs, şöyle bir ilerleme kaydetmiştir. Diğerleri bu yenilikleri inceleyip daha iyisini yapmaya uğraşmalı. Düzeltme ve rekabet olmadan, çabuk ilerleme yoktur.

Çabuk ve muntazam bir şekilde ilerlemenin garantisi, ilerleme fikirlerinin kütlede yayılmasıdır. Günümüzün sloganı şudur: «Düşünmeye cesaret etmeli, kafa yormaya cesaret etmeli, inisiyativ almaya cesaret etmeli ve bunu uygulamaya cesaret etmeli». Bu genel slogan, bütün kapitalizm öncesi toplumların sloganı olmalıdır. Donmuş insanların kıpırcamaya başlaması esastır. Sanımca, kapitalizm öncesi toplumlarının vasıflarından biri gelenekçi olmalarıdır. Her eylemi, her hareketi, bir dinî âyin kuralını yerine getirir gibi yapar-

lar. Bir dinî kuralı değiştirmenin mümkün olacağını da insanların kafasına sokmak hiç kolay değil. Bütün güçlük burda. Bir köylüye, kuyu açmasını, kuyu suyu içmesini, mikroplar, parazitlerle dolu su birikintisinden imemesini uzun boylu anlatmak pek basit bir iş değildir. Çünkü kuyu kazarken yeraltındaki ejderhaya dokunmaktan korkar. nce bütün bu yasakları kaldırmak gerek. İnsanları kısıkvrak bağlayan, gelişmiş kimseleri bile engelleyen yasakları.

Meselâ, geleneğe göre, insanların ana ya da babalarını ölünce, üç yıl süre ile halk arasında her türlü faaliyete son vermesi gerekirdi. Yurtsever Phan Boi-Chau gibi bir eylem adamı bile bu kurala uymaya zorunlu olarak her türlü faaliyetten geri durmuştu. Bu gibi yasakların zavallı köylü üzerinde ne denli bir baskı yaptığı kolayca düşünülebilir.

Bu donmuş âlem nasıl oldu da kıpırdamaya başladı? Sözlerimden, ustaca yürütülen bir eğitim kampanyasının rol oynadığı anlamını çıkartıyorsunuz belki. Ama iş eğitimle bitmez. Eğitim, belirli tarihî koşullar içinde mümkündür. Ezzat sömürge rejimi, bu etkenlerden biri olmuştur. Millî bağımsızlık savaşının g olduğu ölçüde, evrim daha çabuk olmuştur. Bağımsızlık savaşının gerekleri, bütün bu halk, bilhassa köylü kitlelerini seferber etmeye, onları harekete geçirmeye yaramıştır. Eu, tarihî bir zorunluluktur. Hemen söyliyeyim ki, bağımsızlığını nispeten kolay kazanan sömürge ülkeleriyle bunu g bir mücadele sonunda elde eden ülkeler arasında ayırım yapacağım.

Biz uzun yıllar savaş içinde yaşama mutsuzluğunu tattık. İşte bu savaş yıllarıdır ki herkesi seferber etmeye zorladı. Özellikle 1953 — 1954 yıllarında savaş daha

da zorlaşmıştı, çünkü Amerikan müdahalesi daha ağır basıyordu. Yüzyıllar boyunca yapılmasına cesaret edilmeyen şeyi yapmak gerekti: köylüleri seferber etmek, şevke getirmek, yüzlerce kilometre yürüyüp cephelere iâşe taşımaları için toprak reformu yapmak zarureti hasıl oldu. Köylüler çok zaman pirinci kendi ambarlarından getirirlerdi. Toprağı onlara dağıtmak, toprak dağıtımını problemini koymak gerekti. Toprak reformu yapmadan savaşa devam edilemezdi.

Şu var ki, kararname imzalayıp şimdi toprakları böleceğiz, her köylüye şu kadar toprak düşecek demek yeterli değildir. Çünkü bir kapitalizm öncesi ülkede pek etkili merkezî yönetim olmaz. İleri gelenlerden ve toprak sahiplerinden kurulu mahallî yönetimler o yerde merkezî hükümetten daha faaldır. Bu eski, yüzyıllık yapılar yıkılıp ortadan kaldırılmadıkça toprak reformu yapılamaz. İlk yapılacak iş, köylüleri seferber etmektir. Köylüler idarî komiteler kurar ve toprağı bölerler. Ama işte zorluk da buradadır.

Bu basit bir iş değildir, çünkü köylü mütevekkildir, daha çok itaat etmeye eğilimlidir. Köye gider, köylüye nutuk çeker, broşür dağıtırsınız. Ama pek işe yaramaz bu. Fakir köylü size şu cevabı verir: «Malsahibi bana otuz yıl süre ile sürülecek toprak vermek cömertliğinde bulundu. Bu sayede ailemi besliyebildim. Şimdi bu toprağı istersem, namussuzca bir iş yapmış olurum. Tanrı bunu bana da, çocuklarıma da bağışlamaz».

Önce köye militanları göndermekle işe başlamak gerekti. Çoğu zaman şehirli olan militan gider, en uyanık fakir köylülerden birisiyle dostluk kurar. Önceden ona nutuk çekmez. Sadece: «Sizde yatacağım, beraber yaşayacağız, sizinle birlikte çalışacağım» der. Birkaç

gün, köylü ile çift sürmeye gider. Ve bir kaç gün içinde, aralarındaki yabancılık kalkar, köylü biraz yârenliğe başlar.

İşte yapılacak şey budur: köylülerle beraber çalışmak, beraber yaşamak ve beraber yemek. Bu, o kadar da basit bir iş değil. Çünkü sık sık «gaf» yapılır. Meselâ, köylünün evinde Allahın sabahı dış fırçanızı ve dış macununuzu meydana çıkarabilirsiniz. Bu bile köylü ile aranızda bir mesafe yaratmaya yeter. Köylü biraz daha çekingen davranır. Ve sizinle muhabbet etmesi çok daha gecikir. Sizi az çok bir mandaren olarak görür.

Bununla beraber, köylü birkaç gün sonra güvenmeye başlar, çünkü yabancı kendisiyle beraber çift sürmüş, aynı yemeği bölüşmüştür. Kendi yaşantısını, yani dertlerini anlatmaya başlar. Mutsuz olduğunu size söylediği gün, ilk zaferi kazandınız demektir. Ondan sonra azar azar açılır. Eğer mutsuzsa elbette ki buna su baskınları gibi mal sahibinin de sebep olduğunu kendisine söylersiniz. Toprak sahibine ödediği kiradan, tefecilik faizinden, vb. bahsedersiniz. O zaman anlamaya başlar. Savaşı kazandınız.

Bir köyde beş altı köylü yetiştirdiniz mi, küçük bir çekirdek elde edilmiştir. Bu çekirdek diğerlerini seferber edecektir. Bir süre sonra, köyün ilk idarî komitesini kurmak mümkündür. Köylüler, ileri gelenlerin yerine köyün idaresini ele almak cesaretini göstereceklerdir. Herhangi bir toprak reformundan önce, siyasî seferberlik olmalıdır.

Bundan ötürüdür ki, bizim için toprak reformu, millî kurtuluş savaşı kadar, hattâ diyebilirim ondan daha önemli bir olay olmuştur. Çünkü, yüzyıllar boyunca insanları hareketsizleştiren, donduran yapıları yıkmıştır. Bu, her bakıma, kelimenin tam anlamıyla bir dev-

rimdi. Bunun ekonomik yönünden başka, sosyal, ailevi yönleri de vardır. Bir yenileme olmuştur. Çünkü köy topluluğu sadece bir idarî varlık değil, herbirinin öbürüne birçok çeşitli bağlarla bağlı bulunduğu bir topluluktur. Bu bağlar, yüzyıllar boyunca kurulmuştur. Bu temelden değişikliği yaratabilmek için onları kesmek, koparmak gerekmiştir. Sonraki gelişmeler, köklü toprak reformu sayesinde mümkün olabilmektedir.

Şu halde, bir ayırım daha yapacak ve diyeceğim ki: az gelişmiş ülkeler var, bu köklü toprak reformunu yapmışlardır ve çabucak gelişebileceklerdir; başka ülkeler ise bu reformu yapmadıklarından ya da yarım yamalak yaptıklarından, gelişmeleri mutlaka gecikecektir.

Bağımsızlığı aldıktan sonra, üçüncü bir problem de şu: hangi yolu seçmeli? Hangi yeni yapıyı benimsemeli? Bu seçme, aynı zamanda objektif koşullara ve şu ya da bu yolu seçebilme yeteneğine bağlıdır.

Kuzey Vietnam 1955 yıllarında bağımsızlığa kavuştuğunda, artık burjuvazi hemen hemen yoktu. Objektif koşul budur işte. Çok az kapitalist teşebbüs kalmıştı. Üstelik burjuvazinin önemli bir kısmı Güneye gitmişti. Savaşın çetinliği,, burjuva niteliğindeki bütün hareketleri tasfiye etmişti. Burjuva hareketlerinin yöneticileri belirli bir çalışma ve düşünce metoduna göre hazırlanmışlardı. Öyle ki, yıllarca pirinç tarlalarında sulara batıp çıkmamışlar, köylülerle «beraber» çalışmayı, yaşamayı, yemeyi becerememişlerdir (mutlaka dış fırçasını falan meydana çıkarmışlardır). Köylüler onlara asla güvenmezler. Dokuz yıl boyunca bir gerilla savaşı, burjuva bir yönetimle yürütülemez. Sosyalist yolu seçmek için hiç bir engel yoktu. Esasen, savaşın ve milli bağımsızlık mücadelesinin yönetimini sosyalizmin militanları yüklenmiş bulunuyorlardı.

Objektif ve subjektif olarak mümkün bir tek yol vardı: sosyalizm yolu. Bu sebeptedir ki sosyalist yapılar nispeten çabuk yerleşti. Bugün 1961 de, köylülerin % 90 ı kooperatife girmiştir. Doğu Avrupa'daki tarım kooperatiflerinin karşılaştığı güçlükleri görenler buna şaşacaklardır. Koşullar değişikti. Vietnam'da her köylü ailesinin payına sadece yarım hektar toprak düştü.

Pirinç üretiminin gerekleri başka bir etken teşkil eder. Sulama işi kollektif çalışmayı zorunlu kılar. Yarım hektarlık arazi tek başına sulanamaz. Bir ırmağın suyu yarım hektarcık için oraya kadar getirilemez. Toprak reformundan sonra köylü, toprak sahibi olmuştur. Ama toprağı o kadar azdır ki! Doğrusunu söylemek gerekirse, her köylünün içinde iki insan yaşar. Birincisi toprağın üzerinde didinen, pirinç tarlasını sulamak için bir kanal kazmaya zorunlu olan emekidir; o, işbirliğini ister elbet. İkincisi, hasattan sonra ürününü satan toprak sahibidir; bu, işbirliği yapmak istemez. Ne var ki, sadece yarım hektarlık toprağı bulunduğundan, işbirliğinin avantajlarına aklı yatan emekçi yönü ağır basar. Ebedi köylü yoktur.

Başka bir unsur da etkili olmuştur. Bu unsur, alışanların Partisi'dir. Bu parti köylüler arasında kökleşmiştir. Başlangıçta, bu bir şehirliiler partisiydi. Fakat savaşın gerekleri onu köye dönmeye zorladı. Parti militanlarının % 75 i şimdi köylülerdir. Köyde bir maya vardır artık. Köylülerde bir ifte değişme olmuştur. nce, savaşın, yurtseverlik mücadelesinin sonucu olarak millî bilinç uyandı. Sonra, savaş toprak reformunu getirince, sınıf bilinci uyandı, sınıf bilinci ise millî bilinci pekleştirdi. Öyle ki, günümüzün Vietnam köylüsü, Vietnamı bir kaç yıl önce tanımış olan bir kimse için, bambaşka bir adamdır artık. Bu son yıllar zarfın-

da bir değişme oldu, tarihin akışı müthiş hızlandı.

Başka bir etken de, sosyalist ülkelerin yardımıdır. Bu yardım, memleketin makine ihtiyacına tıpatıp uygun olan bir yardımdır. Onun sayesinde, çok önemli bir problem olan yatırımın yükü hafiflemiştir.

Sizlere bir örnek vereyim: bu yıl sonunda 100.000 ton çelik verecek olan bir kombina kurmaktayız. Bunu pirinçle hesaplarsak, yatırım bir yıllık ürünün yarısına mal olacaktır bize. Bu kombinayı tek başımıza kursaydık, ona sahip olabilmek için altı ay yemekten vaz geçmemiz gerekecekti.

Düzeltilme sorununa yeniden değineceğim azcık, çünkü bu kelime Batı yayınlarında ekseriye yanlış anlaşılmaktadır. Düzeltme sadece bir eğitim problemi değildir.

Bir sağlık ekibi bir kaç evden kurulu ufacık bir köye gider. Bir kuyu kazar. Bir kaç gün sonra, köy sakinlerinin kuyuyu doldurdukları anlaşılır. Ne geçmiştir? Kuyu kazıldıktan sonraki günlerde, civarda bir çocuk biraz esrarlı bir hastalıktan ölmüştür. «Halk arasında dolaşan söylenti» ye göre, yer altındaki ejderha intikam almıştır.

«Halk arasında dolaşan söylenti» bu ejderha hikâyesini yaymıştı. Ama bu söylentiye kim yaydırmıştı? Toprak reformu ile toprağı elinden alınan eski toprak sahipleri tarafından yayılmış olması bir tesadüf müydü? Hiç te tesadüf değildi. Batıl inançları besleyip yayanların eski toprak sahipleri olduğunu köylüye izah etmek önemsiz bir şey değil.

Az gelişmiş bir ülke için ilk yapılacak şey, kütüphaneler arasında harekete geçirici, örgütleyici ve eğitici bir ilericilik fikrini yayabilmektir.

Raymond BARBÉ (Fransa)

Bay Castro'nun, az gelişmiş ülkelerin durumu hakkında yaptığı ilginç konuşmayı büyük dikkatle dinledim.

İki âlemin karşı karşıya geldiğini anlattı: gelişmiş, kapitalist ülkeler âlemi ile, bunlarca sömürgeleştirildiği için açlık çeken az gelişmiş ülkeler âlemi.

Bu, başta gelen bir gerçektir.

Üretici güçlerin büyük bir gelişme kaydettiği bütün bir tarih dönemi boyunca emperyalizm, sömürgelerinde, özellikle Afrika'daki sömürgelerinde, az çok tutarlı her ilerlemeyi boğmuştur.

Bu gibi ülkelere, üretici güçlerin gelişimi son derece frenlenmiş ve ekonomi en geri bir durumda tutulmuştur. Geniş bölgelerde, kapitalizm öncesi toplumların sosyal yapıları ve hayat tarzları anakronik bir şekilde sürdürülmüştür.

Bağımsızlık saati çalıp da halklar kendi kaderlerini ellerine alınca, yüzyıllık bir tahakkümün korkunç sonuçlarını hissederler. Sömürge mirasının yükü ağır gelir.

Sömürge ülkelerinde, pratik alanda birbirleriyle yabancı iki ekonomik sektör bir arada bulunur. Bir yanda, köylerde hemen tek başına hüküm süren, yüzyıllardan beri donmuş bir beslenme ekonomisi. Öte yanda, bir kaç şehir merkezinin sınırlarını aşmayan kapitalist üretim usulü üzerinde kurulu bir sektör.

Bu ülkelere, modern teşebbüslerin hemen hepsi Avrupa sömürgeciliğinin ve metropol sermayesinin elinde bulunur. Sistematiik olarak Avrupa metropollerinin ihtiyaçlarını tatmine yönelmiş olan bu ekonomi, dış piyasalara sıkı sıkıya bağlıdır. Emperyalist monopoller ve

kapitalist anarşinin bütün raslantıları bu ekonomiyi baskı altında tutarlar.

Böyle bir durum, kurtulmakta olan halkların karşısına ağır problemler çıkarır. Kısa bir tarihî dönem içinde, kendilerini sanayileşmiş ülkelerden ayıran mesafeyi nasıl aşacaklar? Hemen hemen kapalı, doğal bir ekonomi içinde bir bitkisel yaşantıyı sürdüren büyük köylü kitleleri, ekonomik kalkınmanın ve sosyal ilerlemenin şartı olan hem bağlantılı, hem de çok çeşitli bir bütün içinde yerlerini nasıl alacaklardır? Adam başına ortalama gelirin yılda 20.000 ilâ 30.000 frank olduğu ülkelerin serveti, hiç değilse on misli nasıl artırılabacaktır?

Milli kurtuluş hareketinin çöşkün gelişmesi, bu ülkelerin çoğuna az çok geniş bir politik bağımsızlık sağlamakla yukardaki sorulara şimdiden bir cevap unsuru getirmiş oluyor. Emperyalist tahakkümün ve sömürge-lerin yağma edilmesinin sonucu olan ezilme ve sefaletle son vermek için, Afrikalılar özgür olmalıdırlar. Onlarca, tutarlı ve sürekli bir ilerlemenin şartı, politik bağımsızlıklarının pekleştirilmesi ve gerçek bir ekonomik bağımsızlığın elde edilmesidir.

Bazıları şunu iddia ederler: bağımsızlık artık geride kalmıştır. Yüzyılımızda ülkeler aralarında bağımlıdır.

Şüphesiz, yirminci yüzyılın ortasında, modern bir ülke için tek başına, içine kapanık, otarsi halinde yaşayacağını iddia etmek mümkün değildir. Kaldı ki, kurtulan halklara milletlerarası işbirliğinin çok ve çeşitli şekilleri açılmaktadır.

Bu konuda şunu da hatırlatmak gerekir ki sosyalist ülkeler grubu da vardır. Bu ülkeler, az gelişmiş ülkelerden bazılarına hızlı bir tempo ile gelişmeleri ve kısa zamanda en ileri bir düzeye ulaşmaları için yardım etmişlerdir. Dr. Vien, kapitalist olmayan bir kalkınma

voluna girmiş halklara verilen olanakları, kendi ülkesini örnek göstererek belirtti.

Bağımsızlığını kazanan ülkelerde millî hareket, antiemperyalist mücadelede birleşen hemen bütün sosyal sınıfları sinesinde toplar. Özellikle Afrika halklarında, sömürgeci tahakkümünün haşinliği iç sosyal ayrımları sınırlandırmış ve çıkar birliği bilincini pekleştirmiştir.

Buna rağmen, hemen her yerde burjuva tabakalar (ekonomik bakımdan çok güçsüz olsalar bile) millî hareket içinde yönetici bir rol oynamaktadırlar. Köylü kütleleri bir kenara bırakılmışlardır.

Ülkeye göre az ya da çok gelişmiş olan işçi sınıfı ise, çoğu zaman hareketin önderliğinden uzak tutulmaktadır.

Bağımsızlık, yerli ekonomilerin az çok tutarlı gelişmesine yarar. Bundan ötürüdür ki, özel çıkarlarını daha iyi idrak eden (küçük ve büyük) millî burjuvazi kendiliğinden gelişmeye yüz tutar. Bunun sonucu olarak toplumda sınıf çelişmeleri derinleşir, sınıf mücadelesi az çok hissedilir şekilde şiddetlenir. Oysa önceleri millî kurtuluş hareketlerindeki birlik çıkar farklarını bazan aşırı derecede gözden kaybettirmekteydi.

Paralel olarak, eski tahakküm şekillerini sonsuz sürdüremeyen emperyalist devletler, yeni - sömürgecilik metodlarını hazırlar ve sistematik hale getirirler. Malî sermayenin mevkilerini savunmak ve daha da genişletmek için, millî burjuvazinin bazı tabakalarını kendi teşebbüslerine ortak yapmaya uğraşırlar. Bu tabakaların ekonomik durumları ve politik güçleri böylece daha da pekleşir. Aynı zamanda, gerici bir yöne doğrulma eğilimleri artar.

Artık sosyalizmden söz açmak yeterli değildir, sosyalizmin gerçekleşmesi için. Çünkü sosyalizm maskesi altında, kapitalizm geliştirilmektedir.

Afrika ülkelerinde emperyalizm, özellikle «ekonomik yardım» bahanesiyle tutunmaya ya da kökleşmeye çalışmaktadır. Onları, donatımları için gerekli yatırımları kesmekle korkutarak, bu ülkeleri kontrolü altında tutmak için baskı yapmaktadır. Ve bütün millileştirme hareketlerine karşı çıkmaktadır. İşte, Süveyş kanalının millileştirilmesi üzerine Mısır'a karşı yapılan Fransız — İngiliz saldırısı. İşte, Amerika'nın Kuba'ya karşı saldırısı.

Bu bakımdan, sosyalist ülkelerden alınan yardım önemlidir. Bu yardım sayesinde, emperyalist yatırımlara muhtaç olunmayabilir, ya da talepleri sınırlandırılabilir. Şu halde, sosyalist tarafla işbirliği, esaretten kurtulan halklar için önemli bir ekonomik bağımsızlık etkeni olarak belirmektedir.

Ülkenin genel çıkarlarının özel çıkarlardan üstün tutulmasını sağlamak gereklidir. Bu, her türlü fiilî plânlamanın vazgeçilmez şartıdır.

Büyük kütleyi meydana getiren köylü, kalkınmaya önemli katkısını getirmelidir. Ülkenin ekonomik gelişmesi arttıkça, tarım bölgeleri millî ekonomiye bağlanmalıdır. Bunun için de, köylü bunu kendi öz dâvası saymalıdır. Ve önce, kendi kendine sahip olmalıdır; yani kölelik, feodal kalıntılar silinmelidir. Kendi toprağına sahip olmalıdır, yani köklü bir toprak reformu yapılmalıdır. Kendi ürünlerine sahip olmalıdır; bu da, tefecilik sisteminin yasaklanması ve kooperatifçiliğin gelişmesiyle olur.

Henüz güçsüzken ve politik alanda bağımsız olarak örgütlenmemişken de, işçi sınıfı hatırı sayılır bir kuvvet demektir. Ülkelerin çoğunda, işçi sendikaları millî kurtuluş mücadelesinde önemli bir rol oynamışlardır, ya da oynamaktadırlar. Ülkenin bağımsızlığını pekleştir-

mek ve ekonomisini sağlam temeller üzerinde kurmak bakımından da aynı derecede önemli katkıları vardır.

Birçok Afrika ülkelerinde, bugünkü aşamada, kuruluş hareketlerinin içine sürüklenen bütün sosyal sınıfları ve tabakaları bir tek siyasî parti şînesinde toplar. Bu partilerin yönetimi, çoğu zaman burjuva ve küçük burjuva elemanların elinde bulunur. Bu gibi partilerin bağımsız genç devletlerin pekleştirilmesinde rollerini tam olarak yapabilmeleri için, geniş halk tabakalarının özel çıkarlar yararına bir kenara atılmamaları önemlidir. Elâkis, bunlar, kendi arzularına uygun bir doğrultuda bütün ağırlıklarıyla etki yapabilmelidirler.

Kapitalist olmayan bir yolla gelişmenin perspektifleri elbetteki hayatın günlük icaplarından ayrı mütalâa edilemez. Bu icapları şöyle sıralıyalım: politik bağımsızlığı pekleştirmek, sömürge istismarının ekonomik esaslarını tasfiye etmek, halkın gerçek bir demokrasiye ve ekonomik ve sosyal kalkınmaya olan özlemini gidermek.

Kurtulmakta olan Afrika'yı ateşli bir coşkunluk sarmaktadır. Afrika halkları, emperyalist tahakkümün yüzyıllık zincirlerini kırarken, geleceklerinin yollarını heyecanla aramaktadırlar.

Léon CAVALLÉE (Fransa)

Ray Parbé tarafından ileri sürülen fikirlere ben de bazı örnekler eklemek isterim. Sosyalizmde az çok ilerlemiş olan bütün azgelişmiş ülkelerde, en çok endüstrileşmiş sosyalist ülkelerin, özellikle SSCB'nin ve Çekoslovakya'nın yardımı şu genel şekilleri arz ediyor:

1 — Azgelişmiş ülkeler, kendi geleneksel ürünleri karşılığında Sovyet, Çekoslovak vb. teçhizat malzemesi-

ni almalarını mümkün kılacak bir dış ticaret rejimi uyguluyor.

2 — İleri ülkeler geri ülkelere uzmanlar gönderiyor ve geri ülke halkından yüzlerce, binlerce uzman yetiştiriyor.

3 — Teknolojik dokümantasyon, bilimsel araştırmalar hakkında bilgi veriliyor.

4 — Uzun vadeli ve düşük faizli krediler veriliyor. Ufak ülkelere ise, hibe ediliyor.

Moğolistan, Arnavutluk ve Vietnam Demokratik Cumhuriyeti gibi ufak ülkeler SSCB'den ve Çin'den önemli hibeler almışlardır. Çin'in, gelişmesine gerekli olan birikimi gerçekleştirmek için bu biçim yardımı ihtiyacı olmamıştır. Sadece kredi almıştır. Sovyetlerden almış olduğu 2,1 milyar Amerikan dolarlık kredi, kalkınma için gerekli hızı almasına yeterli olmuştur. Çinliler şimdi borçlarını ödemeye başlamışlardır.

Yukarda sözü geçen ufak ülkelere yapılan teknik yardıma gelince, bu yardım, bahis konusu ülkenin modern teknikten yararlanma yeteneği ile, yani sahip olduğu endüstri işçisinin sayısı ve kalitesi ile, sınırlıdır. O ülkenin kalifiye işçi yetiştirmedeki hızı da gözönünde tutulmaktadır. Burada, başlıca engel ne malî, ne de tekniktir. Engel, insan yönündendir. Ve iş pratiğe gelince, çok geçmeden bu güçlük işleri köstekler.

Çin'de, işler oldukça değişik. Önemli bir kalifiye işçi kadrosuna sahip bir ülkeye yapılacak teknik yardım, sosyalist ülkelerin teçhizat yetiştirme kapasitesi ile de sınırlanabilir. Ama gene de, bir kaç yıl sonunda, kalifiye personel eksikliği hissedilmeye başlar.

Ticarî mübadeleler de nitelikleri bakımından büyük bir yardım teşkil eder. Az gelişmiş ve sosyalist sistem

seçmiş ülkelere çok modern teçhizat veriliyor. Tüm fabrikalar, ya da henüz yapamadıkları özel makine ve cihazlar, kendilerinde bulunmayan bazı ham maddeler, vb. Bunların karşılığında, az gelişmiş ülkeler tarım ürünleri, zanaat işleri ya da ham maddeler verir. Bu ham maddeler, SSCB ve Çekoslovakya gibi ülkeler için pek ilginç değil her zaman. Bunun başlıca sebebi şu ki, bu mallar o ülkelerin iç pazar talebine pek uymaz.

Bu yardım, ilgili halkların çabalarıyla birleşince, endüstrileşme çabuklaşıyor, milli eğitim ve kadroların hazırlanması süratli bir gelişme kaydediyor, beslenme, sağlık ve kültür bakımından hayat seviyesi yükseliyor.

Çin'le Hindistan arasında bir karşılaştırma yapalım:

Nüfus başına üretim

Memleketler	1 9 5 0		1 9 6 0		1960/1950	
	Çelik Elektrik (kg) (kws)		Çelik Elektrik (kg) (kws)		Çelik Elektrik	
Çin	1,1	8,3	27,0	85	x 24	x 10,0
Hindistan	4,1	14,0	7,5	40	x 2	x 2,8

Görülüyor ki, çelik ve elektrik gibi iki temel üretimde, Çin'de nüfus başına çelik üretimi Hindistandan 12 misli, elektrik üretimi 3,5 misli daha çabuk gelişmektedir. Bu karşılaştırma Pakistan, Endonezya ya da Brezilya ile yapılırca da aynı sonuçlara ulaşılır.

Öte yandan, dünya kapitalist sistemine dahil az gelişmiş ülkelerin ortalama gelişme temposu, ileri kapitalist ülkelerin gelişme temposundan her zaman yüksek

değildir. Herhalde, yeter derecede yüksek değildir. Bunun da sonucu şu olmaktadır ki, az gelişmişler, gelişmişlerle aralarındaki büyük açığı kapatamıyorlar.

Dünya sosyalist sistemi içinde ise, durum bambaşkadır. Sosyalist gelişme yolunu seçen az gelişmiş ülkelerin gelişme temposu, halen endüstrileşmiş olan sosyalist ülkelerinkinden ortalama ve belirgin olarak çok yüksektir. Böyle olunca, geri kalmış ülkeler yavaş yavaş mesafeyi kapatabiliyor ve nispeten kısa süre içinde, meselâ diyelim 20-30 yılda, ekonomik bakımdan öbürlerine yetişmeyi öngörebiliyorlar. Yani, gitgide az gelişmişlikten kesin olarak kurtulmayı tasarlıyabiliyorlar.

Özet olarak şunu diyebiliriz ki; az çok genelleştirilmiş bir kapitalist gelişme safhasına erişmeyen ve bu sebepten had bir az gelişmişlik kademesinde bulunan ülkeler, kapitalist yolu izlerlerse, eski kapitalist ülkelere nazaran geri kalmışlık durumundan çabuk kurtulamazlar. Savaş ertesi dünyasının tecrübesi bunu göstermektedir. Buna karşı, aynı süre içinde, kapitalist olmayan bir kalkınma yolu izleyen ülkeler, eski kapitalist ülkelere yetişip onları geçmek üzeredirler.

JOHNSON (ABD)

«Sömürgecilik» kelimesinin birçok değişik anlamları olabilir.

Sonra, bana öyle geliyor ki, bir sömürge ülkesiyle bir az gelişmiş ülke arasında ayırım yapılabilir. Açlıktan ölme sebebinin sadece sömürgecilik olduğu doğru mudur? Eğer sömürgeciler olmasaydı, artık açlıktan ölmeyecek miydi? Bence, sömürgecilerin varlığı sadece olumsuz bir şey değildir. Bahis konusu ülkenin durumuna bağlıdır bu.

Güney Amerika'da, klan sistemi bütün kötülükleriyle kızılderililere hâkimdir. Meselâ ABD'de ya da ekonomik bakımdan gelişmiş başka ülkelerde durum böyle değildir. Latin Amerika ülkelerinin gelişmesi için Amerika'nın yaptığı yardım, genellikle dünya için önemli bir şeydir. Amerikalıların Brezilya'ya ödünç verdikleri para, 500 milyon dolar kadardı. Bu 500 milyon dolar neticede Amerikan yurttaşlarının ödedikleri vergilerden gelmektedir. Bu vergileri ödemekle, Brezilya'nın gelişebilmesi için bazı yoksunluklara katlanıyorlar. Amerika'nın tutumunda olumlu bir şey yok mudur? Belki olumsuz şeyler vardır. Ama genel olarak «sömürgeciler» den söz açmak, kanımca tartışma kaldırır bir genelleştirmedir.

Josue de CASTRO (Brezilya)

Açıklamama karşı yapılan bazı itirazlara, ve önce de Bay Johnson'un Kuzey Amerika'nın yardımı hakkındaki itirazına kısaca cevap vermek isterim. Kuzey Amerika halkı, dünyanın en cömert halklarından biridir. Gerçek yardım etme isteğini taşır. Ne var ki, Amerikan politikası, ona, dünyanın geri kalan kısmına sahiden yardım etmek imkânını vermez. Gerçekten, Kuzey Amerika halkı gelişme seviyesinin kendisine bahsettiği bazı avantajlardan kendini yoksun tuttuğu zaman, bundan, yardım etmek istediği halklar yararlanmaz, örnek olarak kendi yurdumu, Brezilya'yı alacağım. ABD'de, Brezilyaya yardım edildiği hayali beslenmektedir. Ama ben şimdi sayılarla ispat edeceğim ki, yıllardır, Brezilya yardım etmektedir ABD'ne. Brezilya'da yatırılan Kuzey Amerikan sermayeleri, kârlarını ABD'ne geri götürmek hakkını taşırlar. Bu sermayelerin endüstriye yatırılmış bir «X» değeri olduğunu varsayalım. Azgelişmiş

lkelerde mevcut ve sömürge durumundan ileri gelen enflasyon sebebiyle, kanunen, fabrikanın değerini iki yıl-da bir ayarlamak zorunluluğu vardır. Bu ayarlama boyunca, ilk önce değeri «X» olan fabrikalar iki yıl sonra en az bir misli değer taşıyor; dört yıl sonra, değeri «X» in dört ya da sekiz misline yükseliyor. Sahibi, yatırmış olduğu sermayelerin % 20 sini kr olarak kendi memleketine götürdüğünden, sekiz ya da genellikle altı yıl sonunda bütün yatırımını geri almış oluyor. Bu süre-den sonra, artık Brezilya dolar ihraç etmeye başlıyor. Böylece geçen yıl, bir yıl zarfında, Brezilya, Amerika Birleşik Devletlerine, almış olduğundan 200 milyon dolar daha fazla gönderdi. Sermaye ihracatçısı ithalatçı durumuna geçiyor. Brezilya, royalties olarak, kr olarak, ödünç aldığı paraların faizi olarak, dolar ihraç edip duruyor. Bütün bunların kendisi için istifadeli olmadı, ğı, meydana.

Sonra bu azgelişmiş ülkelere ödünç verilen sermayeler bu ülkelerin gerçekten kalkınmasına harcanmıyor. Bay Tibor Mende, «Korku ve umut» adlı kitabında, azgelişmiş ülkelerde -dört milyon (1) dolarlık yatırım yapan Amerikalıların bu istikrazların verimli olmadığını görerek şaştıklarını yazar. Bunun böyle olmasının nedeni şudur ki, bu sermayelerin % 80 i silâhlara yatırılır ve hiçbir işe yaramayan, faydasız, modası geçmiş ordular kurulur. Ve bütün bunlar da, ABD-den silâh alınsın diyedir. Silh alınsın ki, Amerikalılar çalışacak iş bulsun ve işsizliğin önüne geçilsin (buna rağmen, ABD'de dört milyon işsiz var). Bazıları der ki: «Eğer bu silhları satın almaz, ABD'ne bu ağır, iş ve işçi problemlerini çözmesi için yardım etmezsek, Birleşik Devletler

(1) Bu sayı bir baskı hatası olsa gerek; milyon değil, milyar olması doğru olur. (.N.)

mahvolur. Şu halde, onlara yardım etmek gerek. Buna karşılık, onlar da bize dolar yardımı yapar.» Ama ne yazık ki bu dolar yardımı birşeye yaramaz, ve bizzat ABD'ne olduğu gibi dünyaya da faydasızdır.

Birkaç yıl önce Başkan Truman'la görüşmüştüm. Başkanı bulduğum F.A.O. nun o zamanlar hazırlanmış olduğu bir planı kendisine izah ettim. Bu plan, besin maddelerinden bir milletlerarası yedek meydana getirmeyi öngörmekteydi. Bay Truman'la aşağı yukarı bir saat konuştuk. Sonunda bana, bu planı çok tatmin edici bulduğunu, fiatların ve ürünlerin istikrara kavuşturulması, dünya tarımının kamçılanması gibi birçok avantajlar sağlayacağını söyledi. Böylece açlığa bir son verilebilecekti. Ama arkasından da şu sözleri ekledi: «Eğer AED Başkanı olmasaydım, sizlerle birlikte çalışmaya giderdim. Fakat, ABD Başkanı olarak, bu plana karşıyım». Amerika Tarım Bakanı görüşmede hazır bulunmaktaydı. Bu reddi bana şu şekilde yorumladı:

— Bu besinleri dünyanın açlık çeken, kapitalist olsun, sosyalist olsun, bütün halklarına vermek istersiniz elbet.

Ben :

— Evet! diye cevap verdim.

— Ama bu mümkün değil, dedi. Biz Birleşik Devletler olarak besinleri politik bakımdan kullanmalıyız. Birleşmiş Milletlere bağışta bulunamayız. Çünkü eğer bunu yaparsak, Cumhuriyetçi Parti, Kuzey Amerika'nın besinlerini komünistlere dağıtıyorlar diyecek. Buna şaşıtınız mı?

— Evet! dedim.

Başkan Truman:

— Çünkü Cumhuriyetçi Partiyi tanımıyorsunuz, öyle değil mi bay Bakan? dedi.

— Yes, Mister President.

Amerikan halkının duygularıyla ABD'nin politik makinesi arasındaki fark budur işte. Ne yazık ki, bu politik makine Amerikan halkının iyi niyetini, cömertliğini, işbirliği zihniyetini bozmaktadır.

ABD'ni örnek verdim, çünkü odur Latin Amerika'yı esaslı şekilde destekliyen. Bay Vien'in hatırlattığı gibi, Vietnam için de durum aynıdır. Milletlerarası tröstlerin bu bölgelerde çalışması bir anlam taşır. Amerikan halkının cömertliği bu demir çemberi, insanlığa karşı işleyen bu insanlık dışı çıkarları yenecek kudrette değildir.

Diğer problem, bir sömürgeciliğin varlığıdır. Bu sömürgeciliğin değişik şekillerle belirdiğini göstermek çok faydalı olur. Sömürgecisz dünya acaba nasıl olurdu, diye tartışmalı mı? Peki, eğer Napoleon Waterloo muharebesini kaybetmemiş olsaydı, dünya ne olurdu? Tartışılacak bir şey varsa, o da kanımca şudur: daha insanî bir sömürgecilik olabilirdi. Sömürgecilik, gerekli bir safıya olarak düşünülebilirdi. Ama bu gereklilik böylesine yoksulluk doğurmamalıydı. Bugün sömürgeciler bu yoksulluğun bedelini ödüyorlar elbette. Bugün, metropollerin acılarına şahit oluyoruz; kendi kendilerini sokmuş oldukları feci durumdan nasıl kurtulacaklarını bilemediklerinden, umutsuzluk içinde kıvranıp duruyorlar.

İKİNCİ BÖLÜM

1700 DEN 2100 YILINA KADAR TEKNİK GELİŞME VE KAPİTALİZM

Jean FOURASTIÉ (Fransa)

Şimdi ele alacağımız konu, bu toplantılarımıza verilen ismin ortaya koyduğu konudur: «İnsanlığı ne biçim bir gelecek bekliyor?» Mesele, 2100 ya da 2200 yıllarına doğru neler olacağını bilmektir. Yani, **geçiş dönemi** diye adlandırdığım dönemden sonrası. Çünkü, öyle sanıyorum, insanlık şu anda öyle bir değişme içindedir ki, yarının dünyası dünkünden esaslı biçimde farklı olacaktır. Şu anda öylesine güçlü dönüşümler oluyor ki, gerçekten yepyeni bir insanlık doğacaktır. Bu doğum sancılar içinde, aynı zamanda ne yazık ki, korku ve karışıklık içinde de oluşmaktadır. Ben şahsen şunu da diyeceğim ki, insanlık, büyük kısmıyla, yarın ne olacağını **bilmemektedir**.

Şimdi biz bu sorunlar üstüne konuşacağız. Buna önce ben, bu sabahki bazı beyanlara yeniden temas etmekle başlayacağım.

Önce şunu söylüyeyim ki; yurdunun bugünkü durumu hakkında, Vietnam gibi eski bir uygarlığa sahip bir ülkenin ilerlemesini sağlamak için harcanması gereken çabalar ve elde edilmesi gereken derin dönüşümler hakkında Dr. Vien'in açıklamalarını çok ilginç buldum. Bütün bir açıklıkla şu kusurları gözlerimizin önüne serdi:

— Problemin esası, kalkınmayı çabuk gerçekleştirmektir;

— Vietnam'ın bugünkü durumundan ABD'nin bugünkü durumuna geçmek için 300 yıl beklemek göze

alınsaydı, kullanılabilecek metotlar çok değişik olurdu;

— Çok daha kısa bir vade tespit edilince, elbette ki çözümler aynı olmaz ve ne bugün ne de yarın için aynı sonuçları vermez.

İşte bu fikir beni çok ilgilendirdi. Bu fikir şunu ifade ediyor: insanlığın gelişmesi için yapılan herhangi bir incelemede, bu gelişmenin hızı ve belirli bir sonuca varmak için tespit edilen vade önem taşır. Meselâ, 10 yıllık bir dönem göz önünde tutulursa problemlerin görünüşü başka olur, 100 yıllık bir dönem öngörülürse başka olur, 1000 yıllık bir dönem düşünülürse bambaşka olur.

Bay Castro'nun açıklamalarıyla ilgili başka bir gözlemim daha var. Gerçi kendisini bazı milletlere karşı biraz (diyelim) şiddetli buldum. Aşagışmış bir ülkeye dışardan yardım etmenin ve dışardan ona Dr. Vien'in bahsettiği talimatı ve dersleri vermenin kolay olacağına ben emin değilim. Ama genel hatlar üstüne Bay Castro ile hemfikirim. «Amerikan halkı yapmak istiyor, fakat mekanizmalar başarıya engel oluyor, ve sonunda kötülük devam ediyor» derken açıkladığı fikri paylaşmaktayım.

Şu halde, dikkati teknikler üzerine çekerim. **Yapmak istenilenle yapılan arasında muazzam fark vardır.** Şu son yıllara dek, yeryüzünde bir tek çok zengin ulus vardı. Çok zengin, yani üçüncü dünyaya büyük çapta yardıma gücü yeten bu biricik ulus, Amerika Birleşik Devletleriydi. Şimdi, başka bir çok zengin uluslar daha olacaktır. Yani, zengin doğal kaynakları ve 220 milyon eğitilmiş insan üzerine kúrulu çok güçlü bir endüstriye sahip Sovyetler Birliği. İki ulus arasında bir çeşit yarışma olacaktır, ve bundan önemli bir ilerleme doğacaktır. İçinde bulunduğumuz dönemin insana güven veren unsurlarından biri de bunu bilmektir.

Üçüncü küçük itirazım da şu olacaktır: hele Hın-

distan Kumpanyasının hizmetinde bulunmuş olduğunu öğrendikten beri, Malthus'u savunmak istemem. Yalnız, sırf bilimsel açıdan şunu belirteyim ki, Malthus - bu hususta Bay Castro ile tamamen hemfikirim - günümüzün dünyası için hiç geçerli olmıyan bir kanun ortaya koymakla beraber, bu kanun **eski dünya için geçerlidir**.

Malthus, kanunu ortaya koyduğu zaman, bu kanun artık geçerli olmaya başlıyordu. Besin miktarı, 18. yüzyılda, 17. yüzyılda, değişmez gibi görünüyordu. Artamazdı. Verimin kanunları belirliydi. Ama şimdi, **teknik ilerleme** yüzünden, bu kanun artık geçerli değildir.

Bunu gözönünde bulundurmak önemlidir. Çünkü, az önce de belirttiğim gibi, olaylar yeni olayların araya girmesiyle bambaşka bir görünüşe bürünürler. İnsanlar ise bu olayları yöneten kanunları buluncaya kadar, olayların görünüşü tamamen değişmiş olur.

Şu halde insanlık, evren ve dünya hakkındaki bilgilerine dayanarak bilimini kurarken, çok zaman geç kalmış olur. Bir kanunu, geçerli olmaktan çıktığı zaman bulur. Buna rağmen insanlar uzun bir süre bu kanuna inanırlar ve koşullar değişmiş olduğu halde onu uygulamayı denerler. Akıntıya karşı giderler.

Bu durum oldukça dramatiktir. İnsanlık, toplum hayatının, işinin, ekonomisinin, demografisinin en basit kanunlarını bile çok zor meydana çıkarır. Ama çoğu zaman, durumu azbuçuk görmeye başladığı an, iş işten geçmiş olur. Genel koşullar değişir, yeni etkenler daha ağır basar. Ve doğru dürüst ifade edilen kanun artık uygulanamaz duruma düşer.

Şu bir kaç kısa gözlemden sonra, konumu. bu sabah sözü edilen barış içinde bir arada yaşama fikrine uygulayacağım.

Barış içinde bir arada yaşamaktan söz edildi. Sa-

nımoa. şunu da eklemek gerekir: ister barış içinde, ister yarı barış içinde, ister sert, ister tatlı bakarak, herhalde şu bir arada yaşama süresince zaman durmuyor, dolayısıyla dünya değişiyor. Zaten şimdiye kadar sözde barış içinde on yılımız geçti. İşte bu on yıl içinde bile, dünya çok değişti.

Barış içinde daha on yıl yaşayacaksak eğer, dünya artık bugünkü dünya olmayacaktır. Böylece, zaman geçtikçe barış içinde birarada yaşamamanın problemleri değişir, hem de çok önemli bir biçimde değişir. Özellikle, birçok ulus ekonomik kalkınmayı gerçekleştirir. Bütün uluslar kalkınır demiyorum ne yazık ki, çünkü şüphesiz biliyorum ki bazılarında ancak yoksulluk artar. Daha doğrusu, Bay Castro'nun dediği gibi, bazı uluslar sadece görünürde ilerlerler. Kalkınma, sadece gayet yoğun nüvelerde gerçekleşir. Bundan, az sayıda insanlar yararlanırlar; kütle, dışında kalır. Ki bu çeşit kalkınma, hiç kalkınmamaktan daha kötüdür. Diyebiliriz ki, bütün Latin Amerika'da iki ulus vardır. Biri, kalkınmaktadır; burada, Fransa'da, bizim yaşadığımız hayatı sürer; ama toplam nüfusun onda yahut yirmide birini geçmez. Nüfusun geri kalan kısmı ise kalkınmaz, ilerlemez.

Bu gibi dramatik durumlar belki gelecek on yıl içinde düzelir. Bu durumları bir yana korsak, başlıca uluslar, yani SSCB, ABD, Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, İskandinav ülkeleri, Polonya, vb., kökten değişmekte, hem pek çabuk değişmektedirler.

Ekonomik kalkınmanın bugünkü hızı

Kalkınma hızı hakkında bir kaç söz söylemek isterim. **Günümüzde kalkınma o kadar hızlı oluyor ki, dün-**

ya böylesini hiç görmemiştir. SSCB'deki kalkınma hızının, en ileri Batı uluslarinkinden daha büyük olduğunu pekâlâ kabul edebiliriz. Bunun böyle olması için bir çok nedenler de var. Bir kere, kalkınma isteği var ki, bu istek sosyalist devletlerde liberal devletlerinkinden daha şiddetlidir. Sonra, ne kadar düşük bir seviyeden yola çıkılırsa, kalkınmak o kadar kolay olur. Adam başına düşen gelir ve ham madde miktarı bakımından SSCB ekonomik kalkınma için en istidatlı ülkelerden biridir. Bunu ters yönden ifade etmek istersek diyebiliriz ki eğer SSCB meselâ İtalya'dan daha hızlı kalkınmasaydı, anormal bir şey olurdu bu.

Şu halde, kalkınma yüzdesi SSCB'de ve Sovyet tipi ekonomisine sahip ülkelerin çoğunda da, çok yüksektir. Ama bu yüzde, Japonya'da, Batı Avrupa ülkelerinde de aynı derecede yüksektir. Hem de hiçbir zaman olmadığı kadar yüksek. Bir çok ülkede 1952 ile 1960 arasında sınai üretim bakımından kaydedilen ilerlemenin yıllık yüzdesini veriyorum:

Japonya	% 13
SSCB	» 10
Federal Almanya	» 8,5
İtalya	» 8
Fransa	» 7
O.E.C.E.	» 6

Bu gerçekten muazzam sayılar şu soruyu ortaya koymaktadır: kalkınma acaba neden bugün, tarihin başka hiçbir anında olmadığı kadar hızlı oluyor?

Elbette ki, çok büyük bir soru bu. Üstüne söylenecek çok şey var. Ben şahsen, bunda, savunmuş olduğum tezlerin doğrulamasını görmekteyim. Yani, sonunda, insanın çalışmasında muharrik olan şey, bilimin, deney-

sel bilimlerin ilerlemesi ve gerçek hayata uygulanmasıdır. Ki biz buna, teknik ilerleme diyoruz. Eğer teknik ilerleme olmasaydı, hâlâ durgun bir dünyamız olurdu ve bugünkü problemlerimizden hiçbirisiyle karşılaşmazdık. Ekonomik ve dolayısıyla sosyal bakımdan ilerlemenin önde gelen etkeni (tek etkeni demiyorum) gerçekten teknik ilerlemedir.

Ama ne olursa olsun, bu çok hızlı kalkınma yüzdeleri hemen hemen inanılmaz derecelere varmaktadır. Meselâ, İtalya gibi bir ülkede, 1952 den beriye, sanai üretim alanında %7 bir kalkınma hızı görülmüştür. Tüm ulusal üretimin yıllık kalkınma yüzdesi ise, aynı ülkede, %5,8 dir.

Bunlar öyle yüzdelerdir ki, savaştan önce aklımıza bile gelmezdi. İhtiyar uluslarımızda hiçbir zaman böyle bir yüzde görülmemişti.

Bu yüzdeler niye bu kadar yüksek? Öyle sanıyorum ki bunun nedeni, bilimin gelişmesi ve gittikçe gelişmekte olmasıdır. Bilhassa, orta insan dalgayı çakmıştır. Fransa'da bile, orta insanın, üreticinin, teşebbüs şefinin sorunu anlamaları yenidir. Ama birkaç yıldır, teknik ilerlemenin ekonomik kalkınmayı doğurduğunu anladılar, biliyorlar, bilmeye çalışıyorlar.

1940 lara kadar, bütün bunların bilinçsiz olduğu, açık seçik emadiği söylenebilir. Aynı şeyler yapılmaktaydı yine, ama kimsenin bu hususta tam bir fikri yoktu. Herhalde orta vatandaş kendi ekonomik durumu, kendi satınalma gücü ile teknik ilerleme arasındaki ilişkiyi görmezdi. Şimdi ise, insanlar görmeye başlıyor.

İşte ilerlemenin ilk etkenlerinden biri. Bu öyle bir bilinçtir ki, yurttaş kademesine, bilhassa teşebbüs şefinin, hattâ küçük şefin kademesine iniyor. Bu şef, usul-

lerini durmadan düzeltmesi gerekeceğini biliyor. Ve de bilfiil düzeltiyor. Tekniğin şeklini değiştiriyor.

Bu bilinçlenme, sadece Vietnam'da olmuyor. Sadece Vietnam için gerekli değil. İtalya'da, Fransa'da, bütün dünya'da bu bilinçlenme olmalıdır, ve olmaktadır. Ama sadece on yıldan beri.

Amerika Birleşik Devletleri'ni ayrı koyuyorum. Onlar daha erkenden anlamaya başlamışlardı. Ve sanımcı bundan ötürüdür ki, daha erken hız alıp bugün daha zengin oldular.

Fakat Avrupa'da, özellikle Fransa'da, 1930 ya da 1935 sonlarında bilinçlenme çok zayıftı henüz.

İşte budur kalkınmanın hızlanmasının birinci nedeni.

İkinci nedeni ise, bilimin hızlanmasıdır. Bunun üzerinde durmayı gerekli görmüyorum. Her tarafta araştırmacılar var. Her tarafta 10-15 yıl önce mevcut olmayan ya da çok az sayıda mevcut olan laboratuvarlar var. O kadar ki, halihazırda yaşamakta bulunan araştırmacıların sayısının, yer yüzünde insanın ortaya çıkmasından bu yana gelmiş geçmiş bütün araştırmacıların toplamından çok daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Yakın gelecek hakkında tahminler

1952 yılından beri, Batı Avrupa'nın sınai üretiminin yıllık gelişme yüzdesi %7 dir dedik. Bu, on yıl içinde bir misli artış ifade eder. Ve bize bir hikâye hatırlatır. Eiliyorsunuz ki, eğer atalarınızdan biri İsa'nın doğduğu gün tasarruf sandığına bir frank yatırmış olsaydı, ve bu parayı almak için bugüne kadar hiç kimse müracaat etmemiş olsaydı, ve eğer siz bugün tasarruf san-

dığına baş vurup hesabınızı çekmek isteseydiniz, Ay'dan daha büyük bir para küresi almak hakkına sahip olurdunuz. Hem de %3 bir faizle. Bir de %7 yi göz önüne getirin, bakın ne olur!

On yılda bir misli artış, 20 yılda dört misli artış, 30 yılda sekiz misli, 50 yılda 32 misli, 100 yılda 1000 misli... Görüyorsunuz ki ne kadar hızlı gidiyor. Öyle ki, hepimiz basit bir hesap yapabilirsiniz. Meselâ, bugün üretilen çeliğin miktarını alırsak, aşağı yukarı 200 yıl sonra yer yuvarlağımız bir yıl içinde buzdolabı ya da çamaşır makinesi haline gelebilecektir. Ve meselâ Ay, dünyamızdan, çok daha ufak olduğundan, üç ay içinde tamam olacaktır. Venüs ve Mars gezegenleri bile bir kaç yıldan fazla dayanmayacaktır.

100.000 yaşındayız...

Güneş sisteminin fiziği bize gösteriyor ki, günümüzün kalkınma yüzdesi gibi bir hız, insanlığın var olduğundan beri uzun zaman sürekli olarak tutunamamış ve gelecekte de bir ya da iki yüzyıldan fazla devam edemeyecektir.

Gerçekten, insanlık 100.000 yıldır, belki de daha fazla, yer yüzünde mevcuttur. Şayet sadece iki yüzyıl bu kalkınma hızını tanımış olsaydı, yeryüzünün bütün fizik ortamı baştan aşağı değişmiş olurdu.

Yine diyebiliriz ki, bu gibi bir kalkınma hızı 200 yıldan fazla sürmez. Oysa, iki yüzyıl, insanlığın süresi bakımından ne ifade eder ki? Temel fikrime dönüyor ve soruyorum: problemlerimizi hangi zaman ölçüsü üzerinden ortaya koyuyoruz? Çok defa, insanların 2000 yıl yaşadığı bir ülkenin delegesinin B.M. de söz almasını

hayal etmişimdir. Tasavvur edin ki, **aziz Bay Castro**, meslektaşlarınızdan biri bir gün kurulun kürsüsüne çıkıp şöyle diyebiliyor: «Gençliğimde, **İmparator Tiberius** Batıda hükmederdi». Bu adam insanlığı bizim gibi değil, bambaşka bir gözle görecekti. Şüphe yok ki, o, çağımızın sorunlarını bizimkinden değişik bir zaman ölçüsünün içine oturtacaktı.

Ama daha en az 200.000 yıllık ömrümüz var

İnsanlığın daha 200.000 yıllık ömrü olduğuna aşağı yukarı eminiz. Yani, önümüzde 200.000 yıl var. 2000 yüzyıl karşısında iki yüzyıl nedir ki? Şu sonuca varmak zorunluluğundayız: bir an gelecek, sınaî kalkınma yavaşlayacaktır. Bu demektir ki, **insanlık müstesna bir dönemini yaşamaktadır**. Bunu hepimiz biliyoruz sanırım. Ama daha kesin olarak bir daha tekrarlamış oluyoruz.

İnsanlığın hiçbir zaman tanımadığı ve hiçbir zaman bir daha göremeyeceği bir dönemi yaşıyoruz. Kaydetmekte olduğumuz ilerlemelerin insanlığın tabiatına uygun olmadığı söylenebilir. Bu gibi dönemler hemen hemen insanlık dışı, müstesna olarak ilerici ve altüst edici dönemlerdir.

Sözlerimden, bu dönemin hemen son bulacağı anlamı çıkarılmamalıdır. Hayır. Zaten söylediklerimin mutlaka olacağından da emin değilim. Hayal kuruyorum. Konuşmak da, düşünmek de, hayal kurmaktır hep. Haklı olduğumu iddia etmiyorum. Olayların görünüşlerinden birini hatırlatmakta anlam var sanıyorum. Ama bundan, ilerlemenin 2 yıl, 3 yıl, 10 yıl ya da 20 yıl sonra duracağı sonucunu çıkarmak da abes olur.

Söylediklerimin hepsi, önümüzdeki 200-300 yıl için geçerlidir. Yoksa, 2000 yılı için değil. 2000 yılına kadar, tam tersine, ilerlemenin yavaşlaması için hiçbir sebep görmüyorum. O halde bugün hayatta bulunan bizlerin müstesna bir ilerleme hızına mahkûm olduğumuzu söyleyeceğim. Şu var ki, bu hız, ömrümüz ve çocuklarımızın ömrü kadar sürecektir şüphesiz.

Ve sonunda, ilerlemeyi ne durduracak? Sezdirdiğim gibi ham madde yokluğu mu? Doğrusu, sanmıyorum. Çünkü, ham madde tükenmeden, bir sınır, ilerlemenin hızını kesecek gibi geliyor bana. Bu sınır, basba-yağı, insanların tüketim kapasitesidir.

Başka bir deyimle, bugün hepimizin tüketimi kısıtlıdır. Pütün dünya ülkelerinde, hattâ ABD'de bile, halk ağır bir tüketim kısıtlamasına tabidir. Bu, şaşırtıcı gözükabilir. Bizim hayat seviyemiz ABD'ninkinin 1/3 veya 1/4 i kadar olduğu halde, (hele yoksul bir ülke açısından bakarsak), nasıl olur da az gelişmiş bir ülkeninkinin 10 misli, 20 misli üstün bir hayat seviyesine sahip bir ülkede tüketim kısıtlı olabilir?

Ama gerçekten - bunu hepimiz biliyoruz, çünkü Amerikalı dostlarımız var -, onlardan hiç biri sahip olduğu şeylerle tatmin olmamaktadır. Hepsi de daha çok tüketmek istemektedirler. Zengin insanların ay sonu güç olur. Evet, Amerikalıların tüketimi hâlâ kısıtlandırılmıştır. Fakat ne de olsa bizimki kadar değil. Ve şunu görüyoruz ki, tüketim tipinde bir kayma oluyor.

Bugün, Amerika Birleşik Devletleri bizden daha ağır gelişiyor. Bu, oldukça tuhaf, oldukça karakteristik bir şeydir. Bu ülke, 100 - 120 yıl boyunca, hiç değilse sınaî üretim alanında bir ok hızıyla ilerlerken, bugün yerinde saymıyorsa da, bizimkinden daha ağır bir sınaî

gelişme hızına sahiptir. Gerçi savaş öncesine nazaran gelişme hızı hâlâ oldukça önemlidir (bu hız %3 ilâ 3,5 tir ki, bu, savaş öncesinde iyi bir yüzde sayılırdı). Ama günümüzde, bu yüzde, düşük sayılır.

ABD'de, oldukça özel, oldukça olağanüstü birşey cereyan etmektedir. Crada, toplam millî üretim, sınaî üretimden daha hızlı gelişmektedir. Bu, tarihte yepyeni bir şeydir. Şimdiyedek, gelişmenin muharrik gücü, daima endüstriydi. Her yerde, en hızlı gelişme endüstri alanında kaydedilirdi. Tarım ne yazık ki çok daha güç geliştirilir. Vietnam için olduğu gibi, bütün dünya için de böyledir bu. Ama toplam millî üretim daha da ağır geliyordu.

Halbuki ABD'de, şu anda durum, tarihin şimdiyedek kaydettiği gelişmelere nazaran tersine dönmüştür. Olağanüstü bir şeydir bu. Çünkü bu, şu demektir: ABD'nin toplam millî üretimi sınaî üretiminin gelişmesinden daha da yüksektir.

Öyle sanıyorum ki, çağımızın ekonomik olgunluğu rollerin bu biçim tersine dönmesiyle meydana gelecektir. Demek ki ,insanın tüketim kapasitesi, sınaî üretimin gelişmesinin yavaşlamasıyla yükselir. Tabii, nüfus başına üretimden ve nüfus başına tüketimden söz ediyorum. Kısaca, köyün tenhalaşması döneminden sonra, şimdi fabrikaların tenhalaşması dönemini yaşıyoruz.

2100 ya da 2200 yıllarının toplumunda insanların sayısı ve yaş süresi ne olacak?

O tarihlerde, üretim tekniğinin gelişmesi insanlığa bolluğa benzer bir durum getirecek. Bu durumda, her yurttaş, hiç değilse gıda ve endüstri maddeleri bakımından asoğı yukarı arzu ettiği her şeyi tüketebilecek. Ama böyle bir durum, toplumun problemlerine, bireysel ve ailevi problemlere son vermiyecek.

Bu problemler arasında, yer yüzünde kaç kişi bulunacağı ve insanların artış oranının ne olacağı vardır.

Bildiğimiz bir problem vardır ki bütün bu konuyu kapsar. Ve esasen az önce Malthus'dan bu sebeple söz ettim. Problem şu: Malthus'un zamanında, yani diyelim 1800 yıllarına varıncaya değin, insanların sayısı insanlığa aykırı, en kaba anlamıyla doğal bir olayla kısıtlanmaktaydı. Bu sebep besin yokluğuydu.

Bay Castro'nun kendi ülkesi ve daha başka ülkeler hakkında da bizlere anlattığı olaylar, dünyanın, ve hatâ 17. yüzyıldan, 18. yüzyıla kadar Fransa'nın bile klâsik olaylarıydı.

Buğdayın fiatı ve kıtlık

Fransa'da son kıtlık olayı 1709 da görülmüştür. Tam kıtlık. İnsanlar açlıktan ölürlerd. İnsanların ölmeden uzun süre direndiklerini düşünürsek, bunun ne demek olduğunu daha iyi anlarız. Tam anlamıyla kıtlıkların sonuncusu oldu bu. Şu var ki, 18. yüzyıl boyunca ekmeğin çok pahalı olduğu başka dönemler de görülür. Yüreğim sızlayarak hatırlatırım ki, atalarımız, sizin atalarınız, dedeleriniz, bizim dedelerimiz, ekmeği ve buğdayı bugünkü fiatlarla satın aldılar. Meselâ, buğdayın kentali 40 yeni franktır bugün. Fransa tarihinde, 40 para birimine erişen bu fiat bundan önce de bir çok defalar görülmüştür. 1922 de de fiatlar bu düzeye yükselmiştir. Ama bu pek önemli değildi, çünkü ücretler de oldukça yüksekti. Fakat 1855 te de, başka dönemlerde de, özellikle 1709 da, bu görülmüştür. 1709 da, beş aydan uzun bir süre bir kental buğdayın (hem de ne buğday!) fiatı, zamanın para birimi olan kırk lirayı

geçmişti. Hem o zamanın para birimi, bugünkünden daha güçlüydü. Varın hesaplayın farkı. Bu fiatların sosyal yükünü ölçmek için, onları ücretlerle karşılaştırmak gerek. 1709 da, ortalama ücret bir su idi. Bugün ise, ortalama ücret 2,35 frank yani 47 su'dur (sözünü ettiğim ücret, Fransa'nın taşra şehirlerindeki endüstride çalışan yetişkin erkek işçinin bir saatlik ücretidir).

1700 den günümüze kadar, Fransa'da bir kental buğdayın fiatı

	Zamanın parasıyla buğdayın fiatı	Zamanın parasıyla 1 saatlik ücret	Çalışma saati ola- rak buğ- dayın ger- çek fiatı
1701-1725 (Ortalama)	15,7	0,06	260 Saat
1709	36,8	0,05	736 »
1768-1792 (Ortalama)	21,0	0,10	210 »
1856	40,5	0,20	202 »
1853-1857 (Ortalama)	35,3	0,20	176 »
1960	40,0	2,35	17 »

Bu tablo, 17. ve 18. yüzyıllarda Fransa'daki durumu göstermektedir. Bir sürü hastalıklar, yetersizlikler; insanları hastalıklara, salgınlara, dolayısıyla ölüme karşı savunmasız bırakan bir yoksulluk.

İnsan sayısını kısıtlayan, işte bu kıtlıklardır. İnsanların sayısı besinlerle sınırlıydı. Vietnam'lı dostumuzun bu sabah sözünü ettiği felç durumu, donmuşluk, bütün Fransa'yı hareketsiz bırakıyordu. 100.000 yıl süre ile tüm insanlığı hareketsiz bıraktığı gibi. Bu kaskatılaşma, insanlığın 100.000 yılını nitelendiren teknik geliş-

me yokluğu, kanımca, insanlık tarihinin en şaşırtıcı, en olağanüstü, en öğretici noktalarından biridir.

Sanırım ki, bu kaskatılık, torunlarımıza daha bir anlaşılabilir gelecek. İnsanlığın karanlık ve yoksulluktan kurtuluncaya kadar nasıl olup da deneysel bilim esasını bu kadar geç kavradığına akıl erdiremeyecekler.

18. yüzyılın Fransa'sında, insanlık, karanlıklardan ve yoksulluklardan çıkmamıştı daha. O zamanın tekniği ile, hektar başına yarım kişi geçinebiliyordu ancak.

Nüfus başına iki hektar

Bu sabah, bir hektarın onda biri ile bir kişinin yaşadığından söz edildi. İyi anımsa, son zamanlara kadar Fransa'da iki hektarla sadece bir kişi yaşardı.

Toprağın bu düşük verimi insanların sayısını kısıtlardı. Zamanın ölüm oranını gözönünde bulundursak bile, doğumlar çok fazlaydı. Ölüm oranı ise öylesineydi ki, insanlar çok az bir süre evli kalabiliyordu. Bu süre 17 ilâ 20 yıldır. Şimdiki gençleri uyarıyorum: evlenmeye niyetlenirlerse, bir 50 yılı göze almalıdırlar. Şimdi de hep eskisi gibi ömür boyunca karı koca kalmak şartıyla evleniliyor, ama şimdi ortak hayat 50 yıl sürüyor. O zamanlar ise, ömür boyunca beraber yaşamak için evlenildiği halde ömür ne yazık ki 15-20 yıldan daha fazla sürmüyordu.

Bu 15-20 yıl içinde, evlilerin ortalama olarak dört buçuk çocuğu oluyordu. Buna rağmen, insanlığın sayısı çok az artıyordu. Çünkü ölüm oranı, hele küçük yaşta-kilerde, çok yüksekti.

Bugün, insanlar hemen hemen aynı yasta evlenmektedirler. Ne var ki, az önce söylediğim gibi, 50 yıl-

lık bir «taahhüde» giriyorlar. Kadın, kısırlık dönemine varıncaya kadar çocuk yapabiliyor. Tabiatın verdiği imkânlardan tam olarak yararlanınca, aile başına altı ya da altı buçuk çocuk düşüyor. Hemen hiç denecek kadar düşük ölüm oranıyla bu doğum sayısının sonucu şu oluyor ki, her 30 yılda, nüfus üç misli artıyor.

Geleceğin insanlığı ile geçmişin insanlığı arasında ki muazzam farkı ölçmek kolaydır. Geçmişin insanlığı kendi sayısı ile meşgul olmak durumunda değildi. Amansız, korkunç, ama kendi iradesinden bağımsız processus'lerdi insanların sayısını tespit eden.

İnsanlar tabiatı ya da içgüdüyü serbest bırakırlar, yapabildikleri kadar çok çocuk yaparlardı. Sonunda ise, insanlık gene de pek az kalabalık kalırdı. Sayılar hafif bir yükselme kaydederdi. Çünkü teknik geliştirdi, geliştirdi ama öyle ağır, öyle ağır kil

Şimdi, insan sayısının besinlerle, yani daha doğrusu besinlerin azlığıyla, kıtlıklarla sınırlanması ortadan kalkmak üzeredir. Bay De Castro ile tamamiyle hemfikirim. Böyle bir duruma bir daha düşeceğimizi sanmıyorum. Gezegenimizin üzerinde 200 milyar kişi görsek bile, pratik olarak, bilimin devamlı gelişmeleri ve biyoloji laboratuvarlarından doğan buluşlar sayesinde hepsini de besleyebileceğimizi sanıyorum.

Sonuç olarak, size şunu söylemek isterdim: bana öyle geliyor ki, şu esnada Doğu ülkeleri ile Batılı ülkeler aynı evi inşa etmektedirler. (Bundan, Pay Garaudy'ye bahsetmiş bulunuyorum. Bana, SSCB'ne bir ziyarette bulunmamın çok yararlı olacağını ve böyle bir yolculuktan sonra şimdi söylemekte olduğum şeyi artık söylemeyeceğimi iddia etti. Bu sebeptendir ki, sizlere, ileri sürmekte olduğum fikrin basit bir izlenim olduğunu, hem de bir sosyolog izleniminden çok bir mühendis izlenimi olduğunu bildirmek isterim.)

Dört bir yandan insanların bir ev inşa etmek için çırpındığını, ve de birbirlerinden daha hızlı inşa etmek için didindiğini görmekteyim. Bunu yaparken de, birbirlerine şöyle demektedirler: «Bakınız, ben üç kat çıktım, siz daha ikidesiniz. Ben sizden daha iyi bir rejimim, çünkü ben üç kat çıktım, siz daha iki katın üzerindesiniz.» Şunu hemen söyliyeyim ki bu beni pek ilgilendirmektedir. Az gelişmiş bir ülke için daha az hızlı inşa etmektense daha hızlı inşa etmenin çok önemli olduğunu pekâlâ anlıyorum.

Ama ne de olsa, bana biraz öyle geliyor ki, aynı evi inşa etmekteyiz. Yine bana öyle geliyor ki, bu evi, sorunlarımızın yaşantısının ne olacağını pek iyi kestirmeden yapıyoruz. Bununla beraber bu ev, bir kere yapıldı mı, içinde oturanların yaşantısını gayet sıkı bir şekilde etkileyecektir. Bizler çok kısa vade ile iş görüyoruz. Bir yola dalıyoruz. Canımız buzdolabı istiyor, canımız çamaşır makinası istiyor, buzdolapları, çamaşır makinaları yapıyoruz. Hep günlük ihtiyaçlarımız ya da 1960 ın insanları olarak kavramlarımız bize kılavuzluk ediyor ve atılıyor. Böylece bu bina yükseliyor. Ve bu bina gelecek yüzyıllarda öyle bir gerçek ifade edecektir ki, sorunlarımızın bu gerçekten kendilerini çekip çıkarmaları kolay olmayacak.

Şu anda insan sayısını arttırdığımız apaçık. Bir yıl öncesine nazaran %1, %2 ya da %3 çoğaldığını açıklamaktan zevk duymayan ulus yoktur. Bay Nasır der ki: «Bakınız, ne çabuk çoğalıyorum». Bay Mao Tse-tung da der ki: «Bakınız ne kadar kalabalığım ve ne hızlı çoğalıyorum.» Savaştan önce çoğalmayan bay Kennedy de çoğalmaya başlamıştır. Öyle görünüyor ki, her ulus akıma kapılıp düşünüyor: «Ben de çoğalmalıyım.»

O halde, hepimiz çoğalmaktayız. Ama bir kere çok

çoğaldıktan sonra, azalmamız pek o kadar kolay olmayacaktır. Halbuki yeryüzünde yaşayacak insanların sayısı, bu insanların hayat tarzı ve her birinin kendi yaşantısından alacağı zevk bakımından büyük önem taşıyacak. Belirli bir insan sayısını geçtikten sonra, insanlık tabiat değiştirir. Sadece sayılarından ve hektar başına düşen nüfus yoğunluğundan ötürü, torunlarımızın yaşantısı ile atalarımızinkini arasında köklü farklar bulunacaktır.

İkibininci yılın toplumu

Sizlere, üzerinde düşünülecek bir konuyu vermekle, dünyanın iki bloka ayrılması probleminden bağımsız olan bir çok problemlerin de bulunduğunu göstermek istedim. Bu gibi problemler üzerinde marksistler ya da marksist olmayanlar birlikte müzakere edebilmeli diye düşünüyorum. Hem de - bunda belki çok yanıliyorum, ama gene de söyleyeceğim - kendilerini ayıran bir çok şeyleri bir yana koyarak yapmalılar bunu. Genel olarak düşünüyorum ki, 2100 ya da 2200 yıllarının insanlığını ilgilendirecek bu problemler bugünkünden çok daha sistematik incelemelere konu teşkil etmeli. Sahiden de, bir ekonomik tahmin yapılırken, beş, on ya da yirmi yıl üzerine yapılıyor. Bense, 100 ya da 200 yıl üzerine tahmin yapılmasını isterdim.

TARTIşMA

Arnost KOLMAN (Çekoslovakya)

Bay Fourastié'nin bana telkin ettiği bazı düşünceleri açıklamak isterdim.

Teknik gelişmenin, sosyal rejim ne olursa olsun, aynı sonuçları vereceğini sanmıyorum. Otomasyon örneğini ele alalım. Bilimsel dehanın en güzel sonucudur bu. Otomasyon, insanın tekniğe yüklediği işi en yüksek derecede yapar. Yani insanı vaktini ve enerjisini hayatta kalmak için harcamaktan azamî ölçüde kurtarır.

Kapitalizmin şartları içinde, bildiğimiz bir manzara ile karşılaşırız: otomasyon, işçilerin üçte birini artık üretim işinin dışında bırakmaktadır. İnsanların satın alma gücü de çökmektedir. Otomatlar, otomatlar tarafından üretilen malları satın almaz. Ve kriz patlak verir. Ekonomik bakımdan daha güçsüz olan teşebbüsler iflâs eder. Daha güçlü olanlar, ötekileri monopole alır. Amansız bir rekabet başlar. Yeni pazarlar ararlar. Artık kuvvete başvurmaktan başka çare kalmaz. İstirapların bütün ağırlığını işçilere yükleyen bir savaşın tehlikesi büyür, çünkü devlet mekanizmasına sıkı sıkıya bağlı monopoller devleti fiilen yönetir.

Sosyalist toplumda, otomasyon tam ters sonuçlar verir. Otomasyon, bize işçi yokluğuna galebe çalmağa,

tabiatı değiştirmek için yapılan gittikçe daha muaz-
zam planları gerçekleştirmeye yardım eder. Günlük a-
lışma 7 ve 6 saatten 5 saate, 4 saate... inecektir. Aynı
zamanda, gerçek ücret artacaktır. İşçi, boş vakitlerini
kendi kendini eğitmeye hasredecektir.

Tabii, burada da güçlüklerle karşılaşılır. Bundan
tekrar bahsedeeğiz. şu var ki, bu güçlükler bambaşka
bir nitelik taşır.

Sosyalist toplumlarda, gelişme çelişkilerinin orta-
dan kalkması misli görülmemiş ufuklar açar insana.
Tabiata karşı kazanılan her zafer, toplumun bütün ye-
lerinin eşit gelişmesi için koşullar yaratır.

Sosyal ilerlemenin genel ölçüsü ne olursa olsun, bu
ilerleme ile toplumun her bir ferdinin kaderi arasında
birlik olduğunu ispatlayacağız. Elbette ki bahis konusu
olan, ne bugünden erişilmiş durumdur, ne de bir lk;
gerçek bir processus'tür.

zgrlk ve hümanizm bir zincir teşkil ederler;
teknik, özgürlüğe kavuşmanın ve insanlaşmanın gerçek
halkalarından biridir. Tek başına teknik, hattâ en yük-
sek derecede otomatizme erişmiş olsa bile, kendiliğin-
den yeni üstün toplumu yaratmaz. Mücadele etmek ge-
rek. İşçiler bütün çalışanlarla birlikte, bunu yapabilir-
ler, çünkü üretim araçlarına sahip değiller ve başka sı-
nıfları ezmekte çıkarları yoktur. Onların çıkarı, üretici
güçlerin gelişmesindedir.

Bir sosyal düzen sona erince bir başkası doğar. 18.
yüzyılın rasyonalist Fransız filozofları gibi yükselmek-
te olan bir sınıfın ideolojisini savunanlar, insan aklının
zaferine inanmışlardır. şimdi ise, düşmekte olan sınıf-
ların ideologları gelecekte şüphe etmektedirler. ağı-
mızda, bizzat J. F. Dulles bile, Cleveland (Ohio) da 19
Kasım da toplanan Hristiyan Kiliseleri Milli Konseyi
konferansında syledeği nutukta, Amerikan emperyaliz-

minin ideologlarına şunları söyledi: «Çağımızın felsefesinin prensiplerini ifade etmekten aciziz gibi geliyor. Öyle bir felsefe ki, derin bir güvenlik versin ve büyük bir çekicilik taşınsın.»

Fakat bütün bu gibi dünyanın sonunu haber veren düşünceler, hayatın akımına dayanamazlar. Bugünkü teknik devrim, sosyal devrim çağından ortaya çıkmaktadır. Hiçbir sosyolog, insanlığın üçte birinden çoğunun sosyalizmi inşa ettiğini ve yüzmilyonlarca insanın şimdiden sömürgeciliğin zincirini kırmış olduğunu ve bunların sayısının gittikçe arttığını bilmemezlikten gelemez. Atom enerjisi, sibernetik ve uzayın fethi çağının dünyanın sonunu haber vermediğini, tam tersine gerçekten insanî bir ilerlemenin başlangıcı olduğunu düşünmek insana huzur veriyor. Bilim ve teknik öyle bir kudrete erişmişlerdir ki kuvvet, hakka ve barışın korunmasına hizmet edebilir. Gezegenimiz sâkinlerinin büyük çoğunluğu, dünya görüşleri ne olursa olsun, barışı koruma, bilimi sırf barış için kullanma mücadelesinde birleşmişlerdir. Emperyalistler bu yeni gücü hesaba katmak zorundadırlar.

Tekniğin de olumlu olduğu kadar olumsuz tarafları olduğunu kabul ediyoruz. Modern endüstri, en becerikli zanaatkârlarınkinden yüz misli, bin misli daha büyük bir üretme gücüne sahiptir. Ama buna karşılık, dumanıyla, dışkılariyle, havayı ve suyu zehirlemekte, insan sağlığına büyük zararları dokunmakta, güzel manzaraları ve tarihî anıtların görünüşünü bozmaktadır. Bu tehlikelerden başka, günümüzün tekniği ruhî yaşantıyı tahrip eden bir çok unsurlar da getirmektedir. Bugün gerekli olan son derece ihtisaslaşma, meşguliyetleri dar bir çerçeveye sokmaktadır. Bu durum, genç kuşaklarda hissedilir olmaktadır. Bu kuşaklarda dar bir teknikçilik tehlikesi gelişmektedir. Tabiata, müziğe, şiire, resime,

tarihe, felsefeye, hattâ kişi olarak insana karşı ilgi yok olmaktadır. Böylece, katı, hissiz, başkalarına karşı ilgisiz, akla kıymet verip kalbi unutan bir insan tipinin yaygınlaşması tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Bu eğilimlere karşı mücadele etmekteyiz. Bütün çabamız, tekniğin insana kötülük değil, iyilik getirmesine yönelmektedir. Şöyle ki, plana göre teknikleri geliştirmekle beraber, zararlı sonuçları yoketmeye çalışıyoruz. Bizzat teknik ve bilim, muazzam koruma imkânlarına sahiptir.

Maddî ihtiyaçlarını tatmin için gerekli olan insan çabası, her şeyden önce otomatizasyon sayesinde asgariye inecektir. Ama toplumun herbir sıhhatli üyesi üretici çalışmaya katılmalıdır. Çünkü tam tembellik, topluma zararlı olduğu gibi, bizzat insan için de zararlıdır. Çünkü manevî bir soysuzlaşma, tüm alçalma tehlikesini taşır.

Başarılar mücadelesiz elde edilmeyecek. Ağır zorlukları yenmek, düşüncenin tembelliğine karşı sabırla savaşmak, «alışkanlığın gücü» nü kırmak gerekecektir. Yeni yeni zorluklar meydana çıkacaktır. Ama durmadan da yeni eylem alanları açılacak ve yarının adamlarının yaratıcı faaliyetini besleyecektir. Uzayın ve gezegenlerin fethi, yeni kuşaklara kahramanlık hissini verecektir. Ve bu his, gençliğe engelleri inatla aşmakta yardımcı olacaktır.

Nüfusların yaşlanması ve kuruluşların gençleşmesi

M. A. SAUVY (Fransa)

Burada, nüfusun yaşlanma olayını anlattıktan sonra, gelişmenin tehlikelerini ya da sakıncalarını, ve kişi-

lerle sosyal kurumların bu yaşlanmasını toplumun genel gelişmesiyle bağdaştırmak imkânlarını gözden geçireceğiz.

1. Nüfusun yaşlanması

Nüfusun yaşlanması derken, bilhassa yaşlı kişiler oranının artmasını anlamak gerekir. Meselâ, 60 tan ya da 65 ten yukarı olanlar. Bu olayı yetişkinler içinde de incelemek mümkün (50 ilâ 60 yaşlarındakilerin 20 ilâ 60 yaşlarındakilere oranı gibi). Yahut faal nüfus çerçevesinde de mütalâa edilebilir.

Nüfusun yaşlanması, bütün gelişmiş toplumlara özgü müşterek bir olaydır. Ölüm oranının düşmesi ve hayatın uzaması, yaşlı insanların sayısının çoğalması sonucunu doğurur. Toplum içinde yaşlıların oranının artmaması için, gençlerin sayısının da aynı oranda artması gerekir. Bu ise, tüm nüfusun artması sonucunu doğurur. Ki bu denli hızlı bir artışı devamlı olarak sürdürmek zordur.

Bütün bireyleri 100 yaşına kadar hayatta kalan durgun bir nüfusun % 40 ı 60 yaşından yukarı olacaktır.

Bugünden, meydana gelen değişiklik nüfusların binlerce yıllık yapısını kökten değiştirmektedir. Çünkü modern çağlara varıncaya dek 60 ı gençlerin oranı hiçbir yerde %7 yi geçmemiştir.

Aslında nüfusun yaşlanması bir gelişmedir. Şu var ki, bu gelişmenin daha da artacağını göz önünde bulundurarak, sonuçlarını önceden hesaplamak gerekir. Toplum, bu değişikliğe uyabilmeli ve bunun maddî ve manevî ilerlemeyi frenlememesine dikkat etmelidir.

Bu bakımdan gözden geçirilecek iki önemli problem vardır:

- a) Yaşlı kimselere mümkün olduğu kadar rahat bir hayat sağlamak.
- b) Kişilerin yaşlanmasının bir sosyal kocamışlık ileri getirmesini önlemek için kuruluşları devamlı olarak gençleştirmek.

Bu iki sorunu sıra ile gözden geçirelim.

2. Yaşlıların hayatını sağlamak

Çalışmayan bir kimsenin gelirini sağlayan hukukî şekil ne olursa olsun, bu gelir daima çalışan kimselerin üretiminden kesilir.

Eğer çalışmaktan kesilme yaşı aynı kalır, hele düşerse, çalışmayan nüfusun çalışan nüfusa yüklediği mükellefiyetler zamanla artar.

Aynı zamanda gençlerin meydana getirdiği yükü de hafifletmek düşünülemez. Gençler, geçmişe nazaran daha az sayıda olsalar bile, yetiştirilmeleri gitgide daha önemli çabaları gerektirir. Okul çağının uzatılması ve öğretimin daha iyi bir hale getirilmesi gibi.

Şüphe yok ki, ekonomik gelişme, çalışan kişilerin hayat seviyesini düşürmeden çalışmayan nüfusun git-tikçe artan yükünü karşılamak imkânını sağlayacaktır. Ne var ki, bu maksada hasredilen gelişme payından artık başka gayeler için, meselâ tatillerin arttırılması için yararlanılamayacaktır.

Gelirler sorunu iştiraklerle (başlıca, sosyal sigortaya ödenen yüzde ile) çözümlenebilirse de, ötede daha önemli bir problem kalır: yaşlıların hayatı.

Tam bir ekonomik ataletin yaşlılar için ideal olduğu kesin olarak iddia edilemez. Böyle bir yaşantı, onlara üzücü bir toplum dışı bırakılmış olma hissini verebilir. Bu gibi bir davranış vücut ve akıl sağlığının gerekleriyle bağdaşmaz. Emekliliği, eski bir alışkanlıkla, iyilik getiren bir müessese sayarız. Vaktiyle gerçekten önemli bir gelişmeydi. Ama çalışmanın her geçen gün biraz daha kol işi olmaktan çıktığı ve yaşantı temposunun birdenbire kesilmesinin bireyler için zararlı olduğu çağımızda, emeklilik müessesesinin yeni baştan gözden geçirilmesi çok gerekli görünüyor.

İdeal çözüm şu olacaktır: tam çalışma durumundan hiç çalışmama durumuna derece derece geçilir. Bu geçiş hem yaşa, hem de bilhassa her bir ferdin yeteneklerine ve arzusuna göre olur. Yani, gençlere meslek seçmeleri için yapıldığı gibi, yaşlılara da yol gösterilir. Ve bu, bazı zanaatlarda 45 yaşında, hattâ daha erken başlayabilir. Esasen bu gereklilik, havacılık gibi özel yetenekler isteyen bazı mesleklerde kabul edilmiştir.

Aynı zamanda toplum, hâlâ yararlı bir çalışma yapabilecek durumda bulunan az çok yaşlı, meselâ 55 yaşlarındaki kişilere iş bulabilmelidir.

50 ilâ 60 yaşlarında bulunan bazı kişiler, günümüzde, iş bulmakta güçlük çekmektedirler. Bu durum aslı esası olmayan Malthus'çu yorumlara yol açmaktadır. Bu güçlüklerin iki esaslı nedeni vardır:

a) Yaşlı kimselere, gençlerden daha yüksek bir ücret ödemek âdet olmuştur. Bu ayrıcalık çoğu zaman haklıdır, ama her zaman değil. Çok katı bir kural olarak uygulanırsa, işlerini kaybeden yaşlılar için bir handikap olur.

b) Çalışan bir nüfusta, gençlerle yaşlılar uygun bir oranda bulunmalıdırlar. Bugünkü Batı nüfusların-

da, gençlerin mevcudu yetersizdir. Bu durum, Malthus'çuların sandığı gibi yaşlıların lehine değil, aleyhinedir. Tam istihdam bir sayı sorunu değil, oran sorunudur. Eğer daha çok sayıda genç olursa, ekonomi daha çok genişler ve yaşlılar daha kolay iş bulurlar. Gelir bahsinde de (emeklilik maaşı), genellikle hayat şartları bahsinde de yaşlılık politikası, yaşlıların toplumun dışında bırakıldıkları ya da bir yana itildikleri izlenimini onlara vermekten kaçınmalıdır. Onlar toplum hayatına mümkün olduğu kadar çok katılmalıdırlar.

Başlıca bu koşullardır ki ömrün uzaması ve nüfusun yaşlanması bir gelişme niteliğini taşıyacaktır. Ömrü uzatmak yetmez; fazladan yılların yaşanmaya değer olması gereklidir.

Meselâ Büyük Britanya'da 60 yaşından yukarı olanların sayısı 1910 da 3.280.000 iken, 1960 yılında 8.510.000 e yükselmiştir. Yaşlanmaktan kaçınmak için, toplam nüfusun da 42 buçuk milyondan 110 milyona yükselmesi gerekirdi. Oysa bugün İngiltere'nin nüfusu 51 milyondur. Yani, görülen çoğalmanın 7 misli daha hızlı bir çoğalma gerekliydi.

Şimdiye kadar, çokluk sanıldığı gibi, nüfusun yaşlanması, bireylerin ömrünün uzamasından direkt olarak meydana gelen bir sonuç değildir. Gerçekten, ömrün uzaması, yüksek yaşlardan çok, genç yaşlarda olmuştur. Öyle ki, şimdiye kadar, ömrün uzaması nüfusların gençleşmesine yardım etmiştir.

Ne var ki, ömrün uzaması er veya geç doğumların azalması sonucunu doğurur. Nüfusun yaşlanmasının aritmetik nedeni, doğumların bu azalmasıdır.

Göç de, bazı durumlarda, yaşlanmayı kolaylaştırır,

Çünkü çoğunlukla gençlerdir başka ülkelere göç edenler.

Bütün gelişmiş toplumlarda bu durum mutlak olarak geneldir. Yalnız zamanda ve tempoda farklar vardır.

Demografik bakımdan az gelişmiş nüfuslarda % 5 ilâ 7 ye yükselen 60 yaşındakilerin oranı (azgelişmiş ülkelerde bugün bu oran grlmektedir), bir çok ülkelerde % 15 i geçmiştir bile.

İşte size birkaç yeni sonuç:

Doğ Almanya (Doğ Berlin dahil)	% 20,0
Belçika	% 17,2
Fransa	% 16,8
Büyük Britanya	% 16,7
İsveç	% 16,5
Batı Almanya (Batı Berlin dahil)	% 15,8
A B D	% 12,8
S S C B	% 9,5
Japonya	% 9,0
Hindistan	% 5,8

Yaşlanmanın seyrinin sadece izlenmesi değil, önceden kestirilmesi de kolaydır. 60 yaşındakilerin hiç değilse asgarî sayısı bu günden 2020 yılına kadar tahmin edilebilir. 60 yaşındakilerin yetişkinlere nazaran oranı, en az 20 yıl önceden biliniyor.

Bugünden yüzyılın sonuna kadar, yaşlanma genel olarak belirlenip yeni yeni ülkelere yayılacaktır. Gelişmiş nüfuslarda 60 yaşındakilerin oranı %20 ile 25 arasında olacaktır.

Yaşlanma olayı bilhassa Batı Avrupa, yani çok gelişmiş ülkelerin nüfusunu etkiler. Olay SSCB'ne henüz zayıf bir etki yapmaktadır. Ama şimdiden Alman Demokratik Cumhuriyetinde çok ilerlemiştir (dünyanın en yaşlı nüfusu oradadır). Macaristan'da, Çekoslovakya'da, Bulgaristan'da ise gittikçe kendini hissettirmektedir.

Bu tahminler, yaşlıların ölüm oranının hissedilir derecede azalmayacağı varsayımı üzerine yapılmıştır. Şu var ki, şimdiye kadar görülen bu durum da, gelişme sayesinde, değişebilir. Eğer yaşlanma hastalıkları (kanser ve bilhassa kalb-damar hastalıkları) na karşı etkili bir şekilde savaşılsaydı, ikinci bir yaşlılık dönemi birincisine eklenecekti ki, bu sefer doğrudan doğruya insan ömrünün uzamasının sonucu olacaktı.

Meslekî yapının gerçekleştirilmesi

Malthus'çuluğun öngördüğü çözüm, kendi gayesine karşı gitmektedir: çalışabilecek durumda bulunan kişilerin vaktinden önce çalışmaktan kesilmeleri, sanıldığı gibi gençlere iş imkânları açmaz. Üstelik, teknik gelişmelere uymak için meslekî yapıyı devamlı olarak gençleştirmek ihtiyacı hızlı bir gelişmeyi, yani çalışan nüfusun artmasını gerektirir.

Son yıllar, bu görüşü tamamen haklı çıkarmıştır. 1950 den 1960 a kadar, genel olarak, çalışan nüfusun en çok arttığı ülkelerde hem üretim - ki bu, normaldir - hem de çalışan insan başına üretim (prodüktivite) çok artmıştır.

Meselâ, nüfusu hızla artan beş ülke ile yavaş artan beş ülke alalım:

	Çalışmakta olan aktif nüfusun artışı	Prodüktivite artışı
Japonya	+ % 37,0	+ % 71,5
Almanya	+ % 28,0	+ % 76,5
Holanda	+ % 15,0	+ % 53,0
İtalya	+ % 15,0	+ % 43,0
Avusturya	+ % 12,0	+ % 44,0
Danimarka	+ % 7,0	+ % 18,0
İngiltere	+ % 4,5	+ % 25,0
Norveç	+ % 4,0	+ % 21,0
Belçika	+ % 3,0	+ % 28,5
İsveç	+ % 2,0	+ % 34,0

Prodüktivite ne kadar yüksek olursa, yaşlıların hayatı o kadar garantiye alınmış olur. Bu bakımdan, bir ülkenin çalışacak durumda olan nüfusunun atıl kalmasından kaçınmakta menfaati vardır.

Eğer çalışan nüfus gençler sayısının yetersizliğinden ötürü çoğalamazsa yaşlıların hayatının gerektiği gibi tanzimi, onların erken emekliliğe çekilmesiyle bağdaşmaz. O zaman, aktif hayatın artması gerekir.

3. Müesseseleri gençleştirme ihtiyacı

Tehlike; kumanda mevkilerinde, hattâ yarının toplumunu kestirmek ya da örgütlemekle görevli kuruluşlarda yaşlılar sayısının artmasındadır.

Şüphesiz, bir çok yaşlı en son gelişmeyi yakından izler, hattâ ilerlemenin en ön safında yer alır. Ne var

ki, tehlike daha çok kollektif açıdan dikkate alınmalıdır. Bunda şöyle bir iç çelişme görülür: modern toplum, yaşlılar tarafından yönetilmekle beraber, hızlı gelişmek zorundadır.

Bugün insanlar ortalama olarak 73 yaşına kadar yaşıyorlar. Yani 20 yaşına varmış birisi 53 yıl daha yaşıyor. Eskiden ortalama yaş sadece 57 yıldı. Yani, 20 yaşından sonra 37 yıl vardı insanın önünde.

Gençlik isyanları ve huzursuzlukları

Bütün gelişmiş ülkelerde, 15 ilâ 25 yaşlarındaki gençlerin sayısı artmaktadır. Ve genel olarak, gençlik arasında çeşitli ruhî huzursuzluklar görülmektedir. Her toplumun ilk refleksi, kurulu ahlâka saygı göstermeyen gençliği kınamak olur.

Cys, bu huzursuzlukların nedenini gençlerde değil, büyüklerin kurduğu sosyal organizmada aramak gerekir tabii.

Demografik evrimin başında, 18. yüzyılın sonlarında, gençler toplumun bir parçasını teşkil ederdi, çünkü bir bakıma toplum tarafından emilirdi. Ana ya da babadan birisinin ölümünde, çocukların ortalama yaşı 16 idi. Öbürü öldüğü zaman ise, 32 idi. Özellikle, eğer ana-babasının emlâki, toprakları varsa, çocuk, bunları yöneteceği anın çabuk yaklaştığını hissederd.

Bugün, 20 yaşındaki genç, genellikle hem ana, hem baba sahibidir. Çoğu zaman büyük anaları, büyük babaları da vardır. Başının üstünde iki kuşak hisseder. Kendisinden belirli bir şekilde değişik olan bu iki kuşağın herşeyi vardır: servet (varsa eğer), önemli işler,

şeref, ilişkiler, ikâmetgâhlar, vb. Kararları veren bu iki kuşaktır. Ve kararları kendi çıkarları lehine verirler. Ergenliğin daha çabuk olması ise, bu durumu büsbütün ağırlaştırır.

Gençliğin ruhî huzursuzluğuna birçok direkt nedenler aranmıştır. Şüphesiz, bambaşka bir doğrultuda aramak gerekirdi.

Demek ki, kuruluşları gençleştirmek için önemli bir adaptasyon çabasına girilmelidir. Bu çaba bütün alanları kapsamalıdır. Bu alanlardan sadece bir kaçını sayalım:

Öğretim. — Yukarda sözünü ettiğimiz sakıncalar en çok öğretim alanında kötü sonuçlar verir. Çünkü bir insan, öğrendiğini öğretir. Dolayısıyla, gecikmiş şeyler öğretir.

Bu duruma karşı, öğretimi durmadan 25 ya da 30 yaşına kadar uzatmak doğru değildir. Aksine, öğretim daha kısa olmalı. Yalnız, 35 ya da 40 yaşlarına doğru bir tamamlayıcı formasyonu öngörmelidir. Bu formasyonun çifte avantajı olacaktır: pratik işlere alışık bir akla hitap edeceğinden, kapsamı daha geniş olacaktır. Ayrıca, bireyin bilgilerini gençleştirmesine imkân verecektir.

Seçmen kütlesi. — Seçmen kütlesinin yaşlanmasına karşı mücadele için basit bir şekil vardır: seçmen yaş haddini 21 den 18 e indirmek. Hem de gereklidir bu tedbir. Çünkü 18 yaşındaki oğlan ya da kız, dünkü 21 yaştakinden çok daha olgundur bugün.

Seçmen kütlesinin gençleştirilmesi her siyasî parti üzerinde olumlu etki yapar. Onu, gençliğe ve geleceğe doğru daha çok çevirir. Öte yandan, bizzat gençler üze-

rinde iyi bir etki yapar, çünkü onların topluma kabul edilmedikleri izlenimini kısmen giderir.

S o n u ç

Bir gelişmenin sonucu olan nüfus yaşlanması bir sosyal kocama meydana getirebilir. Bunun panzehiri, doğumların yeterli düzeyde tutulmasıdır. Bu sayede, yaşlanma belirli bir sınır içinde hapsedilir. Şu halde, yılda en az %0,5 oranında bir nüfus artışını öngörmek gerekir.

Toplum, gelecekte, hiç nüfus artışı olmadan da, ve hissedilir bir yaşlanma ile de gelişme imkânını bulabilir. Ama bunu yapabilmek için durumun tam bilincine varmak ve yaşlanma olayına karşı mücadele etmek gereklidir. Eskilerin açlığa karşı savaştıkları gibi.

Ancak bu şartlardır ki, yavaşlayacağını gösteren hiç bir emare bulunmayan teknik ilerleme, ondan beklenen tatmin edici etkileri yapabilir.

André BARJONET (Fransa)

Bay Fourastié'nin beyanatını dinlerken insan, ilerlemenin sadece tonla ölçüldüğü düşüncesine kapılabilir. Gittikçe artacak olan buzdolabı yığınlarına öylesine önem veriyor gibi geldi! Gerçi, gelişmenin bir çok şekillerle açıklaması yapılabilir sanıyorum. Ama ben bütün şekilleri gözden geçirmek için bulunmuyorum burada. Ben, vakit kaybetmeden, belki en bilimsel ve en az ahlâkî ya da teleolojik yönleri olanına gelmemizi istiyorum.

İlerlemenin, insanın tabiat üzerinde gittikçe daha

büyük bir egemenlik kurması demek olduğunu söylemek iyi bir izah şeklidir. Şu halde, ilerlemenin temelinde çalışma vardır. Elbette ki, çalışma, çoğu zaman, bir ceza, bir esirlik sayılır. Fakat en genel felsefi görünüşüyle, insanla tabiat arasında gerçek bir durumdur.

Sorunun bu görünüşünün çok önemli olduğu kanısındayım. Çünkü gerçekten toplum dışında hiçbir çalışma olamaz. Bu da bizi şu düşünceye götürür ki, **ilerleme esas itibariyle mutlaka sosyal olur.** Şu şartla tabii: insanı tabiatla zıtlılaştırmak gibi ağır bir hata işlenmesin. Şunu hiçbir zaman gözönünden uzak bulundurmamalıyız: insan, tabiatın tamamlayıcı bir kısmıdır, ve dolayısıyla insanın tabiata göre gelişmesi insanın kendisine göre bir değişikliğe uğramasıyla olabilir. Şöyle ki, insan kendisine ve insanlar topluma daha egemen olmadıkça, hiçbir şekilde ilerleme olmaz. Bu bakımdan, bireyi diğer insanlardan ve tabiattan tecrit edilmiş, soyut bir varlık sayarsak, sırf bireysel ilerleme yoktur ve olamaz.

Öte yandan, bizi daha yakından ilgilendiren daha somut fikirlere varmak için eklemem gerekir ki, kapitalist düzen çerçevesinde ilerleme olamaz. Bu düzende, en azgın bireycilik hüküm sürer. Birey, kıraldır. Ve «birey» derken, elbette kişi olarak insandan söz etmiyorum. Aksine, kapitalist rejimde kıral olan birey, kişi olan insanın rakibidir. Şu halde kişi, bu rejimde serpilemez. Tabii bana diyecekler ki kapitalist düzen, başlangıçta ilerleyici olmuştur. Elbette. Marx'ın bile, **Manifest**'te, kapitalizmin her şeyden bir harika meydana getirdiğini söylediğini unutmuyorum. Doğrudur. Ama bu dönem bugün kapanmıştır. Eğer kapitalist düzende teknik alanda tartışma kabul etmez ilerlemeler kaydedildi ise, her zaman değilse de çoğu zaman bu ilerle-

meler dış etkenlerle olmuştur. Meselâ sömürgecilik çerçevesinde kaydedilmiş olan ilerlemeler bu çeşit ilerlemelerdir. Demiryollarının yayılması, aşılama, hastaneler, daima olumsuz tarafları olan gelişmelerdir.

Teknik gelişmenin insanlığın genel ilerlemesinde oynadığı role de çok kısaca değinmek isterim. Bay Fourastié teknik gelişmenin rolü üzerinde çok ısrar etti. Teknik gelişmenin son derece önemli rolünü küçümsemek, burada bulunanlardan kimsenin aklından geçmez elbet. Birbirini tamamlayan teknik gelişme ile bilimsel gelişme durmadan yol almak eğilimindedir. Ama bu, demek değildir ki teknik gelişme, içinde olduğu toplumdan tecrit edilebilecektir. Öyle ki, önemi ne olursa olsun, teknik ilerlemeyi bizzat ilerlemenin kesin etkeni saymak hâşâ olur. Çok örnek vermek istemem. Yalnız şunu hatırlatacağım. İsa'dan bir kaç yıl önce İskenderiye'li Heron buhar makinesini keşfedince, hiçbir sonuç çıkmadı, çünkü zamanın sosyal koşulları (yani köleci toplum) bu gelişmeyi tamamiyle ilginç olmaktan çıkarıyordu. Cysa, koşullar gerçekleşir gerçekleşmez, yani 18. yüzyılda yeni bir enerjiye başvurma'nın sosyal gereği hissedilince, o zaman buhar makinesinin keşfi endüstri devrimini gerçekleştirdi. Ki bu devrimi de makine-araç meydana getirdi.

Ne sosyal kontekstlerinden tecrit edilmiş gelişme ne de bilimsel gelişme, toplumun evriminde başlıbaşına kesin etken değildir. Günümüzde, yirminci yüzyılın ikinci yarısında, genel olarak ilerlemenin kesin etkeni gerçekten sosyalizm olmaktadır. Niçin? Çünkü sosyalizm, üretim ve mübadele araçlarının özel mülkiyette bulunmasıyla meydana gelen etkenleri yıkma olanağını veren tek sistemdir. Bugün burada sömürgecilikten çok söz edildi. Elbette ki sömürgeciliği yargılamakta haklıydı-

lar. Ne var ki sömürgecilik, kapitalist düzenden ayrılabilecek bir varlık değildir. Sömürgecilik, bizzat kapitalizmin hem bir şekli, hem de bir ürünüdür. Kapitalist düzen bugün de hâlâ üretim ve mübadele araçlarının özel mülkiyetinde bulunması esaslı üzerine kurulu bulunmaktadır. Bu da, çok ağır sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle, ekonomik krizler tehlikesi sürüp gitmektedir (bu krizler 19. yüzyıldaki şekilde olmasa bile).

Böylece bir durgunluk dönemi başlamaktadır. Meselâ ABD’de, yani en güçlü kapitalist ülkede, bu durgunluğu görmekteyiz. Sadece nüfus bakımından değil, ekonomik bakımdan da geçerli olan malthus’çuluk egemen olmakta devam ediyor. Fabrikasyon sırları ve bilimsel araştırma alanındaki esrar, bilim ve tekniğin genel ilerlemesine bir engel teşkil etmektedir. Bütün bunlar, kapitalist düzenin işleridir. Ve sosyalist bir düzende varolmaz.

Demek ki, sosyalist bir düzende ekonominin tüm olarak planlanması olanağı vardır. Bay Fourastie zamanın çeşitli görünüşlerinden söz etti. Sanımca, henüz işaret edilmeyen bir görünüş daha vardır. O da şudur: tarihte ilk defa olarak, insan, planlama sayesinde zamana bir yapı kazandırabiliyor. Çeşitli toplumların gelişme «temposu» ndan, artış «yüzdesi» nden bahsederken, bunun en derin anlamı görülmüyor çokluk. Bu, çoğu zaman hız olarak anlaşılıyor. Hız ile tempo birbirine karıştırılıyor. Oysa ikisi ayrı şeyler. Tempo, zamanın bir yapısıdır. Demek ki ilk defa olarak insan, zamana yapı kazandırabiliyor. Şüphesiz, yepyeni ve son derece önemli bir olaydır bu.

Birbirine karşıt güçlerin olumsuz eylemlerinin son bulmasıyla, gerçekten sosyal olan yeni bir insan tipi

meydana çıkacaktır. Burada, kapitalist düzende insanın yoksullaştırılmasının bütün yönleri üzerinde ısrar etmeyeceğim. Bu yoksullaşma, satınalma gücünün eksilmesi, maddi olanaklar arasında fark, başka bir deyimle insanın sahip olduğu şeylerin eksilmesi demektir. Ama bundan daha önemli bir yönü de vardır, ki bu da bizzat insanın insan olarak varlığının eksilmesi ya da daha doğrusu yok olmasıdır. Çünkü sahip olunan maddî varlıkların insanın insan olarak taşıdığı değerine yerine geçip insanı değerli bir varlık olmaktan çıkardığı bir toplumda, hiçbir maddî varlığı olmayanın insan olarak da bir varlık taşımayacağı apaçıktır. İşte yoksullaşmanın esası budur.

İnsanın insan tarafından sömürülmesi kanunundan kurtulmuş bir dünyada ilk defa olarak eğitim ve bilimin sistematik gelişmesinin gerçekleştirilebileceğini de sanıyorum. Bu gelişme hem planlamanın, hem de insanın artık kendi buluşlarından korkacak bir şeyi bulunmamasının sonucudur. Hiçbir alanda hiçbir korkacak şeyi kalmaz, ne ekonomik alanda, ne manevî alanda, ne felsefî alanda. Aksine, böyle bir düzende insan zorunlu olarak araştırmaya yönelir. Sosyalist düzen sırsaklamakta çıkarı olmayan bir düzendir. Bu düzen özü itibariyle fetihçidir. Bu niteliği evrene girmesiyle maddî bir şekilde beliriyor. Ama evrene girmesi, bir gerçeğin en dar görünüşüdür. Bu koşullar altında, teknik ve bilim geçmişte olduklarından daha çok, bütün toplumun ilerlemesinde gittikçe daha büyük rol oynarlar. Ama bu, gerçekleştirilen ekonomik, sosyal ve zihnî yapıdan ötürü mümkün olur ancak. Sosyalist toplum teknik gelişmeye bilerek egemen olur, onu ister. Çünkü ondan korkacak bir şeyi yok. Aksine onu temenni eder, çünkü gelişme daha büyük zenginlikler yaratır. Daha büyük

zenginlikler ise sosyalist toplumun gelişmesinin bir şartıdır. Çünkü sosyalist toplum gittikçe daha çok üretme üstüne kurulu olduğundan, elbetteki pazarlar bulma problemi ortaya çıkar. O halde sosyalist toplum, insanların durmadan artan ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde satın alma gücünü durmadan yükseltmeye - tabir caizse - mahkûmdur. Özür dilerim, söylediklerim biraz bağlantısız ve acele gözükebilir, çünkü tartışmaya ve öbür konuşmacılara da vakit bırakmak istiyorum. Önce bay Fourastie'ye küçük bir cevap daha vermek isterim: ilerlemenin yavaşlıyacağına inanmıyorum. Samimi olarak itiraf edeyim ki ben sorunu hacim ve ton şeklinde almıyorum. Yani sonsuz evrende çeliği, dökümü ve buzdolaplarını koyacak yer bulunabilecek mi acaba? Biçiminde bir soru sormuş değilimdir kendime. Çünkü inanıyorum ki ilerleme fikri, bugün gerekli gözükken, ama yirmi ya da otuz yıl sonra belki tamamen modası geçmiş sayılacak bazı eşyaların maddî üretiminden çok daha geniş ve çok daha zengindir. Buna karşı, kelimenin alışılmış anlamıyla politikanın sonunun gelebileceğini ütopiye düşmeden bekleyebiliriz. Geleceğin toplumunda sadece somut problemler ortaya konacak, bilimsel hesap metotlarıyla çözülecektir. İhtimal, elektronik makineler de kesin rol oynayacak. Bugün için bir ütopidir bu. Şüphesiz yok ki, bugün, meselâ Cezayir savaşının halk kütlesine pahalıya mal olduğunu anlamak için böyle bir makineye ihtiyaç yoktur. Savaşa son verilmiyorsa eğer, bilgi eksikliğinden değil, buna karşı çıkan menfaatler bulunduğu andandır. Eskiden beri söylenmiştir ki, eğer aritmetikte de bazı çıkarlar işe karışsaydı, iki kere ikinin dört etmediğini ispat etmeye kalkışacak kimseler bulunurdu. Bu özel çıkarlar kaybolduğu andan itibaren, muhakkaktır ki, problemlerin çoğu alışageldiğimiz anlam-

da politik nitelikten arınacak ve o zaman, sözünü ettiğim makinaların da yardımıyla, sırf akıl yoluyla çözülecek. Benim alanım olmayan felsefeye girişmek istemem. Şu kadarını söyleyeyim ki, bilginlerin ve belki de yarının yeni politikacılarının bu makinelerle sıkı işbirliği halinde çalışmaları, henüz bize harikülâde görünen, ama bizzat insanı değiştirecek olan yeni biçim bir sembiyoz (ortak yaşantı) yaratacaktır muhakkak.

Az önce, teknik gelişmenin esas yönünün atom enerjisi mi? Feza araştırmaları mı? Yoksa başka bir şey mi? Olduğunu bulmak için tartışıldı. Şu ya da bu yöne öncelik tanımanın gerekli olduğunu sanmıyorum. Yalnız, geleceğin toplumunda beklenmesi gereken büyük değişikliklerden biri de biyolojidir. Şimdiden, bazı ilginç buluşlar-meselâ, Sadron'un ekibinin buluşu, - bize, insan varlığının yapısında değişiklikler beklenebileceğini gösteriyor. Bu değişikliklerin çok önemli sonuçları olabilir. Sonuçlar ise, hem coşturucu, hem de korkutucu olabilir; bu, içinde olduğu ekonomik, politik ve sosyal rejime bağlıdır. Biyolojideki gelişmeler psikolojideki gelişmelere eklenince, gerçekten - biyolojik anlamda - yeni bir insan yaratabilir. Elbetteki bu tahmin, insanlığın önünde coşturucu perspektivler açar. Ama böylesine gelişmeler insanın insan için bir kurt olarak kaldığı bir düzen çerçevesinde gerçekleşirse, acaba neler olur? Bunu düşünmek bile insanı ürpertiyor.

Bundan ötürüdür ki şunu diyoruz: insana bu gibi gelişmeler olanağını veren tek düzen, sosyalizmdir. Sosyalizm, bilimin başarılarının kötüye kullanılmasından kaçınmak için de gereklidir. Çünkü bazı buluşların, meselâ atom bombasının ya da beyne uzaktan kumanda edilmesinin gerçek maksadından ayrılıp kötü maksatla-

ra kullanılmasının önüne yalnız o geçebilir. Bütün bu gelişmelerin insanın iyiliğine kullanılmasını, yepyeni bir insan yaratmayı, yalnız o başarabilir. Bizim için bu yeni tip insanı gözümüzün önünde canlandırmak çok zor eibet, ama birgün bu olacaktır mutlaka.

Peygamberlik taslamadan, rahatça diyebiliriz ki, gelişme olması için bu yeni insanın diğer insanların zararına yaratılmaması gerekir. Böylece bütün insanlar, tabiata ve topluma daha egemen, dolayısıyla da daha mutlu bir insanlığın temsilcileri olabileceklerdir.

Edouard ARABOGLY (SSCB)

İlerleme problemi akademik bir sorun değildir. Hayatî bir problemidir.

Bence problem, sınıf açısından ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan, kuşaklar arasındaki çatışmadan bahseden Bay Sauvy'nin fikrini tamamiyle paylaşmam. Şüphesiz kuşaklar arasında çatışmalar vardır. Ama genç kuşaklarla yaşlanmış kuşaklar arasındaki karşıtlık esas olarak yaş farkından ileri gelmez. Belirli bir sosyal sınıfın yaşlı kuşağı iktidarda bulunur ve iktidarına sarılır. Bu iktidarın çelişkilerine karşı savaşan ise, bilhassa başka bir sosyal sınıfın genç kuşağıdır. İktidardaki sosyal sınıfın genç kuşak elemanları da tarihi hareketi kavrayıp bu savaşa katılırlar. kendi sınıflarına karşı cephe alırlarsa bile, yukarda söylediklerim akıldan çıkarılmamalıdır.

Jean FOURASTIE (Fransa)

Bay Kolman'ın beyanlarını ilgi ile dinledim. Genellikle fikirlerini paylaşıyorum. Politik sorunları küçümlediğimi sanmak yanlıştır. Bazı siyasî rejimlerin her türlü teknik gelişmeyi geciktirdikleri ya da felce uğrattıkları besbelli. Birçok rejimler de gelişmeyi aktif olarak tenbih etmekten aciz. Çok defa yazmış olduğum gibi, günümüzde halk hızlı bir gelişme için gerekli koşullar istemektedir, hükümetlerin birinci ödevi ise bu koşulları yaratmaktır.

Ünlü dostum bay Josué de Castro'nun sözlerine gelince, sanırım bir yanlış anlaşılma olmuştur. Çünkü, aksini söylediğimi iddia ederken, benim demek istediğimin aynısını söyledi. Ben de kendisi gibi Malthus kanunun günümüz için geçerli olmadığını söyledim. Geçerli olmamasının nedeni de şu ki, teknik gelişme sayesinde artan nüfus kütlesi beslenebilmektedir. Bay de Castro diyor ki: «Bütün eski veriler altüst olmuştur... Malthus değişmez bir dünya tasarlamıştı, oysa bu yanlıştır.» Bu hususta tamamiyle hemfikirim.

Yalnız, şunu hatırlatmak gerekir ki, Malthus kitabını 1798 de yazmıştır; o devirde tarımsal verimlerin genelleşmiş çoğalımı görülmemiştir daha. İki-üç bin yıldan beri hâlâ «eski veriler» ve «değişmez dünya» fikirleri egemendi. Şu halde Malthus «kanunu» 1800 den önce dünyanın hemen her ülkesinde olanları doğru olarak açıklamaktadır. Buna karşı, «teknik gelişme» etkeni hatırı sayılır duruma gelip ağır basmaya başlayınca Malthus «kanunu» geçerli olmaktan çıkmıştır.

İnsanın özgürlüğü ve ilerleme

Bernard LAVERGNE (Fransa)

Uygarlık ilerledikçe insanın özgürlüğü eksiliyor mu, artıyor mu?

Bu sorun kondu ortaya, ama iddiayı ispat edici bir cevap verildiğini sanmıyorum.

Eysa gayet basit bir fikir var ki hemen bütün araştırmalarım kılavuzluk etmiştir. O da şudur: **gerek maddî, gerek entelektüel, manevî ya da artistik metalar tüketicisi olarak insan, elbette ki özgürdür.** Hiç kimse, eğer şu maddeyi tüketmeyi ya da bu fikri paylaşmayı kabul etmiyorsa, buna zorlanamaz. Bunun tersi de söylenebilir: **maddî bir malın üreticisi olarak, insan çok sıkı bir sosyal kurala uymak zorunluğundadır.** Bu kural, üretimin tekniği tarafından da empoze edilir, bir sosyal topluluk ya da kamu gücü tarafından da konulur.

Uygarlık geliştikçe, insan tüketici olarak daha özgür olur ve maddî bir meta üreticisi olarak da daha sıkı kontrol altına girer. Bu çifte gelişme bütün devletlerde görölmektedir, kapitalist tipinde olsun, sosyalist tipinde olsun. Kapitalist devletler bütün teşebbüs şeflerinin üzerine yüklenen zorunlulukları hemen sınırsız olarak durmadan artırmaktadır. Bu ölkelerde kamu gücü hem fiatları hem de üretim miktarlarını gittikçe daha sıkı bir biçimde yönetmeliklere tabi kılmaktadır. Sosyalist ölkelerde ise, yurttaş olarak, birey olarak insanlar, şu ya da bu fikirleri paylaşmakta, gittikçe daha özgür olmaktadırlar.

Düalist fikir diye adlandırmış olduğum bu âna fik-

ri daha derinlemesine kurcalamak mümkündür. Bu fikir önce yeni bir fikirle birleştirmek uygun olur: modern bilim hangi alanda daha ehliyetlidir? Şu bir vakıadır ki, modern bilimin kendini gösterebildiği bütün alanlarda özgürlüklerimizin sınırı durmadan daralmaktadır. Kollektif bir iş, müşterek çalışma sisteminin bireye bir hediyesi olan bilim sadece maddî üretim problemlerini, ya da maddî olaylarla sıkı ilişkisi bulunan problemleri çözer (maden, biyoloji, fizik ve daha bir çok başka bilimler gibi). Yahut da bu maddî olayların soyut temsiline ait problemleri (Geometrik figürler, matematikte incelenen sayılar gibi). Bilim, maddî planda ya da bununla ilişkisi olan bir planda hareket eder. Gerçek şudur ki, bir çok totaliter devletlerin varlığına rağmen, özgürlüklerimiz bilimin girmediği bütün alanlarda durmadan artmaktadır. Yani, maddî eşyalar, artistik, manevî ya da entelektüel değerler arasından seçmek durumunda kaldık mı; kısacası, tüketici sıfatıyla davrandığımız her seferinde, zevklerimizi ve inançlarımızı ortaya koyup özgürce kararımızı veriyoruz.

Bütün bu söylediklerimiz kısaca şöyle özetlenebilir: insan tüketici olarak, bilime bağlı değildir. Yahut tersi: insan, maddî eşyalar üreticisi olarak, bilime bağlıdır, sosyal düzenlemeye tabidir ve gittikçe de daha çok tabi olacaktır.

Bu iki cümleyi şu şekilde daha iyi ifade edebiliriz:

I. Sosyal baskı bölgesi

1) İnsan toplumunun kollektif disiplininin doğan bilim, insan için özgürlük tanımaz;

2) Halbuki bilim, sadece maddî üretime özgüdür yahut maddî konularla ilişkilidir.

3) O halde devlet, bilime tabi olan maddî üretim konusunda karışabilir ancak.

II. Ters açıdan, bireysel muhtariyet bölgesi

1) Bilimin girmedığı yerde özgürlük baki kalır;

2) Maddî olsun, manevî olsun, değerlerin tüketiminde bilim ehliyetsiz kalır.

3) O halde, bütün tüketim konularında devlet silinir, bireysel serbesti kalır.

I. Devlet baskısı bölgesi

Şüphe kaldırmaz bir gerçektir ki, müşterek bir bilim yöneme (metot) sevkeder. İlmî bilgilerimizi, bütün insan kuşaklarının kolektif ve düzenli çalışmasına borçluyuz. Dünyada hiç kimse bundan şüphe etmez. Bilimden doğan pratik uygulamaları maddî üretimde başarmak ve bilimsel çalışmalara da devam etmek için sıkı bir disipline uymak şarttır. Her teşebbüs içinde, üretime katılan bütün insanlar arasında çalışma taksimi gereklidir. Bu, ham maddeden bitmiş mala kadar uzanan işletmeler yelpazesinde de vardır. Bu gereklilik, ilmi bilgilerin uygulandığı her yerde disiplini kaçınılmaz hale getirir.

İkincisi: bilimin otaritesi, maddî üretim alanında ya da maddî üretime ilişkin alanda (geometrik figür-

ler), mevcuttur. Bilimden doğan bütün üretimler sırf maddî ve somuttur, yahut en azından **maddî bir olayla doğrudan doğruya ilişkileri vardır.** Müspet bilimlerin araştırma konusu felsefî fikirler değildir. Ama bilimlerin buluşları felsefî düşünce üzerinde çok büyük etki yapar elbet.

Bizim bilimsel disiplinler, artistik, manevî ya da dinî alanda otoriteden yoksundur. Din ve sanat onların kontrolü dışında kalır. Sosyoloji aksini iddia ederse de, ahlâk da büyük çapta bu kontrolün dışında kalır.

Ve nihayet, maddî üretim dışında kalan bütün alanlarda, bilimin karışmaya gücü yetmediği için, kamu gücü de karışmaz. Sözün kısası, sosyal baskı veya zorlama, bilimin yetkili olduğu, yani aynı zamanda maddî üretim bulunduğu ölçüde vardır.

Bir halkın karşılaştığı en büyük baskı, devletin ordu veya polis vasıtasıyla onun üzerine yaptığı baskıdır. Asker ve polis görevi devlete öylesine sıkı sıkıya bağlıdır ki, hiç şüphe yok, tarihî bakımdan, devlet bu çifte görevi yerine getirmek için doğmuştur.

Sosyal baskı ile ilmî bilgi arasında çok sıkı bir bağ bulunduğu görülmektedir.

II. İnsan özgürlüğü bölgesi

Bilim, maddî üretim ve devlet otoritesi birbirine sıkı sıkıya bağlı bir üçlü meydana getirirler.

Bunu tersinden de alabilir ve bireysel muhtariyet bölgesinin temeli olarak şu fikri öne sürebiliriz: tüketici kendi zevklerini ifade etmeğe yetkilidir, bilim ise tüketicinin ihtiyaç ve zevklerini kararlaştırmak yetkisine sahip değildir.

İnsanın iki büyük uğraşı bilimsel araştırmalar dışında kalır, dolayısıyla sosyal kurallardan kurtulur:

1 — Metafizik ve dinî yüksek problemler, insan hayatının nedeni ve kaderi;

2 — Herbir topluluğun ve içinde yaşayan herbir ferdin, bir dereceye kadar zevklerinin ve maddî, manevî ihtiyaçlarının tümü.

Sosyal baskının ve bireysel serbestinin sınırını tespit etmek problemini teorik ve esas olarak çözmüş oluyoruz. Şimdi, bu çifte sınırı olayların içine ne gibi somut mekanizmalarla sokmak problemi kalıyor. Sözün kısası, güçlü ve gerçekleri gören bir iktidarla, özgürlüklere karşı gerekli olan saygı nasıl bağdaştırılacak? İyi ve âdil insanlarla tatmin edici bir politik düzene çabuk ulaşmak kolay olurdu elbet. Şu var ki, halkların politik dehası, hemen bütün insanlar gibi kafası sınırlı ve pinti yaratıklara dayanarak uygun bir düzene varmakta gösterir kendini.

Şu haldeğ edebi bir problem vardır: devletin baskı hakkını ve insanın bireysel muhtariyet hakkını adilâne pay etmek. Bütün demokratik ülkelerde, kamu otoritesinin tek kaynağı olarak direkt ve örgütlenmemiş genel oylama sistemini kabul ederek halklar bu problemi çözmeye uğraşmışlardır. Ne yazık ki, bütün dünyada kullanılmakta olan genel oylama sistemi devleti felce, hattâ kısırlığa uğratmadan bireyi korumayı başaramamıştır. Bunu kabul etmek zorundayız.

Büyük insan ırklarının çok arzulanan manevî ve entelektüel düzelmesi birkaç bin yıl alacaktır. O zamana kadar, bazı makul şekiller bulunarak, insanlığın zavallı durumundan, mükemmel olmasa da aşağı yukarı insana yakışır bir düzen çıkarmak ihtimali yok değil.

Hemen her zaman devlet zulmünün binbir kötülüğünü ya da hazin bir anarşinin anlatılmaz acılarını çekmiş olan zavallı insanlığımız için bundan daha değerli bir nimet olamaz.

Yukarıda arzettiğim şemayı iki kelimeyle özetleyim. Bir yandan, bütün insanlar devletin sağladığı sayısız nimetlerin tüketicisi olarak eşittirler. Bu sebeple, hepsinin de bir oy pusulası vardır. Bu oy pusulası sayesinde, herkes devlet makamlarından en çok arzu ettiği hizmetleri isteyecektir. Ama kamu gücünün yurttaşlara çok sayıda hizmetler yapabilmesi için, bu olanakların çok sayıda ortaya çıkarılması da gereklidir; okullar, hastaneler, ordu, polis, her türlü hizmetler. Bu kamu hizmetlerinin büyük sayıda yaratılabilmesi için, devletin iyi yönetilmesi elzemdir. Halbuki bütün tekniklerin gittikçe artan karmaşıklığı sebebiyle, iyi bir yönetim artık bir şartla gerçekleştirilebilir: eğer parlamentolarda bütün teorik ya da pratik bilimlerin çok sayıda temsilcileri bulunuyorsa. Tüketici olarak oy kullandıktan sonra, insanlar kalifiye üreticiler olarak ve yetkileri ölçüsünde ikinci bir oy daha kullanmalıdırlar. Burada da, her insanın sahip olduğu çifte nitelik - hem üretici, hem tüketici niteliği - saygı görmeli ve tatmin edilmelidir.

Ernest LABROUSSE (Fransa)

Bu toplantımız, çok çeşitli yöntemleri bir araya getirmiş bulunuyor. Ama hepimizin buluşma noktası insandır. Herşeyden önce, tarihçi-iktisatçı olarak, size bir endişemi ifade etmek isterim: tarih, insandan arınmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Ekonomik ta-

rihte, bu tehlike bugün üretimin dağıtımına nazaran oransızlığıyla belirmektedir.

Şüphesiz ki, üretime ilişkin olaylar, dağıtımla ilgili olayları meydana getirirler birçok bakımlardan. Genel tarih üzerinde tekniğin kesin etkisini ve yankılarını belirtmek gerekli değil. Ama makinelerin «teknik» tarihi kadar, onların yaygınlaşmasını anlatan sosyolojik bir tarihe ve dağıtımları hakkında geniş bir insanlık tarihine ihtiyacımız vardır.

Bununla beraber, konum bu olmayacaktır. Üzerinde duracağım problem, gelirlerin dağıtımına özgüdür. Gelirlerin dağıtımındaki eşitsizlik, sermayelerin dağıtımındaki eşitsizlikten daha azdır.

Az önce Rostow'un kitabından bahsedilirken, problem üretim konusunu kapsıyordu. Ben onu dağıtım konusuna aktaracağım. Ve şu soruyu soracağım kendime: endüstri devriminden önce ve sonra sınıflar çerçevesinde görülen gelir hareketleri temelli değişikliklere uğramış mıdır? Belirli bir dönem içinde, çalışma sonucunda meydana gelen gelir ile, tipik «kapitalist» olan gelirin karşılaştırmasını yapacağım. Kapitalist gelirden anlatmak istediğim, endüstri devriminden öncesi için arazi geliri, endüstri devriminden sonrası için sınaî kârdır. Ve örnek olarak da Fransa'nın durumuyla yetineceğim. Genel olarak, endüstri devriminden çok önce bu satın-alma gücü düşmekteydi.

Endüstri devrimi sırasında, en büyük makineleşmiş sektörlerde düşüş hızlanmıştı. Ama 1860 lardan başlayarak, ters yönde bir eğilim meydana çıktı ve varlığını korudu.

Şunu itiraf etmek gerekir ki, üretim sorunları hakkında dağıtım sorunlarından daha çok bilgimiz vardır. 18. yüzyıldan beriye tarımsal üretim, sınaî üretim, ta-

hıl ve ham madde, milletlerarası ticaret hakkında geniş bilgiler buluruz. Ama aynı dönem içindeki ücretler hakkında benzer bilgiler edinmek isterseniz, boşuna ararsınız. Bu boşluk, ancak 19. yüzyılın son çeyreğinde dolmaya başlar.

Ben doğrudan doğruya toprak mülkiyetine dayanan toplumdaki tipik kapitalist geliri ele alacağım. Yani, arazi gelirini, işlenen toprağın getirdiği geliri. Bu gelir, o zamanın egemen sosyal gruplarının - başlıca, toprağın dörtte birini ellerinde tutan soyluların - gelirinin büyük kısmını teşkil ederdi. Toprak gelirinin yükselişi % 100 ü buluyor. Para ile ödenen ücret ise aynı dönemde, yaklaşık olarak ancak %20 artıyor. Böylece, bir yanda toprak sahibinin çalışmadan kazandığı paranın (gelirin) artışı %100, öte yanda çalışanın kazandığı ücretin artışı %20.

Bu ücreti para ile ödeyeceğimize, halkın tüketim maddeleriyle değerlendirip malla, yani «gerçek» bir ücret ödersek, ne görürüz? O zaman ücret, yüzyıllar boyunca yükseleceğine, düşer.

Ücretlerle kârları karşılaştırmak, bazı bakımlardan daha mantıkî olabilirdi. Ne var ki, 18. yüzyıldaki kârlar hakkında bilgilerimiz hâlâ tahmini ya da gülünç olarak kalmaktadır. Elimizde bulunan azbuçuk bilgi ise, hiç değilse nitelik bakımından, ücretle gelir arasındaki uzun zamandır süregelen anlaşmazlığı doğrulamaktadır.

Şimdi gelelim 19. yüzyıla. Bu çağla ilgili olarak, elimizde daha iyi bilgi vardır. Mantıkla bağdaşan sosyal gerçek, bize ücretlerle kârları karşılaştırmak olanakını verir.

Toptan, 1815 ilâ 1848 Fransa'sını alalım. Az önce sözünü ettiğimiz 18. yüzyıl Fransa'sından farklı olarak,

bu ülkeyi uzun bir «çelişmeler», ekonomik güçlükler ve bu güçlükleri daha da ağırlaştıran buhranlar devresine girmiş görürüz. Bu olumsuz koşullara rağmen, sınaî iş hacmi büyük ölçüde yükselmektedir. Halbuki üretim maliyetinin iş gücü etkeni genellikle ucuzlamaktadır. Bundan ötürü de, teşebbüs kârı ortalama olarak hissedilir derecede artmaktadır. Buna karşılık, makineleşmeden yararlanan endüstri dallarında - özellikle tekstil endüstrisinde - para ile ödenen ücret düşmektedir. Geleneksel endüstrilerde, meselâ yapıda, ücret aksine yükselmekteyse de, iş gücünün değeri çok yavaş - 18. yüzyıldan da ağır - arttığından, ücretin satınalma gücü düşmekte, ya da yerinde saymaktadır.

Uzun bir daralma döneminden sonra, daha ferah bir döneme giriliyor. Bu dönem, Fransa'da İkinci İmparatorluk devrini, İngiltere'de Victoria'nın parlak saltanat yıllarını kapsar ve Avrupa ülkelerinin çoğuna yayılır. Kısacası, 19. yüzyılın üçüncü çeyreğini işgal eden bir genişleme dönemi. Bu genişleme süresince, kâr hareketinin ücret hareketini olağanüstü geride bıraktığını görürüz. Böyle olduğu halde, ücret de hızlı bir ilerleme kaydeder, hattâ dönemin ikinci kısmında satınalma gücünde yükselme bile görülür.

Sonra genişleme dalgası tersine döner. Onu, uzun bir çelişme izler. Bu çelişme genel olarak 19. yüzyılın son çeyreğini kapsar. Ve işte kapitalizm için ilk trajik dönem başlar. Kârın hızı ilk defa olarak kesilir. Grafik çizgisinde düşüşler, duraklamalar kaydedilir. Geç kalan ve güçlkle gerçekleştirilen düzelme, derin yapı değişikliklerini gerektirir. Ya ücretler? Ücretler, parayla ya da malla ödense de, düşe kalka ilerler. Ağırlaşan bir işsizliğe rağmen ilerler. İşçi sınıfının kollektif eylemi bu durumda yeni bir olay teşkil eder. Yani, bu döneme ka-

dar kâra göre zararda olan ücret, şimdi kâra geçer, ya da arayı kapatır.

Uzun süren daralmadan sonra gelen yine uzun süren yeni genişleme, bizleri 1914 savaşına kadar vardırır.

Kronolojik bakımdan güzel bir manzaradır bu. Bundan ne sonuç çıkaracağız?

Şu sonuca varabiliriz ki, I. Dünya savaşına kadar, uzun süreli genişleme dönemlerinde, endüstri öncesi toplumda gelir, sınaî toplumda ise kâr, ücreti geçmektedir. Daralma dönemlerinde ise bu avantajı yitirseler bile, kısmen yitirmektedirler ancak. Böylece, gerçek ücret, ücretin satınalma gücü, gerilemiyor, ama çalışmanın geliriyle bir çağı nitelendiren kapitalizm şekli arasında gittikçe artan aykırılık görülüyor. Gösterdiğimiz durumda artan yoksulluk yok şüphesiz. Ama artan bir haksızlık var.

Bana soracaksınız ki bütün bunların bu toplantımız açısından pratik sonucu nedir? Bu toplantıda, yollarımız insanda birleşmektedir. Bu, tarihçi-iktisatçı ve iktisatçı olarak bizler için şu demektir ki, insanın somut durumu üzerine mim koymalıyız. Ayrılmaz olarak hem üretici, hem de üretimden payını alan tüketici insanın durumu. Kapitalist taraf kendini iyi savunmaktadır. Hele tarihi eğilimi ücretten daha çabuk ilerlemek olan genişleme, gelişme alanında.

Bu, sadece basit bir ekonomik olay değildir. Sosyal bir olaydır. Ve bundan ötürü de politik bir olaydır. Burjuva iktidarın ekonomik temelleri sağlam durmaktadır. Çünkü kapitalist yapıların kollektif zihniyet ve tüm insan üzerinde yaptığı sosyal baskı sürüp gidiyor. Ve çünkü, kârın politik müdahaleciliği devam ediyor veya ağırlaşıyor. Elde edilen kâr, politik bakımdan da kullanılı-

yor. Kâr, her türlü haberalma araçlarına da yatırılıyor. Büyük gündelik gazetelerden tutun da, özel radyo şebekelerine kadar. Devlet radyoları şebekeleri bugün daha da tek taraflı işlemektedir. Bütün bu şebekeler arasında, her ailede olduğu gibi, anlaşmazlıklar vardır elbet. Ama günümüzün temel sorunları karşısında aynı sosyal aileymiş gibi davranmaktadırlar.

Sözlerimize temkinli olarak, tahminlerle son verelim. Kapitalizm, egemen olduğu sektörlerde, bugün de her zamanki gibi imtiyazlı durumunu korumuyor mu? Bu bakımdan ilerde midir? Yoksa geriliyor mu? Yapı olarak, kendi isteğiyle, kudretli olma olanaklarını geliştirmiyor mu? Bütün değişik şekilleriyle kapitalizm ve burjuva devlet kamu oyunu bir endüstri malı gibi üretirse, kamu oyu üzerine kurulu bir rejim ne hale gelir? Ve bu güdüm, insanların hepsinin, mantığını, ne biçim bir etkilemeyle başarılır.

Bütün bunlar, üzerinde çalışılması gereken konulardır. Bu konuları aydınlatmak için yöntemlerimizi ve araştırma usullerimizi birleştirelim.

Kapitalizmin geleceği

Henri CLAUDE (Fransa)

Kapitalizmin geleceğinden söz etmek için bugün artık sadece ekonomik açıdan alıp soyut bir tahlille yetinmek mümkün değil. İktisatçı, mutlaka tarihçiyi yardıma çağırmalıdır. Bu konuya bilimsel biçimde değinmek için son elli yılın tecrübesine ve tarihine başvurması gerekir. Esefle kaydetmeli ki Batı ülkelerinde bir iktisatçı, kapitalizmin bütün dünyaya egemen olduğu ve top-

lüm evriminin kapitalizmin evrimiyle karıştırıldığı çağda babalarının veya dedelerinin düşünebilecekleri tarzda işletiyorlar hâlâ kafalarını.

Halbuki son elli yılın başta gelen olayı, kapitalizmin içinde olup bitenlerden çok kapitalizmin dışında olup bitenlerdir. Daha doğrusu kapitalizmden dışarı çıkmıştır. Bu, dünya ekonomisinde sosyalist bir sektörün doğuşu, gelişmesi ve coğrafi bakımdan genişlemesidir. Kapitalizmin coğrafi bölgesi yavaş yavaş, iki dalga halinde daralmıştır, biri 1917 de, öbürü 1944 — 1949 da. Şimdi, Çin Halk Cumhuriyetinin kuruluşundan on yıl sonra, 17 Mayıs 1961 de, Demokrat Kuba Cumhuriyetinin doğuşu acaba kapitalizmin üçüncü bir geri çekilme hareketinin başlangıcı olmayacak mıdır? Şu sorun karışımıza dikilmektedir: Kapitalizmin coğrafi bakımdan bu gerilemeleri basit bir tesadüf, tarihi özel koşulların rasgele bir sonucu sayılabilir mi? (Bir noktaya dikkat etmek gerekir : sosyalizmin kurulduğu hiçbir ülkede kapitalizm geri gelmemiştir.)

Bu tahmin, I. Dünya savaşının hemen ertesinde ileri sürülebilirdi ancak; bugün ise, artık üzerinde durulmaz.

Bu açıklamanın ışığında Fidel Castro ile arkadaşlarının 1959 da iktidarı almaları ve Kuba devriminin gelişme seyri kesin bir test değeri taşımaktadır. Çünkü şimdi artık, çok defa yapıldığı gibi sosyalizmin kurulması sadece dünya savaşlarına yorulmaz. Son elli yılın dünya tarihine genel olarak bakarsak, şu gözlemlere varırız :

- Çağdaş tarihin ilerleyişi tek bir yönde gelişmektedir ki, bu da sosyalizm yönüdür;
- Bu tarih akımı, sosyal ve politik gelişmenin bu ilerleyişi, son derece hızlıdır: sosyalizm, otuz yıl-

dan daha kısa bir zaman içinde bir dünya sistemi haline geldi. Oysa 15. yüzyılda kapitalist üretim şeklinin ortaya çıkması ile 19. yüzyılda bütün dünyayı kapsayan tam gelişmiş bir kapitalist ekonominin teşekkül etmesi arasında aşağı yukarı dört yüz yıl geçmiştir.

Eöyle olunca da, 1961 de karşımıza çıkan problem, çağdaş tarihin bir yönü olup olmaması değil, tuttuğu yönün değiştirilip değiştirilemeyeceğı, bundan dönüşün mümkün olup olmadığıdır. Bütün sorun bu.

Eğer kapitalist sistemin kendi devrini yaşadığı ve artık bu devrenin son bulduğu ispat edilirse, tarihin şimdiki yönü kesindir.

Bir sosyal sistemin yaşayacağı kadar yaşamış olduğu nereden anlaşılır?

Bu temel soruya ancak üretici güçlerin gelişmesiyle üretim ilişkileri arasındaki gerekli uygunluk kanunu cevap verebilir. Yani, üretim araçlarının mülkiyetinin sosyal ve hukuki şekilleri.

Bu kanuna göre sosyal bir sistemin devrini tamamladığı, üretim ilişkilerinin üretici güçlerin gelişmesine sed çekmesinden anlaşılır. Yaklaşık olarak elli yıldan beri kapitalist toplum her taraftan çatırdamaktadır. Ömrü, gittikçe ağırlaşan karışıklıklar ve buhranlar arasında geçmektedir. Halefi olduğunu iddia eden yeni bir sosyal sistem önünde geriliyor. Bütün bunlar neden oluyor? 18. yüzyılın sonlarında başlayan endüstriyel devrimle beraber kendi eliyle serbest bıraktığı üretici güçlerin, kapitalist üretim ilişkilerine artık sığmadığından değil mi acaba?

Yahut rakip sistemin yayılması ve gücü, sosyalist biçimde üretim ilişkilerinin 20. yüzyılda üretici güçlerin

ulaştığı gelişmeye uygun düşmesinden ileri gelmiyor mu?

Eğer üretim araçlarının özel mülkiyetinin toplum üretici güçlerinin gelişmesini frenlediği, kolektif mülkiyetin ise bu gelişmeyi çabuklaştırdığı kabul edilirse, kapitalizmin günlerinin artık sayılı olduğunu iddia edebilmek imkânı doğar.

Üç çeşit olay, bana bunun böyle olduğunu gösterir gibi geliyor:

1 — Önce, kapitalist ülkelerle sosyalist ülkeler arasındaki gelişme temposu farkı var. 1929 da SSCB, ileri kapitalist ülkelere çok gerideydi daha; az gelişmiş bir ülke sayılırdı. Yeni endüstrileşmeye başlayan ülkelerin ise gelişme temposu genellikle çoktan endüstrileşmiş bir ülkeninkinden daha hızlı olur. Öyle ki, şu son yıllara dek Sovyetlerin gelişme temposunun üstünlüğü SSCB'nin geri kalmışlığına yorulabilirdi. İkinci Dünya Savaşından sonra, hele savaşın yıkıntıları onarıldıktan beri, durum aynı değil artık. Bu durumda, ABD'nin gelişme temposu, 1901-1913 yıllarında % 5,4 iken, 1953 ile 1960 arasında % 2,4 e düşmüştür, SSCB'nin ki ise bu yedi yıl süresinde ortalama olarak % 11 i geçmiştir.

İki ülkenin üretici güçlerinin gelişmesi bakımından bilhassa anlamlı bir gerçeği de gözönünde bulunduralım: SSCB bugün ABD'den üç misli fazla mühendis yetiştirmektedir.

2. Üretim araçlarının özel mülkiyetinin üretici güçlerin normal gelişmesini frenlediğini gösteren bir ikinci gerçek de şudur: bilim ve teknik buluşlar, tüketim maddeleri üretileceğine ve kütlelerin hayat seviyesi yükseltileceğine, başka gayeler için kullanılmaktadır.

20. yüzyılda kapitalist ülkelerin tekniği ve bilimi

büyük ilerlemeler kaydettiye de, birinci ve ikinci dünya savaşlarının bu ilerlemelerin etkeni oldukları kabul edilmiş tarihi bir gerçektir. O kadar ki, bazıları bu gerçeğe dayanarak savaşın ilerleme etkeni olduğunu iddia edip haklı göstermeye çalışmışlardır. Dünya savaşlarının teknik ilerlemeyi tembih etmiş olması, hele bu ilerlemelerin bazen sadece askerî maksatlara kullanılması, üretim ilişkilerinin üretici güçlerin gelişmesini frenlediğinin delilidir. Kapitalizm, bu güçleri tabii yollarından çevirmeye, onları yozlaştırıp yıkıcı güçler haline getirmeye zorunludur. Bu bakımdan atom enerjisi örneği iktisadidir. Atom enerjisini barışçı gayelere kullanacağına, AED atom ve termonükleer bombalar yaptı, atom santrallerini de denizaltılarına kurdu. Niçin? Çünkü büyük elektrik, petrol, kömür ve gaz şirketleri yeni bir enerji kaynağının ortaya çıkmasıyla kârlarının azalmasından ve hidroelektrik, termik ve gaz santrallerine yatırmış oldukları sermayelerin değerden düşmesinden korkuyorlardı.

Ancak SSCB-de ilk atom santralının kurulması ye bir program hazırlanması üzerinedir ki ABD de ilk santralını kurmaya girişti. Bu santral, ancak 1957 nin sonunda hizmete girdi. Aynı olay Fransa'da da görüldü. Bu ülkede de, petrol çıkarları atom santrallerini yaygınlaştırma planını frenledi.

3 — Üretici güçlerin gelişmesiyle kapitalist üretim ilişkileri arasındaki çelişki, üretim potansiyelinin devamlı olarak düşük tutulmasında da ifadesini bulur. AED'de üretici güçlerin kullanılmaması şu şekilde olur:

— Faaliyetin önemli dallarında üretim durgunlaştır. Meselâ, son dört yıl içinde otomobil, kereste, petrol ve kömür üretimi hiçbir zaman 1955 veya 1956 nın sayılarına erişmedi;

	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Otomobil (milyon ol.)	7920	5816	6113	4258	5591	6675
Çelik (Milyon ton)	117	115	113	85	93	99
Kereste (milyar ayak)		38,6	32,9	33,4	37,1	34,8
Petrol (milyon varil)		2617	2617	2449	2575	2575
Kömür (milyon ton)		501	493	410	412	413

— Kronik işsizlik vardır: ABD - de 1947 ilâ 1958 de, tam ya da gizli işsizlikten mustarip kişilerin sayısı bütün çalışmaların % 20 si ile % 31 i arasında değişmektedir. 1955 - 1957 yıllarında olduğu gibi hızalma dönemlerinde, tam işsizlerin resmî sayısı üç milyon civarında kalmaktadır. Bu sayıya silâh altında bulunan 2,5 milyon kişiyi de eklersek, sürekli olarak üretimden çekilmiş 5,5 milyon insan eder. Halbuki 1929 da sadece 1.700.00 kişi vardı (1,5 milyon işsiz ve 200.000 asker). Maddî üretim sektöründe çalışanların sayısı eksilmektedir. Şöyleki, ABD - de üretim dallarında (endüstri, nakliyat, inşaat vb.) çalışanların yüzdesi 1920 ilâ 1956 da % 61 ilâ % 46 arasında düşmüştür. Halbuki üretici olmıyan dallarda (ticaret, maliye, hizmetler, devlet mekanizması, silâhlı kuvvetler) bu oran % 39 dan % 54 e yükseliyordu.

Bütün bu gerçekler bizleri şu sonuca götürüyor: kapitalizm tarihçe mahkûm edilmiş bir düzendir. Bununla beraber, kesin bir teşhis koymadan, kapitalizmin kadere probleminin meydana koyduğu iki soruyu daha cevaplandırmamız gerekir:

1. Sosyalist ülkelerle yarışma, kapitalizmi durgunlaşmadan alıkoyabilir mi?

2. Kapitalizm de yaşayabilmesini mümkün kılacak yeni şekillere doğru gelişebilir mi?

Cevap 1. — Uzayın fethi konusundaki rekabetin de gösterdiği gibi, SSCB ile yarışma bir uyarıcıdır. Bu suretle, monopollerin teknik ilerlemenin uygulanmasını frenlemek eğilimine set çeker. Aynı şekilde, sosyalist ülkelerle ticaretin gelişmesi kapitalist pazarın dar çerçevesini bir dereceye kadar telâfiye yarar. Buna rağmen, iki şıkta da problemin verileri değişmez. Çünkü kapitalizm teknik ilerlemeyi artırıp otomatizasyon doğrultusunda yol aldıkça, teknolojik işsizlik artar ve sosyalist ülkelerle çelişme daha keskinleşir. Çünkü sosyalist ülkelerde, insan gücü yerine makineler ve elektronik beyinler çalışınca işsizlik meydana gelmez, çalışanlara daha çok boş zaman sağlanır. İki sistemin hayat şartları arasındaki çelişme gittikçe büyüyecektir. Bu ise, kapitalist toplumun içinde mutlaka daha büyük bir gerilim meydana getirecektir. Sosyalist ülkelerle mübadeleler de, kapitalist ülkelerin üretim kapasitesiyle dış pazarları arasındaki açığı hiçbir zaman kapatamayacak, buhranlara son vermiyecektir. Öte yandan, ekonomik mübadelelerin gelişmesi milletlerarası gerilimde bir azalma meydana getirecek. Bunun sonucu olarak, sosyalist ülkeler daha çok tüketim maddesi üretmek ve halkın hayat seviyesini yükseltmek imkânına kavuşacaklar.

Cevap 2. — Elbette, kapitalizm gelişiyor; ama ne yönde? 1880 - 1890 yıllarına kadar, rekabet kapitalizmi vardı. Sonra monopoller kapitalizmi başladı. Bugün ise kapitalizm, monopolcü devlet kapitalizmi aşamasındadır. Monopolcü devlet kapitalizmi demek, şu demektir: büyük sermaye ile devlet cihazı içiçe girmiş durumdadırlar, ve devlet en kudretli malî grupların çıkarlarına tam ve direkt olarak boyun eğmektedir. Bu gelişme,

çağdaş kapitalizmin ekonomik hayatında devletin gittikçe büyüyen rolü ile atbaşı gider.

Fakat devletin kapitalist ekonomiyle bu alış verişinin gayet belirli sınırları vardır. Devlet, esas olarak, toplumun bazı tabakalarından başka tabakalarına gelir aktarmak için müdahale eder. Ekonomik gelişmeyi etkileyebilir; ama bunu, büyük şirketlerin kârı açısından yapabilir ancak.

Kapitalist rejimde güdümlü ekonomi, ekonominin monopollere çıkar sağlamak gayesiyle güdülmektedir. Toplumun gelişmesi burda da üretim araçları mülkiyetinin zorunlu kıldığı sınırlarla çevrilidir.

Bundan dolayı monopolcu devlet kapitalizmi, gerçek bir planlamaya, üretimin ahenkli gelişmesine ulaşamaz. Bunun böyle olduğunu, yine olaylar ispatlamaktadır. İkinci Dünya Savaşının sonundan beriye, Amerikan ekonomisi çok kısa fasılalarla dört ayrı üretim krizi görmüştür. 1948 - 1949 da, 1952 - 1953 te, 1957 - 1958 de, 1960 - 1961 de. Fransa'da, modernleştirme ve donatım planları 1952 - 1953 ve 1959 - 1960 yıllarında ki gerilemeye engel olamamıştır.

Sahiden, devletin rolü verimsiz harcamaları artırmıştır, (özellikle silâhlanma ve polis harcamaları), merkezileşme vetiresini hızlandırmıştır. Bu hızlanma bugün Fransa'da görülmektedir ve ufak endüstri teşebbüslerinin, esnafın ve küçük tarımın zararına işlemektedir. Hergün daha artan sözde masraflar gittikçe daha geniş halk tabakalarına yüklenmektedir. Fransa'da özel sektör, devlet sektörü, memurlar arasında başgösteren grev hareketleri, köylülerin gösterileri, bu durumun en göze çarpan sonuçlarıdır. Monopolcu devlet kapitalizmi, kapitalizmin temel çelişkisini çözümleyemez. Bu çelişki, mülkiyeti üretici güçlerin gelişmesine karşı çıkarmaktadır.

Fakat kapitalizmin kaderi azgelişmiş ülkelerin kaderine de bağlıdır. Savaş ertesinin en önemli olayı - dünya çapında bir sosyalist ekonomi sisteminin kuruluşundan sonra - sömürgecilik sisteminin kapıldığı buhrandır. Bu sistem, Avrupa ve ABD - de kapitalizmin temellerini tehlikeye sokan bir çözölme vetiresi içine sürüklenmiştir. İngilterenin, Fransa'nın, Hollanda'nın ve Belçika'nın sömürge İmparatorlukları son yıllar zarfında yıkılmıştır. Emperyalizm, geri çekilme ve eski sömürgelele siyasî bağımsızlık vermek zorunda kalmıştır. Şimdi ekonomik bir şekilde bürünerek tutunmaya çalışıyor. Yeni sömürgecilik denilen şey budur işte. Problem şudur: kapitalizm bu temel üzerine tutunabilir mi? Bu problem, birçok dergi ve makalelerinde, incelemelerde ve kitaplar da azgelişmiş ülkelerin problemleri adı altında ele alınmaktadır. Azgelişmiş ülkelere 1.300.000.000 insan yaşar; sosyalist ülkelere bir milyar, en gelişmiş kapitalist ülkelere ise, 500 milyon insan yaşar. Azgelişmiş ülkeler, ileri kapitalist ülkelerin endüstrisinde kullanılan başlıca ham maddelere sahiptirler. Şu halde, kapitalizmin kaderinin büyük çapta bu ülkelere tayin edileceği apaçıktır.

Bütün bu ülkelere baş sorun, gelişmeleri yani endüstrileşmeleri sorunudur. Yabancı sermaye bu ülkelerin maden ve enerji kaynaklarını elinde tutmuşken, kapitalist ülkeler ham maddeler karşılığında kendi işlenmiş mallarını ihraç etmek isterlerken ve bu mübadeleinin şartları devamlı olarak azgelişmiş ülkelerin aleyhinde işlerken, bu problem çözülebilir mi? (*)

(*) 1954'ten 1959'a kadar, ileri kapitalist ülkeler tarafından azgelişmiş ülkelere satılan endüstri ürünlerinin fiyatı %11 artmıştır. Halbuki, azgelişmiş ülkelere gelen ham maddelerin fiyatı %7 bir düşüş kaydediyordu.

Yabancı kapitalist grupların çıkarlarıyla azgelişmiş ülkelerin halklarının millî çıkarı arasında derin bir çelişme vardır. Bu ülkeler, sefaletten ve işsizlikten kurtulmak için yabancı sermayeyi millileştirmek ve planlama yoluna girmek zorunluğunda kalacaklardır.

Görüldüğü gibi iki temel çelişki dünya kapitalist sistemini içten kemirmektedir.

Birinci çelişki, ileri kapitalist ülkelerde kapitalist monopolleri işçi sınıfına ve halkın diğer tabakalarına (köylülere, şehirdeki orta sınıflara, küçük burjuvaziye) karşı çıkarmaktadır.

İkinci çelişki ise, aynı monopolleri ekonomik egemenlikleri altında tuttukları azgelişmiş ülkeler halklarına karşı çıkarmaktadır.

Zamanla, bu iç çelişkiler barış içinde birarada yaşamının şartlarıyla hafiflemeyecek, daha da artacaktır. Bu çelişkilerin baskısında, ekonomik bakımdan bağımlı ülkelerde yeni sömürgeciliğe ve azgelişmişliğe karşı yaşanan güçlerin büyük rolü olacaktır.

•

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYALİZMİN PERSPEKTİFLERİ

Günümüzün sosyal yapılarının kaderi

Georges GURVITCH (Fransa)

Bir sosyolog günümüzün sosyal yapılarının kaderi problemini ortaya koyunca, bugün bu yapıların içinde onların varlığını ve uygarlık eserlerini tahdit eden uçurumların açıldığını görür. Bu uçurumları doldurmanın tek çaresi, şimdiye kadar görülmemiş bir demokrasi şekli olan ekonomik demokrasiyi uygulamayı başarabilmektir. Bu başarılmadığı takdirde, ya bir teknokratik-faşist yapı teessüs edebilir (ki bu, bilinen yapıların en kötüsüdür), ya da artık her türlü kontrolden çıkan muazzam kudret sahibi teknikler bütün sosyal yapıları ve uygarlık eserlerini yutabilir.

Bu demektir ki, ne otomatik bir ilerlemeye inancım var, ne de bilimsel ve teknik buluşlara güvenirim. Bazı meslektaşlarımız bu buluşları insanın gelişmesi için bir garanti olarak takdim ettiler. Oysa, son derece tehlikeli bir doğrultuda kullanılabilir. Kapitalist ülkelerin sosyal devrimlere, sosyalist ülkelerin de ekonomiyi yürütme usullerinde seri reformlara ihtiyaçları var.

Sosyoloji, ekonomik demokrasinin gelişmesine sed çeken sosyal yapılar ile, ekonomik demokrasiyi toplumun ve uygarlığın devamı için şart olarak empoze eden sosyal yapıları inceleyebilir. Bu gelişmeyi engelleyen sebeplere gelince, marksist ya da marksist olmayan sosya-

list tenkit bu engelleri çoktandır ortaya sermiştir. Önce, kapitalist teşebbüslerin içinde patronların ve fabrika müdürlerinin otoriter egemenliğinin başgöstermesi var. Bu demektir ki, bir siyasî demokraside özgür yurttaş olarak tanınan işçi, aynı zamanda fabrikanın içinde kontrolsüz, mutlak ve keyfi bir tahakküm altında bulunmaktadır. Sonra, özel kârın mutlakiyeti siyasî demokrasinin serbest karar verme hakkını yozlaştırıp büyük çapta yanlış yola sevkeder. İki dünya savaşından önceki sosyalizmin «Bicimsel demokrasi» yi eleştirmesinin nedeni daha çok, kapitalist rejimlerde siyasî demokrasinin üzerine çöken bu iki engele dayanmaktaydı.

O zamandan beri, kapitalist yapılarda gerçek uçurumlar açılmıştır. Bu uçurumlar demokratik rejimi, hattâ bazan her türlü sosyal yapıyı ve her türlü uygarlığı yutabilirler. Herşeyden önce, ekonomik planlama problemi bahis konusudur. Örgütlü kapitalizmde planlama, tröstler ve karteller tarafından gerçekleştirilmiştir. Tröstler ve karteller çoğu zaman devletten de daha güçlüydü. Son zamanlarda Pearle'in **The 20th Century Capitalist Revolution** (1954) kitabında açıkladığı gibi, bunlar meselâ AED - nin tüm endüstri mülkiyetinin % 60'ından fazlasına sahiptiler. Üstelik, özel çıkarların hizmetinde bulunan bu planlama, hem milletlerarası, hem de milli nitelik taşır. Bundan daha iğrenç bir örgüt hayale getirmenin güç olduğunda ısrar etmenin bilmem gereği var mı? Devlet, geniş bürokratik mekanizmasını patronların emrine verir. Siyasî partiler. Cumhuriyetçi kuruluşların hareket özgürlüğü, halkın egemenliği ve sivil özgürlük hakları, bu özel planlama örgütlerinin etkisiyle soysuzlaşır, çürür, tehlikeye girer. Bu örgütler bütün siyasî ve ekonomik hayata egemen olur. İşçi sendikaları rakipleri tarafından içten parçalanır, ya da mo-

ralleri bozular. Örgütlü kapitalizm, kendisine tam olarak baş eğmeyen her türlü topluluğu ya da gücü ezmek için hiçbir vasıttan kaçınmaz. Basının, radyonun, televizyonun, üniversitelerin ve araştırma müesseselerinin en büyük kısmının tröstlerin egemenliği altında bulunduğu ülkelerde gayet kolaydır bu. Bu ülkelerde girişilen kamu planlaması bile, kollektivist planlamaların gülünç taklidine özenerek ve onları gayelerinden çevirerek, patronların hizmetinde bulunan özel planlama ile uyuşarak iş görür. Daha doğrusu, kamu planlaması özel sektör planlamasının devamı olur.

Öte yandan, kapitalist rejimde planlamalar bütün bir planlamacılar kadrosunun işine yarar. Bunlar, otoriter bir şekilde, işçilerle tüketicilerin kaderini tayin ederler. Çünkü ne birinci derecede ilgili olanlar, ne de tröstlere tabi devlet, planlama organizmaları üzerinde hiçbir fiili kontrol icra etmezler.

Böylece ekonomik hayatta, devleti yutma tehlikesini yaratan, mutlakiyetçi ve özel nitelikte, korkunç bir sosyal kudretin ortaya çıktığını görürüz. Örgütlü ve planlı kapitalizmin eğilimi onu faşist yapılara doğru iter. Bu faşist yapılar gizli de olabilir, olmiyabilir de. Tröstler, kartelller, bankalar, işverenler, yüksek idarî personel, profesyonel uzman askerler, onların hizmetine giren devletle birlikte, faşist yapıların içinde kaynaşırlar. Bu yeni ekonomik, idarî ve askerî feodalitenin faşizme yönelen gidişi ancak sosyal devrimlerle durdurulabilir. Bu devrimler örgütlü kapitalizmin yapılarında yeterli bir hızla cereyan etmezse, faşizmden kaçınmak mümkün olmaz. Unutmamak gerekir ki bu feodalite, Ortaçağ derebeyliğinden daha kudretli ve daha tehlikelidir. Çünkü Ortaçağda, derebeyliği sınırlıyan özgür kentler, Kilise, daha sonra da yeniden doğmaya başlayan merkezi devlet vardı.

Dahası var. Kapitalist rejimdeki özel veya kamu planlamacıları - ki bunlar, ilgililerin kontrolü altında bulunmazlar özel bir teknokratlar cinsi meydana getirirler. Bu ise, hem demokrasiyi, hem de her türlü sosyal yapıyı yutmakla tehdit eden ikinci uçuruma götürür bizi. Çeşitli cinsten teknokrasilerin kuruluşudur söz konusu olan. Bunların ilk şekli de, faşist-kapitalist şeklidir. Teknisyenle teknokrat sık sık birbirleriyle karıştırılır. Tehlikeli birşeydir bu. İkisi tamamen ayrı ayrı şeylerdir. Teknisyenler uygulayıcılardır. Az çok alt derecelere mensupturlar. Bazı teknik ehliyetleri vardır: mühendisler, ustabaşdırlar, memurdurlar, planlama kuruluşlarında çalışırlar, emir alan askerlerdir. Teknokratlar ise, teknik sırları, kudretli teknik cihazları ellerinde tutarlar, eşsiz yetkilere sahiptirler. Fiilen ve bazan hukuken, karar verme yetkisi onlara aittir. Bu yetkiyi kötüye kullanırlar, ya da kullanabilirler. Çünkü kapitalist yapılarda onların mutlak kudretini fiilen kısıtlayan hiçbir şey yoktur.

Teknikler, etkili, sunî ve emir kulu şeylerdir. Ama bağımsız olma ve değer taşıma eğilimini taşırlar. Yenilik getiren bu teknikler, tabiat âlemine, insanlık âlemine ve topluma egemen olmak arzusuyla kullanılırlar. Üretmeye, tahrip etmeye, korumaya, örgütlemeye, ulaştırmaya ve haberleşmeye yararlar. Teknisyenler, meslekleri olan tekniklerin sunî ve ast niteliğinin sınırlarından öteye geçmeyen memurlardır.

Teknokratlar ise, aksine, tekniklerin bağımsız olma ve değerlendirme eğilimlerinden yararlanırlar. Astı üst yapmak, itaat edecek yerde tahakküm etmek, direktifleri yerine getirecek yerde bizzat direktif vermek, insanı cihaza, makineye, araca feda etmek, hizmet edeceklerine aldatmak imkânına sahip bulunurlar. Teknokrasi

hem planlamada, hem ekonomik ve siyasî örgütlerde kendini gösterir. Büyük teşebbüsleri de, işverenler sendikalarını da istediği gibi oynatır. İşçi sendikaları, biçimsel olarak özgür kalsalar bile, bugün kapitalist ülkelerde kendi öz teknokratların tahakkümü altında bulunmaktadır.

Nihayet, günümüzde son derece korkutucu olan askerî şefler teknokrasisini ısrarla belirtelim. Askerî şeflerin elinde atom bombaları, kıtalararası, ve hattâ gezegenlerarası mermiler vardır. Bu da, askerî şeflere, diğer insanlar üzerinde olağanüstü bir egemenlik sağlar ve onlara kudretlerini kötüye kullanmak hevesini verir. Bu teknokrasi değil de nedir?

Burada, hem kapitalist, hem sosyalist rejimlerde kısmen müşterek olan bir noktaya ulaşıyoruz. Tabii, sosyalist rejimlerde askerî teknokratlar Parti iktidarı tarafından denetlenmekte, göz kulak olunmaktadır. Fakat parti ile askerî şefler arasında gittikçe hissedilir bir gerilim görülmektedir. Sonra, iktidarda bulunan Komünist Partisinin de kendi teknokratları vardır: **apparaçık** derler bunlara (devlet cihazının adamları anlamına). Ki SSCB'de böyle bir terimin bulunması ve halk arasında kullanılması bile, değindiğimiz problemin gerçek olduğunu gösterir. Bu konuya yeniden döneceğiz. Ama önce, başka bir tehlikeye işaret edelim. Örgütlü kapitalizm rejiminde çıkar yolu olmayan bir tehlike, kollektivist rejimde ise henüz çözümü bulunmayan bir problem.

Eöylece bugünkü bütün endüstri toplumları önünde açılan başlıca uçuruma geliyoruz. Bu uçurum bütün diğerlerini içine alır ve en fecisidir. Benim hayret ettiğim nokta şudur ki, hiçbir zaman bu uçurumdan doğrudan

doğruya bahsedilmez. **Bugün öyle bir çağda yaşıyoruz ki, teknikler kendilerini doğuran sosyal yapıların dışına taşmaktadır.** Tekniklerin tarihini incelersek görürüz ki şimdiye kadar teknikler aslâ sosyal yapıları doğurmamıştır. Bilâkis, **hep yapılar uygun teknikler yaratır ve onlara egemen olurlardı.** Uygarlık eserleri sosyal yapıların harcını teşkil ettiğine göre de, diyebiliriz ki, şimdiye kadar uygarlığın teknik olmayan eserleri hep tekniklere önderlik etmiş ve onlara egemen olmuşlardır. Ama işte şimdi öyle bir çağa ermiş bulunuyoruz ki, bir yandan sosyal yapılarla bunların teknik olmayan uygarlık eserleri, öte yandan esas teknikler arasında, ilişkiler kopmuştur. Yeni biçimde bir bağımlılıkla karşı karşıya bulunmaktayız. Bu biçim bağımlılığı Marx bile öngörmemişti. Bütün uygarlık eserleri ve tüm sosyal yapılar, zincirden boşalan tekniklere tabi olmaktadır. Ve bu tekniklere, ne sosyal yapılar, ne de uygarlık eserleri artık hakim olamıyorlar, yol gösteremiyorlar. Yıkıcı gücünü görmeye başladığımız en büyük teknokratik tehlike de burada başlıyor işte. Üstelik, tekniklere söz geçireceklerini ve onların aracılığı ile en üstün egemenliği kuracaklarını sanan teknokratlar, acemi büyücü çıraqları rolündedirler. Çünkü serbest bıraktıkları güçlere hakim olacak kudrette değildirler.

Şu halde, bir yanda teknokrasi tehlikesi, öbür yanda ise uygarlık eserlerinin ve sosyal yapıların bağımsız hale gelen tekniklere tabi olması tehlikesi (daha büyük bir tehlike bu): bu iki tehlikeyi birbirine bağlarsak kaybedilecek şeyin azameti ortaya çıkar. Her türlü toplum ve uygarlık ortadan silinebilir. Demek ki, yarının toplumu ve uygarlığı için bir ölüm kalım problemi söz konusudur. Bir sürat yarışı olmaktadır. Teknikler sele kapılmışcasına başını almış gidiyor. Eğer sosyal yapı-

larda köklü değişiklikler olmazsa, eğer çağdaş tekniklere bilfiil hakim olabilecek yeni bir uygarlık yaratılmazsa c-ğer beklenir, tereddüt edilir, zemin yoklamakla vakiî kaybedilirse, eğer kapitalist ülkelerde sosyal değişiklikler yapılmazsa ve eğer kollektivist ülkelerde yeni bir hümanizm kurulması gecikirse, birkaç onyl sonra artık ne toplum kalır ortada, ne uygarlık...

Şimdiye kadar hep, örgütlü kapitalizm rejiminde yaşayan toplumların önünde açılan uçurumlardan bahsettik. Kollektivist ekonominin bütün kademelerinde, merkez planlama örgütleri de dahil olmak üzere, tabanın direkt denetlemesi olursa, teknokratik heveslere red çekilebilir gerçi. Ve iktidar yolu ile kurulan işçi otojestiyonu (kendi kendini idare etme), meselâ, Yugoslavya'da görüldüğü gibi, gözönünde tutulabilir. Ama bunun ağır sakıncaları vardır. Çünkü her siyasî yönetim, kollektivist rejimlerin yönetimi de dahil olmak üzere, kendi idarî ve bürokratik mekanizmasına, kendi memurlarına, kendi planlamacılarına, uzmanlarına, askerlerine ve nihayet Komünist Partisinin «teşkilâtçı» larına daha çok güvenir. Bizzat ilgililere, yani işçilerle köylülere (çoğrudan doğruya «alttaki demokrasi» ye) (*) o kadar güvenmez. Meselâ, Yugoslavya'da işçi kurulları planlamaya katılmazlar. Kala kala üçüncü bir şık kalıyor: komünist rejimde işçilerin ve köylülerin direkt otojestiyonunu sağlamak için, ekonomik yönetimin ve planlamanın merhale merha'le düzeltilmesi, mükemmelleştirilmesi. Ben SSCB'den, Çin'den ve halk demokrasiyelerinden bunu bekliyorum. Bu processus bütün iniş - çıkışlara rağmen halen yürümektedir. Benim demek istediğim, bu processus'un başlamış olup olmadığı değil.

(*) Nizovaia democratia.

Onu mutlaka çabuklaştırmak gerek. Komünist ekonominin bütün kademelerinde vakit kaybetmeden, derhal ve tam olarak bu işçi otojestiyonunu gerçekleştirmek gerek. Komünizmin «ikinci safhası»nın sabırla beklene-miyeceği an gelip çatmıştır.

SSCB'deki durumu hatırlatmakla söze başlayalım. Rus devrimi ilkönce, Şubat 1917 de, kurulları örgütledi. Bunlar, aynı zamanda hem denetim organları, hem de ortak yönetim organlarıydı. Bölge kurullarına ve merkez kurullarına delege gönderenler, bu fabrika organlarıydı. Eütün Sovyet rejimi, siyasî bir nitelik kazanan bu kurullardan doğmuştur. Sonra, bir tarihî paradoks olmuş, bizzat Lenin kararnamelerle bu kurulları feshetmiş, böylece istemiyerek Sovyet rejiminin temeline balta indirmiştir. O Lenin ki, vaktiyle geçici hükümetin fabrika kurullarını kısıtlama tasarılarına şiddetle karşı koymuştu. O Lenin ki, millileştirmenin ve kollektivist planlamanın işçi kurullarının otojestiyonu olmadan başarılamiyacağı tezini savunurdu. Ama Sovyet iktidarı buna rağmen pekleşti, o başka mesele.

Lenin'in bu davranışını neye yormak gerekir? Kendi kendini inkâr mıdır bu? Hayır. Lenin işçi kurullarını feshetti, çünkü iç savaş vardı ve işçi yönetimi kurullarıyla sınaî üretim yetersiz oluyordu. Devrimi ve yeni rejimi kurtarmak gerekiyordu. Lenin de, fabrika kurullarını feshetmeye kadar ileri gitti. Haklı mıydı, haksız mıydı? Bu ayrı bir sorundur, ki, buna burda değinmenin gereği yok.

Bu dramın daha derin nedenleri de olmuştur. Komünistlerin millileştirme ve planlama hareketi gayet belirli bir hedefe yöneliyordu: bu alanda tamamiyle geri kalmış bir ülkede endüstri tekniklerini hızla geliştirmek

İkinci büyük paradoks şudur ki sosyal devrim, tekniklerin çok geri bulunduğu bir ülkede gerçekleştirilmiştir. Rusya'da endüstri teknikleri Batı düzeyine yeni yeni erişiyor. Ve işte şimdi, şu andadır ki, SSCB'de ekonomik demokrasi problemi de bilfiil ortaya çıkıyor. Şimdiye kadar, planlamacılarda ve fabrika müdürlerinde bazı teknokratik hevesler olmuştur gerçi; bunlar, daha fazla üretim yaptırmak için işçilere tahakküm ediyorlardı. Ama bu tehlike, Parti tarafından kısmen bertaraf edildi. Şu var ki, sonunda, parti de **appa-raçık**'lerin — bu siyasî teknokratların — pençesine düştü. Bununla beraber, durum değişmiştir. Şimdi, fabrika müdürleri ve planlamacılar da, Kızılordu da, her zamankinden çok bir direkt denetime muhtaçtırlar. Ki bu da, ilgililerin otojestiyonu ile sağlanır. Komünist Partisinin, Stalinciliğin tasfiyesinden doğan buhrandan biraz zayıfladığını düşünürsek, yukarda ileri sürdüğümüz gereklilik daha iyi anlaşılır.

SSCB bir dört yol ağzında bulunmaktadır. Teknokratik dışlıların kurbanı olabilir ve devrimle elde ettiklerinden bir kısmını yitirebilir. Yahut, gittikçe artan bir hızla ekonomik organizmasını demokratlaştırmaya yönelebilir. Bence, SSCB'nin gösterişli bir şekilde gittikçe bu ikinci yola doğru yürümesi çok daha galip bir ihtimaldir. Hruşçov tarafından girişlen mahallî ekonomik ademimerkezileştirme hareketi, bu yolda ilk adımdır. Planlamacılar ilgililere ne kadar yakın bulunurlarsa, o kadar kolay tenkit edilebilir ve denetlenebilirler. Büyük fabrikalarda şimdiden işçi kurulları bulunmaktadır. Ama bu kurullar, şimdilik, müdürlerle işçiler arasında aracılıktan başka bir işe yaramazlar ve hiçbir yetkileri yok. Yalnız, bu yetkiyi, merhalelerle elde edebilirler. Bu bakımdan, her işçiye mahkemeye baş vurup

yetkisini kötüye kullandığı için müdürden şikâyetçi olma hakkının tanınması, bir ilk adım teşkil eder. Şayet işçiler müstereken şikâyetle bulunurlar da işçi kurulu müdahale ederse, bu, işçi denetim kurullarının yenibaştan faaliyete geçmesinin başlangıcı demek olacaktır. Ve nihayet, kendi kendilerini yöneten kolhozlar örneği de vardır. Şu halde, burada bir evrim çok muhtemeldir. Ne var ki, bu evrim eğer çok çabuk gerçekleşmezse, SSCB'nin teknokrat gruplarıyla başı belâya girmesi tehlikesi belirecektir.

Az önce, meslektaşım Sobolev ile özel olarak görüştüm. Sovyet Rusyadan kırk yıl önce ayrılmış olduğumdan, bu ülkenin gelişmesini iyi bilemiyeceğimi söylemekte pek tabii haklıydı. Muhakkak ki, şahsen görmedikçe ya da yerli yerinde incelenmedikçe, bir evrimi doğru olarak değerlendirmek pek zordur. Fakat benim görüşlerim meslektaşım Sobolev'in beyanlarından çok uzak olmayan esas üzerinde kuruludur: öyle sanıyorum ki Rusya artık bir işçi otojestiyonuna doğru yol almaktadır. Bu ilerlemenin merhalelerini, Hruşçov devresinde alınan bazı tedbirler tespit etmektedir.

Ben şahsen şuna kaniyim ki, işçi otojestiyonu ancak pluralist ve ademimerkeziyetçi bir kollektivism yapısında gerçekten işleyebilir. Öyle bir yapı ki, devlet ile ekonominin planlı düzenlenmesi arasında denge kunsun. Çeşitli işçi kurulları değişik yetkilere sahip olmalı. Bir tek işçi kurulunun yeterli olacağını sanmıyorum. Görevleriyle orantılı olarak sayılarını çoğaltmak gerektir. Meselâ:

- a) Kontrol organı olan kurullar;
- b) Yönetim organı olan kurullar;
- c) Prodüktivite organı olan kurullar;

- d) Atama ve ücretleri dağıtma organı olan kurullar;
- e) Mahallî ve merkezî planların hazırlanmasına katılan organlar olan kurullar;
- f) Nihayet, bu planların uygulanması organı olan kurullar.

Elbette ki bu çeşitli işçi kurullarına etkili şekilde üye olabilmek için gerekli yetenekler aynı olamaz.

Euna, şu itiraz öne sürülebilir ki, işçiler bu kurulların çoğuna faydalı şekilde katılabilmek için gerekli teknik ehliyetten yoksun olacaklardır. Bense şu cevabı vereceğim: bazı kurullarda, en azından seçmenler ve siyasî sovyetlere seçilen milletvekilleri kadar, belki onlardan da fazla ehliyet göstereceklerdir. Daha, örgütlü kapitalizm rejimindeki parlamenter demokrasilerden söz etmiyorum.

Başka kurullarda, meselâ prodüktivite, yönetim ve planlama kurullarında, seçimler o şekilde yapılabilir ki ilgililer, diplomalı adaylar arasından seçerler. Böylece seçilenlerin ihtisaslaşmış teknik ehliyeti garanti edilmiş olur. Öte yandan da, seçmenler, seçtikleri adaylara onların insanî meziyetlerine göre oy verme, onları tenkit, kontrol ve nihayet aksi halde iskat etmek olanağına sahip olurlar.

Burada bulunan bir sovyet meslektaşım bana dedi ki, komünist rejimlerden endişelerimi anlıyamıyor, çünkü müdürlerin işçileri işten çıkarmaya hakkı yok. Kendisine şu cevabı vereceğim: bu beni hiç de tatmin etmiyor. Ben şöyle düşünüyorum: arkadaşlarını işten çıkarma hakkı, yönetim organı olarak işçi kurullarına verilmeli. Ama benim için en önemli husus şudur: bir fabrikada çalışan işçiler kendi müdürlerini işten kovabil-

melidirler; köylüler, kolhoz başkanlarını ve mahallî kurul başkanlarını işten kovabilmelidirler. İşçiler ve köylüler bütün kademelerdeki planlamacıları işten kovabilmelidirler. Partinin üyeleri, parti cihazında, görevli adamları görevden uzaklaştırabilmelidirler.

Eminim ki her kollektivizm, eğer teknokratik tuzaklardan kaçınmak istiyorsa, sonu bu doğrultuya yönelecektir. Ve SSCB ile halk demokrasilerinin acele bu yola varmakta çok büyük menfaatleri olduğunu sanıyorum. Ama meslektaşım Sobolev gibi, Saint-Simon'un eski formülünü kabul edemem. Bu formüle göre, eninde sonunda öyle bir aşamaya varacağız ki, «hükümetler artık insanları değil, eşyaları yöneteceklerdir.» Bu, Saint-Simon'un teorisinin tek ütöplast unsurudur. Aynı zamanda insanları yönetmeden, eşyaları yönetmek doğru değildir. Öyle bir çağda yaşıyoruz ki, mahvedici ve korkunç teknik imkânlar otoriter iktidarın özel bir şeklini yaratmak olanağını vermekte, muazzam örgütler en öğrenç keyfî davranışlarda bulunabilecek tıynetle apparaçık'ler üretmektedir. Böyle bir zamanda, ayaklarımızın dibinde açılan uçurumları kapatmak için muazzam çabalar sarfetmemiz zorunludur.

O halde, ekonomik demokrasinin yeni şekillerini bulmak için ustalığımızı göstermeliyiz. Bana gelince, şuna kaniyim ki, işçi otojestiyonunun çabucak gerçekleşmesi, teknokratik tehlikeden, ve daha korkuncu, sosyal yapıların ve uygarlık eserlerinin, gemi azıya almış ve bağımsız hale gelmiş teknikler tarafından tamamen imha edilmesi tehlikesinden korunmak için insanlığa kalan tek şanstır.

Tehditlerle dolu bir zamanda yaşıyoruz. Felâketten kaçınmak için çabuk davranmak, değişikliklerde acele etmek gerekir. Tam olarak gerçekleştirilmiş ve çalışma

üzerine kurulu yeni bir hümanist uygarlığa bağlı ekonomik demokrasi... tufandan önce bize kalan tek çıkış yoludur.

Dünya görüşüm bazı yönlerden dramatiktir, bunu gizlemiyorum. Ama meslektaşım Frantsev'in korktuğu gibi kehanetle ilgisi yoktur. Öyle bir çağda yaşıyoruz ki, insanın kollektif ve bireysel özgürlüğü sosyal determinizmlerin kumandasını ele alabilir ve kendi yararına kullanabilir. Toplumlarımızın kaderi bizlere bağlıdır. O halde, karşımıza dikilen yeni problemleri çözmek için cesaretle davranalım. Burada birçok ünlü temsilcileri bulunan SSCB'ne yürekten dilerim ki, Rus sosyal devrimi teknokrasiye kollektif özgürlükte hakim olmanın yolunu insanlığa göstere, alt demokrasiyi (**nizovaia democratia**), yani planlama teşekkülleri üzerinde herkesin denetimini gerçekleştirsin ve her türlü teknokrasi tehlikesini tasfiye etsin.

TARTIŞMA

A. A. ARZUMANIAN (SSCB)

İnsanlığın en seçkin kafaları ezelden beri sefalet ve açlığın nedenlerini ortadan kaldırmanın çaresini aramışlar, kanun ve kollektif hayat karşısında insanlar arasında eşitliği hayal etmişler, insanın insan tarafından sömürülmesine son vermek istemişler ve topluma adil bir örgüt aramışlardır. Şimdi memnunlukla görüyoruz ki, dünya bu gibi umutlara cevap vermek üzeredir.

Geleceğin tahmini sadece teori üzerinden yapılmaz

günümüzde. Pratiği de hesaba katmak gerekir. Bugün yeryüzünde mevcut iki sosyal sistemi karşılaştırmadan, sosyal ilerlemeden bahsedilemez. Meselâ, bilmek gerekir ki 1939 da ABD'nin sınaî üretim hacmi SSCB'nin-kinin 17 misliydi; 1953 te, 3 misline düşmüştü; 1960 ta ise Sovyet sınaî üretiminin tüm hacmi Amerikan üretim hacminin %60'ı kadardır. Bir Amerikalı iktisatçının deyimiyle, bu gelişme, bir tepkili füze hızıyla olmaktadır.

Eundan 17 yıl önce, AED ve SSCB'deki mukayeseli gelişme sorununa değinmek fırsatını bulmuş ve demiştim ki AED'nin gelişme temposu, hiç değilse gelecek 10 yıl içinde, %2 veya %2,5'i geçemezdi.

1953'te, Averell Harriman bizim Enstitüde Sovyet iktisatçılarıyla tartışmış ve şaka olarak demişti ki, kendi kanısınca yanlış olan tahminlerimiz yüzünden işsizliğe mahkûm olabilirdik.

1953 ten beri 7 yıl geçti. Gerçekler gösteriyor ki bu dönem zarfında Amerikan ekonomisinin gelişme temposu % 2,4 olmuştur. Buna karşılık, Sovyetler Birliğinin genel gelişme perspektivi nedir?

Bu vesileyle, Bay Gurvitch'in sözlerine bazı itirazlarım olacak. Sovyet planlamasından bahsedilirken, onu otoriter olarak tanımlamamak gerekir. Sovyet planlamasıyla demokrasiyi aynı ayarda tutmak, iki ayrı toplum tipini birbirine karıştırmak demektir.

Bay Gurvitch'in tezlerinde, hem Komünist Partisinin diktatoryasından, hem de planlama organlarının özerkliğinden bahsedildi. Burada bir iç mantık çelişmesi vardır. Eğer parti diktatoryası varsa, ne planlama organlarında, ne de Kızılorduda hiçbir özerklik olamaz.

Ama eğer Kızılordu ve planlama organları özerk iseler, o zaman parti diktatoryası yoktur. Genellikle, bu biçim bir tahlil bana oldukça keyfi gözüküyor. Bunu, Bay Gurvitch'in çoktandır Sovyetler Birliğinden ayrılmış olmasına yormak gerekir.

Sovyetler Birliği bir çeşit dört yol ağzında bulunmamaktadır. Hiçbir teknokratik tehlike onu tehdit etmemektedir. Partinin 21. Kongresinde verilen direktivler, planlama organlarının yolunu çizen prensiplerdir. Bu bakımdan, toplumun gelişmesine karşı koyabilecek özerk bir demokrasiden bahsetmek için hiçbir sebep yoktur.

Problem nedir? Ve bu alanda planlama memurları için yapmaları zorunlu olan şey nedir?

Biz şu hedefi tespit etmiş bulunuyoruz: gelecek 10 yıl içinde, adam başına düşen Amerikan üretimini geçmek istiyoruz. Bu hedefin somut olarak gerçekleştirilebileceğine inancımız vardır. Bir tek rakkam alalım, çelik üretimi rakkamını: 1961 de, 71 milyon ton çelik üretmiş olacağız. Son dönemde, ABD her yıl 87 milyon ton çelik üretmiştir. Bizdeki artış yılda 7 milyon tondur. Bu demektir ki, 1963 te 85 milyon ton çelik dökceğiz. Ki bu, Amerika'nın bugün eriştiği miktardır. 1965 te, 100 milyon tona erişeceğiz.

Hedeflerimizin biri de, yurttaşların çalışmasını hafifletmektir. Bugünkü 7 saatlik iş gününden hareket ederek, yedi yıllık plan sonunda, yani 1964 te, çalışma saatlerini 6 saate indirmek istiyoruz. Çabalarımızın gayesi gelecek 10 yıl içinde yurttaşlarımıza dünyanın en yüksek hayat seviyesini sağlamaktır.

Planlama organlarımızdan, bu hedefe varmak için kendilerine düşen görevi yapmaları istenmiştir.

Tartışmamızın konusu, iktidarın erişmek istediği hedefler değil, uyguladığı iktidarın niteliğidir. Otoriter bir iktidar bazan gerekli olabilir ve mükemmel gayeler izliycbilir, ama bu onun otoriter olmasına mani olamaz. Ben şunu düşünüyorum ki, bugünkü aşamada Rus teknikleri bu denli gelişmişken, acaba sosyalist iktidarın niteliği daha demokratik hale getirilemez mi? Ve acaba bizzat ilgililerin verilen kararlar üzerindeki denetimi genişletilemez mi? İktidarın hedefleri ile niteliği, iki ayrı sorun teşkil eder; ikisini birbirine karıştırmayalım. Bay Arzumanian da kabul edecekler ki, Rus devrimi sadece millileştirmeleri gerçekleştirmek, sadece Rusya'nın teknik seviyesini yükseltmek için yapılmış değildir; özellikle, insanı özgürlüğe kavuşturmak ve kendi kararlarına sahip kılmak için yapılmıştır.

Bağlı oldukları organların niteliğine göre çeşitli teknokratların Rusya'da da mevcut olduğunu söylerken çelişmeye düştüğümü sanmıyorum. Eğer işçiler tarafından yeterli çapta denetlenmiyorsa bir fabrika müdürü de teknokrat olabilir. Eğer bütün tüketiciler tarafından yeterince denetlenmiyorsa bir planlamacı da teknokrat olabilir. Bizzat Komünist Partisinin içerisinde de teknokrat bulunabilir. Ve bu takdirde, Rusçada özel bir kelime ile adlandırılır: «aparaçik» (yönetim cihazının adamı).

Böylelikle, tamamen tanımlaması imkânsız dört gruptan bahsetmiş oluyoruz. Aralarında hafif farklar vardır. Bay Arzumanian egemen otoritenin, Komünist Partisinin otoritesi olduğunu iddia etti. Partinin, hem planlama organlarına, hem de fabrika müdürlüklerine hâkim olduğunu belirtti. Bundan şüphe etmiyorum. Ve

belki de, Komünist Partisinin otoritesinin teknisyenlerin otoritesinden üstün olması yeğdir. Yalnız, her türlü otoriter iktidarın gereksiz olacağı bir âna erişmek lâzım. Bir yandan çeşitli planlamaları muhafaza edip Rusya'nın teknik gelişmesini gittikçe daha çok güçlendirmeli, öte yandan bu ülkeyi dıştan gelen her türlü saldırıya karşı koyabilecek bir duruma getirmeli. Bu gaye ile de, üretici olsun, tüketici olsun, bütün ilgilileri değişik seviyelerde iktidar uygulamasına bilfiil katılmaya çağırmalı. Bu dediklerim ne gibi vasıtalarla yapılabilecektir?

Bugün için Komünist Partisinin Kızıldünyayı da denetlediğini kimse inkâr etmemektedir. Ama problem bununla çözülmüş müdür? Bizzat Partinin otoriter iktidarının devam etmesi kolektivizmin inşasına gerçekten katkıda bulunmakta mıdır?

Hele tekniklerin günümüzde kaydettiği gelişmeyi göz önünde tutarsak, bu gibi problemlerin tartışılması gerekli sayılmalıdır. Ben kendi payıma öyle sanıyorum ki, Bay Arzumanyan'ın cevabı tezimi çürüteceğine, onu onaylamış oluyor. Yönetim cihazının adamları eğer planlamacılara ve fabrika müdürlerine egemen iseler, bununla teknokrasi tehlikesi ortadan kalkmış olmaz. Bu tehlike, bütün ilgililere ve özellikle bizzat işçilere garantiler verildiği ölçüde kalkabilir.

Sonra, ben Amerikan yahut örgütlü kapitalizm rejimiyle kolektivist rejimi birbirine karıştırdım mı? Elbette karıştırmadım. Faşist teknokrasi kapitalist rejimi çok daha tehdit etmektedir. Kapitalist rejim tamamen istikrarsız bir rejimdir. Ülkelerin çoğunda, faşist teknokrasi şimdiden iktidara gelmiştir. Dedim, ve tekrar ediyorum, ki örgütlü kapitalizm sadece faşist dikta-

törlükle tutunabilir. Ben hep örgütlü kapitalizm sistemiyle Sovyet sistemini karşı karşıya koydum.

Ama bu demek değildir ki, körü körüne hayranlığa kapılıp gelişen bir rejimin karşısına dikilen problemleri görmeyeceğim. Ben olayların gerçeğini incelemek istiyorum: Rusya'da teknokrasi tehlikeleri vardır. Bu tehlikeler, o ülkenin Avrupa tekniği seviyesine ulaştığı günümüzde, kaçınılmaz surette büyümüştür. Ama önce dedim, Sovyet meslektaşlarımdan birisiyle görüştüğümde sonra şimdi daha da güvenle tekrar ediyorum ki, gelişmede bir çok huzur verici unsurlar vardır. Bu sistemin, barışçı bir şekilde, işçiler ve ilgililer tarafından uygulanan daha büyük bir otojestiyona ve kendi kendini denetlemeye yöneleceği ümit edilebilir. Ben yalnız bu temenniyi ifade ettim.

A. A. ARZUMANIAN (SSCB)

Bay Gurvitch Rus devriminin Rusları topraklarına sahip kılmak için yapıldığını söylüyor. Bu, olmuştur. Devrim, iktidarı işçilere, köylülere ve aydınlara vermiştir.

Sonra, siz demokrasiden söz açıyorsunuz, ama demokrasi mal üreten bireyler yararına bir demokrasi şeklinde de anlaşılabilir.

Georges GURVITCH. — Ben bu demokrasiden bahsetmiyorum.

A. A. ARZUMANIAN. — Ama bu demokrasiye karşı hayranlık duyuyorsunuz. Bir sosyalist demokrasi de vardır ki, biz ona taraftarız.

Georges GURVITCH. — Ben de.

A. A. ARZUMANIAN. — Fabrika müdürleri hakkında birkaç söz daha söylemek istiyorum. Müdürün özerkliğinden ve otoriter egemenliğinden söz açmak için onun taşıdığı hakları tam olarak bilmek gerekir. Bilir misiniz, Bay Gurvitch, ki Sovyet müdürünün bir üretim işçisini kovmaya hakkı yoktur?.

Georges GURVITCH. — Biliyorum. Yalnız, ben, işçilerin müdürü kovma hakkına sahip olmalarını isterdim.

A. A. ARZUMANIAN. — Bunun da cevabını vereceğim. Bay Gurvitch'in bahsettiği bu hak, sendika aracılığıyla bilfiil işçilere aittir. Müdürün, işçinin gündeliğini kendi keyfine göre tespit etme hakkı yoktur. Planı kendi keyfine göre değiştirme ve istediği yöne çevirme hakkına da sahip değildir. Her işte Sovyet yasamasının çerçevesi içinde hareket eder. İyi çalışmayan bir müdür bütün yurttaşlar tarafından eleştirilir. Fakat işçiler iyi çalışan bir müdürü niçin kovsunlar? Burada bütün mesele bu adamın kime hizmet ettiğiidir. Size örnek vermek isterim.

Otomasyon en modern üretim tekniğini teşkil eder. ABD'de otomasyonun sonucu olarak işsizlik artar. Halbuki teknik olarak bir fayda, bir ilerlemedir. Ne var ki, işçi sınıfına karşı işler. ABD'de, 1950 ile 1960 arasında, 840.000 kişi üretim alanından çekilmiştir; Bay Gurvitch, bunu biliyorlar mı? Gelecek 10 yıl içinde, bu sayı daha da yükselip 1.400.000 kişiye varacaktır. Ve işsizlik yıldan yıla artmaktadır. Suçlu olan teknik midir? Bu aynı teknik, aynı otomasyon, SSCB'de neden işsizlik yaratmaz? Bunun nedeni, üretici güçlerin durumunda değil, sosyal ilişkilerde bulunmaktadır.

Teknokrasiden söz açarken, ayrı nitelik taşıyan sosyal sistemleri birbirine karıştırıyorsunuz. Emperyalist bir sistem olan faşizmden ve değişik olan sosyalist sistemden bahsediliyor, sonra da teknokrasi tehlikesinin aynı olduğunu söylüyorsunuz. Bu sözlerinize ne anlam vermeli?

Georges GURVITCH. — İki türlü teknokrasi vardır. Ben hiçbir zaman Rusya'da teknokrasinin hüküm sürdüğünü söylemedim. Ben dedim ki, günümüzün tekniğinin gelişmesi sonucu, Rusya bir teknokrasi tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Kapitalist sistemin içinde ise, tekno-bürokratik rejim tam bir gelişme arzetmektedir, ve bunun farkına bile varılmıyor. Bunu söyledim ben.

Youri FRANTSEV (SSCB). — Bu tartışma bir açıklamayı gerektirir. Planlama organları sadece Bay Gurvitch'in bahsettiği «yönetim cihazı»nın oturduğu bürolarda bulunmazlar. Bu organlar her fabrikayı, her kolhozu kapsar, çünkü bütün çalışanlar planın hazırlanmasına katılırlar.

Şu halde, ekonomik iktidar bir elit'e, **apparaçık**'lere özgü değildir. Tüm halkın müşterek malıdır.

Cesare LUPORINI (İtalya)

Bütün bu tartışma; teknokrasi üstüne. Pekiyi amaç, teknokrasi, bilimin ve faaliyetin çeşitli dallarında ihtisas yapmış az sayıda insanlar, yani teknisyenler tarafından iktidarın elde bulundurulması değil de nedir? Ben şahsen şuna kaniyim ki, Sovyetler Birliğinde bu bi-

çim bir iktidar yoktur. Ama Amerikan sosyolojisi de ABD'de teknokrasi bulunduğunu sanıyor, ki bu da yanlış. Bu ülkede, gerçek otoriteyi ellerinde tutanlar, monopollerdir. Teknokrasi efsanesini bu gerçeği maskelemek için ortaya çıkardılar. Çünkü bu efsane, endüstri toplumu adı altında, tamamen değişik iki rejimi - sosyalist rejimi ve kapitalist rejimi - aynı düzeye koymak imkânını vermektedir.

Lucien GOLDMANN (Fransa)

Bay Gurvitch'in raporunu da marksist düşünürlerin cevaplarını da dikkatle dinledim. Ama hâlâ, Sovyetler Birliğinde teknokrasinin var olup olmadığını öğrenemedim. Gerçekten, ileri sürülen deliller hukukî bir biçim taşımaktadır. Hukuk prensipleri düzeyinde kalıyoruz. Ama bu yeterli midir? Farzedelim ki, biri gelip Fransa'dan, Federal Almanya'dan veya Batı dünyasından söz açıyor. Bize diyecek ki, iktidar halkın elinde, çünkü genel oylama ile seçilmiş milletvekilllerimiz var. Aynı şekilde de, Sovyet planlaması demokratik olarak nitelendirildi, çünkü teknisyenler herkesle tartışırlarmış. Ama bütün mesele, sosyal bir gerçeğin nasıl işlediğini çok daha somut bir şekilde bilmektedir. Bu nokta hakkında bir fikir edinebilme olanağından yoksunum.

Bunu başarabilmek için, bir teknokrasinin var olup olmadığını gösterecek kriterler etrafında tartışmak gerekir önce. Bu gibi kriterler ne olabilir? Belki gelir farklarına bağlı kriterler olmalı bunlar. Belki, bir toplantıda ortaya atılıp müdürlükten gelmediği halde kabul edilen tekliflerin istatistiğini tutmak gerek. Veya belki de, tartışmalarda hazır bulunan işçilerin şu veya bu

kadarı karşı durduğu halde kabul edilen müdürlük tekliflerinin sayısını tespit etmek gerek.

Herşeyden önce, araştırmanın temel kanunu olarak somut tahlillere girişmek gerekliliğini ben Marx ve Engels'ten öğrendim. Onlar zamanında, bu gibi tahliller sadece kapitalist topluma uygulanabilirdi. Bugün ise, mademki değişik tipte toplumlar da mevcuttur, aynı metot onlara da uygulanmalıdır. Ya da hiç değilse, ilerde bu gibi araştırmalara imkân verecek kriterler elde etmeye çalışılmalıdır.

A. İ. SOBOLEV (SSCB)

Bay Gurvitch diyor ki, Sovyet planlaması tepeden inmedir, ve bu şartlar altında bir çeşit seçkin tabakanın imtiyazını teşkil eder. Bu fikir, bazı itirazları gerektirir. Ki bu itirazlar Bay Goldmann'ın sorularını da cevaplandırmış olacaktır ümit ederim.

Prof. Arzumanian, planlamanın sosyal gelişmenin objektif kanunlarına uygun olarak yapıldığını gösterdi. Eğer planlama gerçeğin objektif kanunlarını yansıtırsa, ekonominin ilerleyişine yardımcı olur. Aksi takdirde, hiçbir hayali ve gerçek seçkin zümre (elit) planın uygulanmasını sağlayamaz, yahut onu gelişmeye engel olmaktan alıkoyamaz.

Fakat bilimsel, doğru temeller üzerine kurulu hiçbir plan, kütleler onun hazırlanmasına geniş çapta katılmazlarsa, meydana çıkarılamaz. Her atelyede, her teşebbüste, her kolhozda, her sovhozda işçiler ve köylüler yedi yıllık planın gerçekleştirilmesini hızlandırmak için gerekli yolları aramaya koyuldular.

Önce tarımdan başlayalım. Bir kolhoz için bir program hazırlandı mı, başka programlarla karşılaştırılır. O tarım çevresinin Kurulu, kendi yetkisi sınırları içinde bulunan arazinin tarımının gelişme planını inceler. Bu çevre Kurulu kolhozcuların %80 ilâ %90 ını sinesinde toplar. Bir tarım çevresi Kurulunda yer alan temsilciler kendi aralarında bir ekonomik komisyon tayin ederler. Bu komisyonun görevi, planı incelemek ve Kurulun celsesine yeni teklifler getirmektir. Bunda hiçbir teknokrazi belirtisi yoktur.

Aynı şey, bölge kademesinde de tekrarlanır. Bölge Kurulu, işçiler, köylüler ve aydınlardan müteşekkildir. Bay Gurvitch'in **apparaçik** dediği bunlardır. Ki bunlar, basbayağı namuslu emekçilerdir. Bölge Kurullarında, sonra da daha üst kademede, yani tartışmaların aynı metotlar gereğince yapıldığı Cumhuriyet kademesinde, tarımsal gelişme planlarının incelenmesinde hiçbir teknokrazi belirtisi görmemekteyim.

Endüstri için de durum aynıdır. Plan, önce üretim konferansında gözden geçirilir. Bu konferansa, fabrikanın işçileri, sendika, parti ve müdürlük katılırlar. Sonra plan Millî Ekonomi Konseyinin incelemesine sunulur. Bu Konsey, bir devlet kuruluştur ve içinde işçilerin, teknisyenlerin, iktisatçıların vb. bulundukları bir teknik kurulu vardır.

Plan bir kere bölgesel ekonomik Komisyon tarafından kabul edilince, bir üst kademeye, yani Cumhuriyetin Yüksek Şûrasına sevk edilir. 15 Cumhuriyetin planları, Devlet Planlama Komisyonu «Gosplan» tarafından tüm devlet kademesinde koordine edilir.

Görülüyor ki, planlarımızın bu hazırlanış metodunun temelinde emekçilerin inisiyativi bulunmaktadır. Bay Gurvitch, işçilerin henüz bu üretim sorunlarını tar-

tışacak seviyeye ulaşmadıklarını söylüyor. Bilâkis, ben bilfiil makine başında çalışan birçok işçi zikredebilirim ki bu teknik konferanslarda söz alırlar ve çevre, bölge yahut tüm bir Cumhuriyet ölçüsünde devlet adamı yeteneklerini açığa vururlar.

Kişilerin yönetimi yerine eşyaların yönetimini koymak ancak bu şekilde mümkün olacaktır. Bay Gurvitch bu formülü ütöpik sayıp bir yana itmektedir. Fakat kendi perspektivinde bir iç çelişme beliriyor bu sefer. Bir yandan teknokراسiyi mahkûm ediyor; öte yandan da her türlü teknokrasinin gereksiz olacağı bir durum meydana getirmenin imkânına inanmak istemiyor. Biz kendi hesabımıza, her türlü devlet hâkimiyetini ortadan kaldırmak istiyoruz. Demokrasiyi öylesine geliştirmek istiyoruz ki, şu veya bu özel kuruluş tarafından uygulanacak bir sosyal zorlama gerekliliği ortadan kalksın. Her türlü teknokراسi imkânı ancak bu suretle tasfiye edilebilir.

Bütün kademelerde, planlama organları alt organların tekliflerini toplayıp kanunî üst organlara sunmaktan başka birşey yapmamaktadır. Ayrıca, asılları itibarıyla, hepsi halka mensuptur. Gelirleri, orta ücretler kategorisine girer. Bu şartlar altında, ayrı bir tabakadan, teknokratlardan bahsetmek nasıl mümkün olabilir? Böyle bir ayırım, ekonomik, sosyal ve politik bakımlardan temelsizdir. .

Sonra, kol işiyle kafa işi arasındaki çelişki yavaş yavaş ortadan kalkıp da meslek üzerine kurulu bir ayırım silinince, teknokratlardan hiç bahsedilemez.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BARIŞ İÇİNDE YANYANA YAŞAMA VE SOSYAL İLERLEME

Evgueni KAMENOV (Bulgaristan)

Sosyal ilerleme ve insanlığın kaderi sorunları bugün ayrılmaz bir şekilde barış içinde yanyana yaşama (**coexistence pacifique**) sorununa bağlıdır. Çağımızın karakteristik çizgileri şu şekilde sıralanabilir:

1) Çağımız, sosyalist sistemin doğduğu, dünyanın iki karşıt sosyal sisteme ayrıldığı çağdır;

2) Çağımız, muazzam bilim ve teknik başarılarının çağıdır; bu başarılar, portreleri ve gelecek gelişmelerinin flili imkânları sayesinde, kapitalizmin teknik temelini yaratan 18. yüzyılın sonundaki «endüstri devrimi» ni gölgede bırakır;

3) Bir başka esaslı olay da, sömürgecilik sisteminin dağılması ve özgürlüğe yeni kavuşan bir çok bağımsız devletin doğuşudur;

4) Devletler arasında geniş ilişki şekilleri gelişmektedir;

5) Bu öyle bir çağdır ki, insanlık tarihinde ilk defa olarak insanlığı her türlü savaştan kurtarmak imkân dahilindedir.

Çağımızın bu beş karakteristik niteliği, barış içinde yanyana yaşama problemine sıkı sıkıya bağlıdır. **Coexistence** ise, sosyalist âlem ile kapitalist âlem arasında yeni bir milletlerarası ilişkiler türüdür.

Bariş içinde yanyana yaşamanın prensipleri çağımızın karakteristik çizgilerinden doğmaktadır. Çağımızın objektif bir gereğinin sonucudur ve bazılarının düşündüğü gibi siyasî prensiplere ve sloganlara ait değildir.

Bariş içinde yanyana yaşama prensipinin problemleri önemlerini kapitalist ve sosyalist sistemlerin aynı zamanda varolmasından almaktadır. Bu beraber varolma, kaçınılmaz olarak aralarındaki ilişkiler sorununu ortaya koymaktadır.

Coexistence'ın birinci temel prensibi, iki değişik ve karşıt sisteme dahil ülkeler arasındaki ilişkilerin barışçı niteliğidir. Bu, sadece manevî ve insancıl düşüncelerden doğan bir gereklilik değil, aynı zamanda tarihî bir zorunluluktur.

İki sistemin yanyana fiilî olarak var oluşunu gerçek bir barış içinde yanyana yaşama durumuna getirmek ve bunun bir ilerleme etkeni olmasını sağlamak için, birçok objektif faktörler meydana çıkmaktadır:

1. Barişin korunması, bütün dünyadaki halk kütlelerinin hayatî menfaatleri gereğidir. Bu istek, çeşitli ülkeler arasında barışçı ilişkilerin korunması için git-tikçe aktif ve güçlü bir etken olmaktadır;

Ne var ki, militarist bir politika izlemekte çıkarı olan çevreler vardır. Başka bir deyimle, iki sistemin barış içinde yanyana yaşaması, saldırgan güçlerin yok olduğunu ifade etmez asla. Ama buna rağmen coexistence var olmakta, devam etmektedir. Sosyalist ülkelerle barışçı ilişkilerin sürdürülmesi sorunu kapitalist ülkeler için herşeyden önce bir siyasî gerçekçilik sorunudur. Bugünkü durum şunu gösteriyor ki, kapitalizmin güçleri artık bütün dünyayı egemenlikleri altında tutamazlar. O halde siyasî gerçekçilik, yeryüzündeki güçlerin

ilişkilerinde meydana gelen değişiklikler önünde eğilme-
yi ve tarihî gelişim sonucunda kurulan yeni bir siste-
min varlığını tanımayı gerektirir. Bazı çevreler bu ger-
çeği kabul etmeyi reddetmiş ve tarihi geriye doğru çe-
virmek istemişlerdir. Ama bugün, modern silâhlar kar-
şısında, iki sisteme mensup ülkeler arasındaki ilişkile-
rin barışçı yollardan gelişmesi gerekliliği yeni bir görü-
nüşe bürünmektedir.

Savaş, sosyal ve politik bir olaydır; biyolojik bir
olay değil. Savaşın kökleri insanın tabiatında bulun-
maz; sosyal ilişkiler sisteminde, insan toplumunun ge-
leşme kanunlarında bulunur. Çeşitli sosyal ve ekonomik
teşekküllerde savaşların özü ve nedenleri değişik olmuş,
ama daima geçici bir tarihî karakter taşımıştır. Sosyal
ve tarihî bir olay olarak, savaşın kendisine özgü bir di-
yalektiği vardır.

Bu demek değildir ki, savaş, kaderin tayin ettiği
önüne geçilmez bir tehdit olarak insanlığın tepesinde
asılı kalacaktır. Hayır, bilâkis şimdi objektif koşullar
mevcuttur. Bu koşullardan hareket ederek, savaşın ke-
sin olarak silinmesi öngörülebilir.

Bu gerçek olanaklar herşeyden önce yeryüzündeki
barışçı güçlerin büyük ölçüde artmasıyla şartlıdır. Büt-
tün halkların barış isteği aktif bir etken şeklini al-
maktadır. Çok sayıda yeni bağımsızlığa kavusan ülkeler
de barış için mücadele etmektedirler. Bütün bunlar, sa-
vaşı ortadan kaldırmanın gerçek olanaklarını arttır-
maktadır. Böyle olunca da, savaş değişmez kader niteli-
ğini yitirmektedir.

Çağdaş askerî tekniğin gelişmesinin bazı görünüş-
leri de aynı doğrultuda etki yapmaktadır. Askerî tekni-
ğin gelişmesi, savaş silâhlarının tahripkâr gücünü art-
tırmaktadır. Buna karşılık, bu silâhlar mükemmelleşin-

ce kendi kendilerini inkâr etmiş oluyorlar. Çünkü şimik ve bakteriyolojik silâhlar, özellikle atomik ve termonükleer silâhlar, sivil halkı mahveden bizzat hayatı yok eden araçlar halini almaktadır..

Denebilir ki savaş, maddî ve teknik gelişmesiyle, kendi kendini inkâr ve yok edeceği ânı yakınlaştırmaktadır.

Bütün bunlardan, savaşın imkânsız hale geldiği veya gelmek üzere olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Biz demek istiyoruz ki, askerî teknikte meydana gelen gelişmenin bu diyalektik ânı, saldırgan güçleri caydıracak ve barışçı güçlerin eylemini kolaylaştıracak bir etkin haline gelebilir. Bunun nasıl olabileceğini gözden geçirelim:

— Topyekûn imha ve halkları yok etme imkânı sayesinde bu silâhlar askerî fethin gayelerini gerçekleştirmesini imkânsız kılmaktadır. Fatihin gayesi bir ülkenin zenginliklerini, kentlerini, köylerini, fabrikalarını, madenlerini ele geçirmek, fethedilen topraklarda yaşayan nüfusu sömürmektir; yoksa yakıp yıkılmış, üzerinde insan yaşamayan topraklara sahip olmak değil.

— Saldırgan ülke aynı kitlevî imhaya maruzdur, çünkü saldırıya uğrayan ülkeler yahut müttefikleri mukabele edeceklerdir. Askerî tekniğin gelişmesi sonucu, hiçbir ülke ne uzaklık, ne doğal sınırlar, ne de başka engellerle kendisini korunmuş sayamaz. Bu şartlar altında, hükümetler barışı tehdit edebilecek tedbirler alırken verecekleri kararların sonuçları üstüne daha çok düşünmek zorunluğundadırlar.

— Bu modern silâhların insanlık için, kültürel değerleri için, geleceği için arzettiği tehlike bütün ülkelerin halk kütlelerini barış için mücadeleye sevk etmek bakımından çok güçlü bir nedendir. Bu mücadelenin

gayesi alelâde bir savaştan kaçınmak değil, tarihte misli görülmemiş bir kendi kendini tahrip felâketinin önüne geçmektir.

Şu var ki, bazı pratik hedeflere yönelmiş, tertiplenmiş ve kararlaştırılmış savaş gittikçe imkânsız hale gelmekteyse de, nefret, umutsuzluk ve ileriye görememezlikten dolayı kimi akılsızların çılgınlıklarına kapı daima açıktır. Modern teknik, basit bir teknik hata sonucunda kazaen savaşın patlamasını mümkün kılmaktadır (*).

Gerçek ya da tahminî bir saldırıya mukabele etmek için çabuk davranmak gerek. Ne soruşturma yapmaya, ne açıklama talep etmeye, ne de silâhların işleyişini durdurmaya vakit olacaktır. Bu, modern silâhların niteliğinin sonucudur. Çünkü birkaç saniye kazanmak bile büyük önem taşıyabilir.

Durumun diyalektiği budur. Bir yandan, savaşa başvurma tehlikesi azalmaktadır; ama buna karşılık,

(*) Nitekim, bundan birkaç yıl önce, Amerikan radar sisteminin göç eden kuşları füze olarak değerlendirmesi üzerine, ABD yetkilileri anî bir Sovyet saldırısına hükmedip paniğe kapılmışlar ve S.A.C. uçaklarına Moskova'yı tahrip emrini vermişlerdi. Nükleer bombalarını SSCB merkezine salmak için harekete geçen Amerikan uçakları Moskova'ya yarım saat kala yeni bir emirle geri çağırılmış ve havadan tornistan edilmişti: Amerikan radarcıların hatası şans eseri meydana çıkmıştı. Dünyanın sonunun gelmesine yarım saat kala, tüm insanlığın kaderini radyo dalgalarının kaprisine bağlayan bu ölüm cambazlığındaki hafiflik ve sorumsuzluk, Dulles'in «uçurumun kenarında» siyasetinin tabîi belirtilerinden biriydi. Fakat yeryüzünde o anda hiç kimse, ne olduğunu anlamadan yok olma tehlikesiyle burun buruna geldiklerinden haberdar değildi. Bir süre sonra olay açıklandınca, geniş küteller arasında - tepkiden vazgeçtik - gereken ölüm ürpertisini bile yaratmadı. (Ç. N.).

savaşın tüm insanlık için yarattığı tehlikeler asla bu kadar büyük olmamıştır.

Koşullar bu olunca, bana öyle geliyor ki, insanlık tarihinde ilk defa olarak savaşın kesin olarak ortadan kaldırılması problemini kökten çözmek için gerçek perspektivler açılmaktadır.

Sosyal ilerleme fikrinin esası ve muhtevası üstünde tartışmalar devam edebilir, bunun pek çok çeşitli açıklamaları yapılabilir. Ama hiç şüphe yok ki sosyal ilerleme, ne çeşit olursa olsun, bir atom savaşı perspektiviyle kesin olarak bağdaşamaz. İnsanlığa karşı yönelmiş bu denli korkunç bir tehdidin tasfiyesi insanlığın ilerlemesinin vazgeçilmez şartıdır: bu gerçek, tartışma bile kaldırmaz. Bu temel şart ise, sadece barış içinde yanyana yaşamının prensiplerine uymakla sağlanabilir.

Sonra, coexistence, genel, evrensel ve milletlerarası denetime tabi bir silâhsızlanmaya yolu açarken, muazam maddî ve insan kaynaklarının serbest kalması sonucunu da doğuracaktır. Bu kaynaklar, halkların refahını arttırmak ve genel ilerleyişini hızlandırmak için kullanılabilecektir. Dolayısıyla, ekonomik bakımdan az gelişmiş ülkelere daha etkili bir yardım sağlamak imkânı hasıl olacaktır. Yine ilk defa olarak, görülmemiş bir zihnî gelişme ve kültürel hamle imkânları elde edilecektir.

Barış içinde yanyana yaşamının esaslı bir prensibi de başka ülkelerin iç işlerine karışmamak prensibidir. Gerçekten, iki sisteme de varolma hakkı tanınmasa, her ülke kendi kaderini tayin etmekte ve kendi siyasî ve sosyal rejimini tek başına seçmekte serbest bırakılmasa, iki sistemin barış içinde yanyana yaşaması mümkün olmaz. Halkların, kendi kaderlerini kendilerinin tayin

etmesi ve iç işlerini istedikleri gibi halletmesi hakkına mutlak olarak saygı göstermek gerekir.

Yalnız, barış içinde yanyana yaşamak, sadece iki sistemin aynı zamanda yanyana varlığını sürdürmesi değildir. Coexistence, bu iki sistem arasında karşılıklı aktif ilişkiler kurulmasını ve gelişmesini öngörür. Bu iki sistemden hiçbirisi tek başına, içine kapanık olarak varolamaz ve gelişemez. Aralarında ekonomik, siyasî ve kültürel ilişkiler de vardır. Bu ilişkiler, objektif bir gereklilikten doğmaktadır.

İki ayrı sisteme mensup ülkelerin ekonomik ilişkileri milletlerarası işbölümü esası üzerine kuruludur. Bu işbölümü, gerçi iki sistemde esası ve sonuçları bakımından değişikse de, hem kapitalist hem de sosyalist ekonominin gelişmesinin bir kanunudur. Bazı Batılı yazarların öne sürdüğü fikirlerin aksine, iki ekonomik sistem arasındaki farklar sosyalist ve kapitalist ülkeler arasında ticarî ilişkilerin gelişmesine engel teşkil etmez. Bu iki sistem, iki ülkeler grubu arasında bağlantı unsuru olabilen ve olan kanunlara tâbidir. Meselâ, iki sistemde de var olan mal üretimi, değer kanunu, para, ticaret, kredi, vb. gibi. Bunların esası ve aksiyonu iki sistemden her birinin şartları içinde temelli değişiklikler arzeder gerçi, ama bağlantı unsuru olma bakımından farketmez.

İki ekonomik sistemin de en modern teknikler üzerine kurulu olması, aralarında ekonomik ilişkilerin gelişmesi için tek başına önemli bir koşul teşkil eder. Bu maddî temel benzerliği, bilim ve tekniğin gelişme niteliği, bu alanda milletlerarası bir işbirliğini geliştirmenin imkân ve gerekliliğini meydana getirir. Tüm insanlığın ilerlemesi için önemli bir koşuldur bu.

İki sistem arasında ekonomik ilişkiler kurma gerekliliğinin objektif niteliği öylesine ağır basmaktadır ki, bu ilişkilerin kurulmasına karşı koyacak ya da gelişmesini kösteklemeye çalışacak her siyaset veya hareket, gerçekçilikten yoksun ve başarısızlığa mahkûm kalacaktır. Objektif kanunlar, hareketleri boyunca, yapmacık maniaları daima devirir sonunda. Bu kural, bir ülkenin ya da bir ülkeler grubunun otarsi, bloküs veya tecrit politikası için de, ekonomik, etnik vb. ayrıcalık politikası için de geçerlidir.

Değişik ve birbirine karşı olan iki sistemin barış içinde yanyana yaşaması ve paralel gelişmesi, kaçınılmaz olarak özel biçimde bir yarışma şeklini almaktadır. İstesek de, istemesek de, bu iki sistemin paralel gelişmesi, tabii olarak, sistemlerden her birinin başarı ve başarısızlıklarını, ilerlemesini ve gerikalmışlığını birbiriyle karşılaştırma sorununu ortaya koymaktadır.

İki sistem arasındaki barışçı yarışma, bu şekil altında, halkların ilerleyişi için çok olumlu bir etken rolünü oynayabilir. Hayat şartlarını düzeltmek gayesiyle yeni yollar ve imkânlar bulma çabalarını tenbih eder. Öyle yollar ki, onları genel yükselişe ve sosyal ilerlemeye mümkün olduğu kadar emin adımlarla götürüp ulaştırırsın.

Muhterem Peder PLANTY — BONJOUR (Fransa)

Kendi düşüncelerimi eklemekten çok, Bay Kamenov'a bir soru sormak istiyorum.

İnsanlığın ilerleyişi konusu karşımıza iki problem çıkardı. Bir yanda, somut ilerlemenin nitelik bakımından uğrayacağı değişikliklerin tahlili vardır. Bay

Sauvy, nüfusun yaşlanması hangi koşullarla sosyal dejeneresans tevlit etmeyeceğini bize gösterdi.

Öte yanda, ilerleyişin mutlak olarak durması problemi vardır. Yani, bir atom faciası skandalı. Bay de Castro, insan aklının yaşama içgüdüsüne uyacağını, böylece insan türünün bekasının garantileneceğini söyleyip gönlümüze su serpti. Fakat Dr. Chauchard, prefrontal beynin, yani kendine hâkim olmayı sağlayan beyin kısmının, sırf içgüdüsel faaliyet karşısında nispeten özerk olduğunu iddia etti; ki bu, mantık dışı hareketlerin mümkün olduğunu teyit eder.

Paris içinde yanyana yaşamaktan bahseden Bay Kamenov, kapitalizmle sosyalizm arasında bir bağlantı kurulmasının mümkün olduğunu bize gösterdi. Bay Kamenov dedi ki (mealen zikrediyorum) «Sistemler arasındaki fark işbirliğine engel değildir». Ve bu işbirliğini ekonomik plana kondurdu. Kanısınca, halkların hayatı menfaati, refah ve sosyal ilerleme isteği, insanlığın ileri doğru gidişini sekteye uğratacak bu gibi bir mantık dışı davranışın önünü almak için yeterli nedenlerdir.

Fakat Bay Kamenov, bir marksist olduğundan, bize ideolojileri arasındaki mücadele hakkında hiçbir şey söylememesine hayret ettim. Oysa, barış içinde yanyana yaşamakla ideolojik mücadele, özü itibariyle birbirine bağlı fikirlerdir. Açıklamasının tam bir iyimserlik taşıdığı bay Sobolev'i büyük bir ilgiyle dinledik. Ama bana öyle geliyor ki bu iyimserliği daha ölçülü hale getirmek için bazı sebepler vardır. İzah edeyim. Eğer açıkladığımız gerçekler doğruysa, eğer kapitalist âlemde zenginliklerin artışı % 2 ilâ % 3 iken Sovyet ekonomisi % 8 lik bir hızla ilerliyorsa, bundan şu sonuç çıkar ki

Batı âlemi mahkûmdur ve üçüncü dünya ise ya kendi isteğiyle, ya da kaçınılmaz bir sonuç olarak, sosyalist kampın tarafına geçecektir. Bu durumda, sizlerin de kendinize sormadan edemiyeceğiniz bir soruyu kendi kendime soruyorum: Batı âleminin, bir atom savaşı patlatmak riskini göze almadan ortadan silinmeyi (diyelim, meselâ, Beyaz Saray'ın bir Sovyet tarafından yönetilmesini!) kabul edecek mi? Ve atom mantarının (*) alevleri içinde ölecek olan, sadece milyonlarca insan değil belki de, çünkü böyle bir felâketin gezegenimizde her türlü hayatı yok etmesi olağandır. Kapitalist âlem bir korku refleksine kapılabilir. Caniyane bir lefleks; ama mümkün. Sosyalist görüşe karşı ideolojik engeller koyma gerekliliğini duyan, «Yaşama sebepleri yaşamaya tercih edilir» diyen Kant'ın bu sözünü hatırlayan bu âlem, varlığını savunmak için son silâha başvurmakta kendisini haklı görebilir.

Şu halde ideolojiler mücadelesi kendi içinde ağır bir çatışma riskini taşımaktadır. Karşılıklı ideolojilerimizin hiç değilse kısmen bağdaşıp bağdaşamıyacağı hususunda tartışmadıkça, yani elele verip rahip Teilhard de Chardin'in bahsettiği «insanlığın ilerlemesini sağlamak için genel bir cephe» kurmadığımız sürece, coexistence, dolayısıyla de savaşın kaçınılmaz olduğu problemi çözülmeyecektir.

SROVNAL (Çekoslovakya)

Muhterem Peder Planty - Bonjour tarafından ortaya konan, iki ayrı sosyal sistemin barış içinde yanyana

(*) Atom bombası patlayınca mantar biçiminde bir bulut meydana gelmesine telmih edilmektedir (Ç. N.).

yaşaması ve bunun ideolojik temelleri sorunu, hepimiz için çok önemli bir problemdir. Gerçekten de, bir termonükleer savaş patlarsa, hangi ilerlemeden bahsedilebilir?

Sosyalist ülkelerde ekonomik güçlerin büyümesinden söz açarken Muhterem Peder Planty - Bonjour'un tamamen gerçekçi olarak konuştuğu kanısındayım. Bir atom savaşı riskinin varlığını ortaya koyuyor. Bu riski, Eatılı devletlerin bazı çevreleri, sosyalizmin ve komünizmin yayılmasını önlemek isteğiyle göze alabilirler. Muhterem Peder Planty - Bonjour'a göre, barış içinde yanyana yaşama ilkesi iki âlemin ideolojileri arasında belirli bir **modus vivendi** (geçici uzlaşma) aranmasını öngörmelidir. Bu yapılmadan, kapitalist âlemin yöneticilerinin tepkilerini hiçbir şey garantileyemez.

Ben sanıyorum ki böyle bir görüş, bilhassa iki sistem arasındaki ideolojik ilişkiler bakımından, tarihin gerçek akımı ile bağdaşmaz. Dolayısıyla, **coexistence**'ın gerçek perspektiflerine de uymaz.

Muhterem Peder Planty - Bonjour'un beyanatına itirazlarımı söylüyeyim:

1. — **Coexistence pacifique** (barış içinde yanyana yaşamak) ampirik bir şeydir, objektif bir maddî gerçek; bu gerçek, değişik ideolojilere rağmen mevcuttur. **Coexistence**, bu ideolojinin bizzat maddî bir güç haline gelme, yani kütlelerin içine nüfuz edebilme yeteneği ölçüsünde ideolojinin eylemine tabidir. Bu bakımdan, **coexistence**'ın sürdürülmesinin garantisi ideolojiler arasında bir uzlaşmaya dayanamaz.

2. — Barış içinde yanyana yaşamak, bizim için barışçı, ekonomik, bilimsel, kültürel bir yarışma anlamını taşır. Sermaye ile emek, burjuvazi ile proletarya arasın-

daki çelişkinin ve bizzat kapitalizm içindeki çelişkinin tarihî bir devamı olarak görürüz biz coexistence'ı. Yer-yüzünde ilk sosyalist devlet meydana çıkar çıkmaz, kapitalizmin ilk çelişkisi milletlerarası ilişkilere geçti. Fakat kapitalizmin karakteri bununla değişmedi. Bu çelişkileri çözümlemek, halkların işidir. Eğer emperyalizmin savunucuları mücadeleyi milletlerarası alana intikal ettirmek istiyorlarsa, bunun suçu bizim değil. Burjuvazi ile ideolojik bir anlaşmaya gitmek, marksistler için, kapitalizmi içten sarsan çelişkileri boğmak demektir. Marksistlerin istediği, halklar arasında bilhassa siyasi ve ekonomik makul anlaşmalara varmaktır.

3. — Sosyalizm gerçek olarak ve ideoloji olarak, emekçilerin temel menfaatlerinden birini ifade eder. Bu Menfaat, günümüzde, barışın korunmasıdır. Bu bakımdan barış içinde yanyana yaşamak, tarihî bir gerçek olarak, objektif gelişmenin meyvasıdır; fakat aynı zamanda temel çıkarlarını müdrik kütlelerin çabalarının da meyvasıdır. İdeoloji konusunda bir uzlaşma aramak, barış için değil de kütlelerin menfaatine karşı, yani sonuç olarak barışa karşı hareket edildiği anlamına gelebilir.

4. — Kısacası, kanımızca, çağımızın zorunlu tarihi gereği barış içinde yanyana yaşamaktır, fakat bunun için ideolojik mücadele eksilmez; bilâkis artar diyeceğim. Barış içinde yanyana yaşamak, yoğun bir ideolojik mücadeleyi gerektirir, ki bu da barışın korunmasına yarar.

Rahip, J. BOULIER (Fransa)

Muhterem Peder Planty - Bonjour tarafından açılan tartışmaya, coexistence'ın güçlükleri üzerine millet-

lerarası hukuktan alınma bazı görüşler eklemek isterim.

Önce, barış içinde yanyana yaşamının bütün ölçüleri aşan önemi üzerinde ısrarla durmak gerekir. Biz burada, insanlığın geleceği ne olacak diye tartışmak için toplanmış bulunuyoruz. Ama insanlığın bir geleceği var mıdır acaba? Eğer atom afeti oluverirse insanlığın geleceği birdenbire canavarca bir görünüşe bürünecek, hattâ bu geleceğin varlığı bile şüpheli olacak. Çünkü sadece sayısız insanlar ölmekle kalmayacak bu patlamanın korkunç genetik sonuçları da olacak. Bu, gezegenimiz çapında felâketten kaçınmanın bir tek çaresi vardır: barış içinde yanyana yaşamayı kabul etmek.

Fakat barış içinde yanyana yaşamak, yekten herkesin uyması gereken bir milletlerarası hukuk ilkesi değildir. Milletlerarası hukuk tarihinde, barış içinde yanyana yaşamının sistematik olarak reddedildiğini görürüz. Caron'un *Dei enda Cartago*,su, Roma ile Kartaca arasında, coexistence'ı geri itmekteydi. Eatıda, Ortaçağın tüm milletlerarası hukuku, hristiyanlığın kendisine bağlı bütün unsurlara barış içinde yanyana yaşamayı yasaklaması üzerine kurulmuştu. Bu yasaklamanın ifadesini, birçok örnekler arasında, Papa VI. Urban'in bir fetvasında görürüz. Bu fetvada şöyle denilmektedir: «Katolik mezhebinden sapan ve herhangi bir surette Roma Kilisesinden ayrılmış prenslerle her türlü anlaşma, ittifak, birlik, bu prensler sözü geçen suçu anlaşmaların aktinden sonra işlemiş olsalar bile, kanunsuz ve hükümsüz sayılır. Sadık kırıllar onlara verdikleri hiç bir sözle bağlı olamazlar, taahhütlerini yerine getirmemekte serbesttirler, hattâ bu gibi taahhütleri yerine getirmemelerini sağlamak onların borcudur».

Barış içinde yanyana yaşama ilkesinin reddini bun-

dan daha iyi ifade etmek mümkün değil sanırım. Ortaçağın bu milletlerarası hukuku Rönesans'a kadar sürdü. Sonra, istisnalar olmaya başladı. Günümüzün coexistence'ının hukukî yönlerini inceleyen bayan Bastid der ki, I. François'nın Süleyman'la (Kanunî Sultan Süleyman, Ç.N.) ittifakı hristiyanlığın islâmiyetle yanyana yaşamaya karşı direnişinde açılan ilk gedik olmuştur. I. François hristiyan yasasını çiğnemediğini iddia etmiştir hep, ama bu savunmayı pek de becerememiştir. Süleyman'la ittifak kurmasını, hristiyanlığa, bir ölüm kalm tehlikesi karşısında bir gereklilik olarak göstermiştir. Gerçek şu ki, o zamanki milletlerarası hukuk, Türklerle, Araplarla, ya da Acemlerle aktedilen bir sürü mütareke ve ittifaklarla ihlâl edilmişti. Bizzat papalar bunun örneğini veriyorlardı, kötü örneğini. Ama şunu söylemek gerekir ki, I. François'nın Bab'ı Hümayun'la aktettiği anlaşmalar bir coexistence, hattâ kâfirlerle bir barışçı işbirliği devrini açtı. Tam o sıralarda Vittoria, De Indis eserinde bu coexistence'ın prensiplerini tespit ediyordu. Burada hukuk bakımından bir ilerleme görüyoruz.

Fakat barış içinde yanyana yaşamayı reddeden zihniyetle en büyük gediği, Reform açmıştır. Vestfalya anlaşmaları, Avrupa için, katoliklerle protestanlar arasında coexistence taahhütleri tespit etti. Bu diplomatik faaliyet olmuştu. Bu faaliyetin hedefi, doğal hukuka istinat eymekti. Hukukçular insan topluluğunun doğal hukukunu, bu hak müşterekliğini sadece hristiyan milletlere inhisar ettiren pozitif hristiyan hukukuna karşı çıkardılar. Grotius ise, Vestfalya anlaşmalarından çok önce, bütün halkların tabii olarak tek bir topluluk oldukları fikrini geliştiriyordu. Dikkat edilecek bir nokta var: Grotius, bu tabiat ortaklığını, Dr. Chauchard'ın

deyimiyle nörobiyolojik gözlemlere istinat ettirmekteydi. Grotius'a göre, insanlar arasındaki tabiat ortaklığı dil ve insanların genel fikirlere yatkın olması üzerine kuruludur. Yani aklın, somut durumlarından bağımsız, evrensel, entelektüel bir sistemle içgüdülerin dürtülerine hâkim olma kudreti üzerine. Bu, son derece enteresan bir gözlemdir, ve Grotius'un — tabir caizse — modernliğini gösterir.

Hristiyanlığın pozitif hukukuna karşı çıkarılan bu doğal hukukun gelişmesi, Rönesans yazarlarının eserlerinde çok yaygınlaştı. Bu yaygınlaşmada, Gentilis'in meşhur protestosu «*Sileant theologi in munere alieno*» («İlâhiyatçılar üstlerine vazife olmayan işlere karışmasınlar») eserinin önemli rolü oldu. Karışmasınlar dediği işler, milletlerarası hukuk, milletlerarası ilişkilerdi. Artık Avrupanın milletlerarası hukukunun temelini teşkil edecek olan bu doğal hukukun gelişmesini, meselâ Vattel tamamen klasikleşmiş bir eserinde şu şekilde özetlemiştir: «Milletlerarasındaki anlaşmaları yalnız doğal kanun tayin eder; din ayrılığının bunda hiçbir rolü yoktur; halklar aralarında hristiyan ya da müslüman olarak değil, insan olarak görüşüp anlaşırlar». Bu müşterek insan topluluğu fikrini Fènelon çok güçlü olarak ifade eder. Fènelon'un fikirlerinin 18. yüzyılın siyasî felsefesinde arzettiği önem bilinmektedir. Ramsay bu fikirleri şu şekilde takdim eder:

«Herşey bir büyük prensip üzerine oturur. Bu prensip şudur: tüm Dünya evrensel bir Cumhuriyettir, ve her halk büyük bir aile gibidir. Bu güzel ve aydınlık fikirden, tabiatın ve ulusların adil. alicenap, insanlık-lâ dolu kanunları çıkar. Her bir ülkeye artık öbürlerinden bağımsız gözülle bakılmaz; insan türü bölünmez bir bütün sayılır. Artık sadece kendi yurdunu sevmekle yetinmez insan; gönül genişler, sonsuz büyür ve evren-

sel bir dostlukla tüm insanları kucaklar. Yabancılar karşı sevgi, komşu uluslar arasında karşılıklı güven: evrenin prensleri arasında olduğu gibi her bir devletin bireyleri arasında da iyi niyet, adalet ve barış bundan doğar.»

Çok güzel bir fikir bu. Hristiyanvari, insancıl bir fikir. Müşterek insanlığı bütün halklara teşmil ediyor. Barış içinde yanyana yaşamaktan daha büyük, daha iyi bir şey. Dünyanın bir ucundan öteki ucuna, yarın da uzayda, herkesin herkesle barış içinde işbirliği yapmasıdır bu.

Bununla beraber, Lenin'in dediği gibi, «demokratların şekerli suyuna bir kaç damla sirke ve acı katmanın gerekli olduğunu» düşünüyorum. Fènelon insan türünün bir evrensel demokrasi olarak örgütlenmesini öngörüyorsa da, Fransız Devriminin gelişmesinde bu «sirke ve acı damlaları»nın belirlediğini görüyoruz. Devrim, Fènelon'un fikirlerini, bütün insanlar arasında hukuk müşterekliği, milletlerin *civites maxima*'sına özgü bir kamu hukuku prensiplerini yeniden ortaya attı. Rahip Gregorie milletlerin hak ve ödevleri hakkında bir beyanname kaleme aldı. Ne var ki, pratikte, Avrupanın düşmanca davranışı karşısında, Devrim «ya kardeşlik, ya ölüm!» ilkesini ilân etmeye zorunlu oldu. Bu, elbette ki *coexistence* hakkında acaip bir fikirdi. Napoleon'un fatihleri, insan hakları beyannamesinin beklenmedik bir devamı oldu. Napoleon'un askerleri Medenî Kanunu süngülerinin ucunda taşımakla bütün halklarda kurtuluş tohumları ektiler. Önce onları ezmekle işe başladılarsa bile, bu tohumları serptikleri şüphe götürmez. Ve işte bu tohumlar, Napoleon'un mahvına ve Avrupada gericiliğin zaferine sebep oldu. Esasen Napoleon'un fetihlerinin ekonomik nedeni kıtanın abluka altına alınması idi. Bu abluka yavaş yavaş ve kaçınılmaz olarak

bütün Avrupayı gümrük çemberi içine sıkıştıracaktı. Napoleon'un gerçekleştirmeyi denediği ilk müşterek pazardan İngiltere'yi dışarı bırakmak gerekiyordu. Bu, coexistence'in reddiydi. Denildiği gibi, Napoleon, kırılların çağdaşı olamazdı. Onun hatası, kendisi de bir kiral olmak istemesiydi.

Fakat Napoleon savaşları sona erince barış içinde yanyana yaşamakta ileri adımlar atılmadı. Daha doğrusu, beklenmedik bir şekle büründü: Mukaddes İttifak'tı bu. Halbuki Mukaddes İttifak gerçekte coexistence'i reddetmekteydi. Mukaddes İttifakla Prusya, Rusya ve Avusturya hükümdarları şu beyanda bulunuyordu:

«... Davranışlarına kural olarak mukaddes hristiyan dininin adalet, yardımseverlik, barış öğütlerini esas almaktadırlar. Bu öğütler, insanların meydana getirdiği kuruluşları pekleştirmenin ve eksikliklerini gidermenin tek çaresidir. Üç prens kendilerini Tanrı tarafından halklarını bir tek milletin üyeleri gibi yönetmekle görevlendirilmiş saymaktadırlar. Hepimiz aynı hristiyan milletin üyeliyiz. Üç Prens kendilerinin ve halklarının da bir parçasını teşkil ettikleri hristiyan milletin Tanrıdan başka hükümdarı olmadığına da inanırlar.»

Konuşan, sanki manevî Cihazlanma (*) üyelerinden biri, ya da Bay John Foster Dulles'ın (**) ta kendisi değil mi?

(*) Manevî Cihazlanma, faaliyetini yurdumuzda da sürdüren bir Made in USA örgüttür (Ç. N.).

(**) ABD eski dış işleri bakanı. Milletlerarası gerginliği, «Uçurumun kenarında» ilkesiyle, dünya en yüksek noktada sürdürmeğe gayret etmiştir. Gerici ve tehlikeli baskı politikasıyla günümüzün Metternich'i sıfatına layık görülmüş, Napci on ertesini Avrupasının Mukaddes İttifakını hortlatmaya uğraşmıştır. (Ç. N.)

Şu var ki, bu mukaddes İttifak'ın arkasında, daha doğrusu ittifakın harcı olarak, «Avrupanın ağır günahı» olan Polonya'nın taksimini sürdürmek maksadını buluruz. Öte yandan, hristiyanlığın mukaddes ilkelerine sarılan bu üç devlet, Türkiye'yi «tek millet» in dışında bırakıyor ve Türkiye'nin taksirini ilân ediyordu. Bu taksim, XIX. yüzyılın Doğu sorunu olacaktı. Ve nihayet tanrının pederşahî yönetimine kıralların da katılması ile. Mukaddes İttifak hükümdarlara müdahale iznini veriyor, Fransa'nın İspanya'da, Avusturya'nın ise İtalya'da savaflara girişmelerini peşinen haklı gösteriyordu.

Demek ki, barışçı coexistence fikri dünyaca kabul edilen bir ilke olmaktan uzaktır. Onu empoze etmek için ne biçim bir şey olduğunu itina ile açıklamak gerek. Çünkü eğer çağımızda milletlerarası ilişkilerin kuralı olacaksa, onu zorla kabul ettirmek gerekecektir.

Şimdi çağdaş hukuka gelelim. Barış içinde yanyana yaşama problemini, Potemkine Diplomasinin Tarihi eserinde doğru dürüst ortaya koymuştur. «Birinci Dünya Savaşının sonu ve Rusya'da Sosyalist Ekim ihtilâlinin zaferi diplomasi tarihinde yepyeni bir çağ açmıştır. Eu dönem iki yeni unsurla tanımlanır: Biri, birbirine temelden karşıt iki sistemin, kapitalizm ile sosyalizmin yanyana varlığı, karşılıklı eylemi ve mücadelesi; öbürü kapitalizmin bütün çelişkilerinin son derece ağır bir nitelik kazanması, ki insanlığı İkinci Dünya Savaşına götüren de bu olmuştur.»

Potemkine, gerçeği mükemmel görmüş, Locarno'den Münich'e kadar, diplomasi, insanlığı ikinci Dünya Savaşına götürmüştür. Sovyetler Birliği ile her türlü gerçek barışçı coexistence'ı geri itmiştir. Bir zaman-

lar Hitler, bu gün ise başbakan Adenauer tarafından bahsedilen, Sovyet çapulcu sürüleri önünde savunmasız kalan bir Orta Avrupa boşluğundan dehşete kapılmıştır. Devlet adamları çatışmanın derin nedenini-kapitalizmin çürümesini - önlemeyi becerememişlerdir. Hitler iktidarı aldığı anda, Almanya'da altı milyon işsiz vardı. Bu çürüme günümüzde daha da hızlanmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra bir üçüncüsü bizleri tehdit etmektedir.

Barış içinde yanyana yaşamayı ilân etmekle bunun önüne geçebilecek miyiz? Fötemkine'in gayet iyi söylediği gibi, barış içinde yanyana yaşamak, aynı zamanda «temelden karşıt iki sistemin karşılıklı eylem ve mücadelesidir». Bu iki şey birbirinden ayrı tutulmalıdır. Eğer coexistence varsa, bir sistemin öbür sistem üzerinde eylemi ve tepkisi de vardır. Bu koşullar altında, coexistence'in düşmanlık meydana getireceği ve sonu savaşa varacağı apaçıktır. Bu düşmanca yanyana yaşamayı barış içinde yanyana yaşama haline getirmek için, bunu istemek ve zorla kabul ettirmek gerektir. Halklar yöneticilere, halkların en ileri unsurları kendi yöneticilerine, devamlı olarak baskı yapmalıdırlar. Ancak böylelikledir ki yanyana yaşamak, barış içinde yanyana yaşamak diye adlandırılabilir.

Barış içinde yanyana yaşamaktan çok, iç içe yanyana yaşamaktan söz açılabilir. Çünkü fikirler sınırlardan pasaportsuz geçer, kütlelere girer, ekonomik sistemlerin çözülmesine yol açar. İç içe yaşama durumu polemik yaratır. Polemik şiddet halinde, hem de kozmik şiddet halinde patlama tehlikesini meydana getirir. Birçoklarının kafasında, kapitalizm iflâsa sürüklenmektedir. Böyle olursa, 'elbette ki kapitalizmin coexistence'a sırt çevirip umutsuz çözümleri öngörmesi tehlikesi bell-

rır. Eğer olayların sevkiyle milyonlarca insanı sefalete sürükleyebilecek bir buhrana mahkûm olursa, dünya çapında bir patlama olağan bir kâbûs haline gelebilir. İşte her ne pahasına olursa olsun önüne geçilmesi gereken şey budur. Eğer insanlık bekasını sağlamak istiyorsa, gittikçe açık seçik beliren bir gereklilik vardır: herşeyden önce silahsızlanma gerekliliği. Fakat milletlerarası mübadeleler de aynı derecede gereklidir. İnsan türünün selâmeti için insanın insanla karşılaşp bunu kendi benzeri ve kardeşi olarak görmesi gerekir. Şayet bu karşılaşma ve mübadele sırasında polemik olursa, bu, bir şiddet polemîği değil, herşeyden önce bir fikir polemîği olacaktır. Ve eğer polemik, sosyal iç mücadeleler haline gelirse, tanınan ve kabul edilen coexistence bu mücadelelerin milletlerarası alana intikalini önliyecektir. Bunun böyle olabilmesi için, bu iç içe yaşamada, her şeye rağmen beraberce hayatlarını sürdürmek azmi bulunmalıdır. Bu suretle coexistence, sınıf mücadelesini ortadan kaldırmak iddiasını taşımadan, bu mücadelenin bir dünya savaşı, bir kozmik intihar şeklinde patlamasına mani olacaktır.

Sınıf mücadelesinden başka, bir engel daha var coexistence'ın karşısında. Bu engel ise, ideolojiktir, ve sınıf mücadelesini hem yansıtır hem de pekleştirir. Bugün bütün din çevrelerinde genel bir müminler koalisyonu, bir Mukaddes İttifak faaliyettedir. Bu ittifak, marksizmin allahsızlığı sebebiyle, barış içinde yanyana yaşamayı reddetmektedir. Gereğinde aforozla da desteklenen bu yasak, komünist devletlerle partilerde toplanmış milyonlarca insanı kanun dışı etmekte, milyonlarca mümini de nefret ve korkunun karşısında meydana gelen mukaddes bir dehşete bürümektedir.

Bu bakımdan enteresan bir durum var. İnsan top-

luluğunun hukuku üzerine araştırmalar yapan Grotius (*), kendi çağında da bu itiraza ve bu redde raslamıştı. Yazılarının bir yerinde, Grotius çok ileri gidip allahsızlığı olağan sayabilmiştir. Allahsızlığı, insan topluluğunun haklarını hükümsüz kılacak bir unsur olarak görmemektedir. **De Jure belli et pacis** (**) adlı eserinin giriş kısmında şu açıklamayı yapar:

«Tanrı olmadığını veya insanlara özgü işlerle uğraşmadığını kabul etsek bile, yukarda söylediklerimiz yine de geçerlidir.»

Çok enteresan olan bu gibi bir tutum çağımızda da bütün değerini muhafaza etmekte, daha doğrusu çağımızda değer kazanmaktadır. Grotius'un nefret edilecek caniyane bir ihtimal olarak gözönünde bulundurduğu şey, allahsızlık günümüzde milyonlarca insanın genel düşüncesi haline gelmiştir. İşte bu insanlarla artık yanyana yaşamak gerekmektedir. Yanyana yaşamak durumunu basit ampirik ve bir bakıma utanç verici hal çarelerine bağlamaktan daha iyi bir çare bulmak istiyorsak, **coexistence**'a sağlam temeller bulmak gerekir.

Eunun için de, «Tanrı yok, o halde her şey mübahdır.» diyen Dostoievski'nin bu aksiyom'unu reddetmek gerek. Bu tutum, gerçeklik açısından tamamen yanlış görünüyor bize. Tanrı, iyilik ve kötülüğün ötesinde kurulmuş kaprisli bir müstebit değildir. Tanrı, üzerine gölge düşmeyen Varlıktır. İyiliktir. İyilik, varlıkların özündedir, emirle olmaz. Ve varlıklar, tanrısal iyiliğin aslından geldikleri ölçüde iyidirler. Somut varlıklar

(*) Hugo de Groot, namı diğer Grotius (Groslyus okunur.) Hollandalı hukuk mîşaviri ve diplomat (1593-1645). (Ç. N.)

(**) **Savaş ve barış hukuku.** (Ç.N.)

evreninde, özü itibariyle kötü olan bir şey yoktur. Bunu an dolaydır ki varlıkların iyiliğini, bütün milletlerin eşit ortaklığını ve bunun gerektirdiği yükümleri kabul etmek fiili, ilk önce Tanrıya ve onun iradesini tanımaya bağlı olamaz. Mantık bizleri sınırlı varlık hakkında aydınlatır ve bu yoldan sınırsız varlık fikrine ulaştırır. Müminlerin düşüncesi onları mutlaka dinciliğe sürüklemelidir. Onlar gerçekçilik yolunu da izleyebilirler.

Bu sebeple demeliyiz ki, insanlar arasındaki ilişkilerin barışçı düzenini mantık tanımlar ve bir insanî olay olarak kabul eder. Bu olay, insanın kendi türünün canlı birliği içinde rasyonel ve hukukî entegrasyonunu ifade eder. Bu bilimsel mantık, bu düzeni kuran ve ilân eden bir Tanrının varlığı ihtimalini kabul etmese bile, farketmez bu. Meselâ Laplace için, evrenin düzeni kendi yaptığı hesaplarda beliriyordu. Leibniz'in sandığı gibi, bu düzeni kendisinden önce hesaplamış olan bir tanrı ihtimalini hesaba katmıyordu. Milletlerarası ilişkilerde, mümin, Tanrıya inanmayanla birlikte, müşterek bir anlaşma ile, Tanrıyı parantez içine koyabilir. Böyle bir davranış, bu düzeni saymalarına engel olmaz. Çünkü bu düzeni beraber inşa ettikten sonra onu birlikte tanırırlar. İşte böyle kurulur Tanrıya inananla inanmayan arasındaki barışçı coexistence.

Kaldı ki, bu coexistence bugün milletlerarası hukukça bilfiil tanınmış durumdadır. Anlaşmalarda uzun yıllardan beri artık Tanrı adı ağıza alınmıyor. Eskiden, diplomasıce kuraldı bu. Bunda, mümini infiale sevk edecek hiçbir şey yoktu. Mümin hatırlamalıdır ki, son iki savaşta, insan haklarının üstüste ihlâli, gerçek savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, kemerlerinde **Gott mit uns** (Tanrı bizimledir) ibaresini taşıyan askerler tarafından, hiç ses çıkarmayan ordu papazların suç ortak-

lığı ile işlenmiştir. Milletlerarası hukukun layikleşmesi, artık geri dönülmesine imkân olmayan hukukî bir gerçektir. O kadar ki, bu layikleşmeden vazgeçmek için yapılacak her teşebbüs derhal pek itiraf edilemeyecek niyetler taşıdığı şüphesini uyandırır. Bunu Mukaddes İttifakta gördük. Bugün de pek mukaddes olmayan bir ittifakta aynı şeyi görüyoruz; bugünkü ittifakı kuranlar da hristiyanlık dininden dem vuruyorlar, ama emperyalist iştahlarını iyi gizliyemiyorlar.

Tüm insanlığın dünya üzerinde barış içinde yanyana yaşaması ve dayanışma halinde bulunması bu gibi yalanlara ya da bu gibi afarzlara tâbi olmaz. R. de Maulde La Claviere, *La diplomatie au temps de Machiavel* adlı eserinde der ki, hesaplaşmalarını gerektiren çıkarları bulunması için iki toplumun yanyana var olması yeterlidir. Savaşırklar, dolayısıyla barış aktederler. Milletlerarası kuruluşlar bile, görünürdeki dayanıksızlıklarına rağmen, çok az değişen ve çok zor silinen şeylerdir. «Bu milletlerarası kuruluşların ivediliği ve gerekliliği, milletlerarası taahhütlerin geçerliliği, Tanrıya inanmaya tabi kılınmaz. Başka konularda aralarında ayrılık bulunan insan vicdanları eğer bu konuda birliğe varmışsa, mesele kalmaz. Mantık bunu kabul ediyor, insanların isteği de onaylıyorsa, coexistence esaslı bir şeydir ve metafizik eğilimleri ne olursa olsun bütün vicdanlar bunu saymakla yükümlüdür.»

Müminle allahsızın bu yanyana yaşamasının gerçekten barış içinde olması kalır ötede. Acaba dün Muhterem Peder Planty-Bonjour'un tehlike olarak belirttiği gibi, bu coexistence mutlaka sıkıntılı, hattâ çatışmalı ve düşmanca mı olacaktır?

Sanmıyorum. Şüphesiz, marksistlerin bilimsel ger-

çek üzerine uzlaşmazlıkları daima müminin metafizik iddiasındaki uzlaşmazlıkla çatışacaktır. Marksist, müminc diyecektir ki: kes sesini, senin yaşantını sürdürmene göz yumuyoruz, ortadan kalkıp yok olman amma da uzun sürüyor. Mümin de marksiste diyecek ki: sen sus, materyalist! Sen insanı düşünce ve iyilikseverliğin ululuğundan yoksun bırakıyorsun! Çok çeşit hristiyan var, çok çeşit de marksist var. Ve daima ikisinden de öyleleri bulunacaktır ki, kendi inançlarını ve ideallerini paylaşmayanlarla yanyana yaşamının dostça, ihtilâfsız olamayacağına inanacaklardır. Joseph de Maistre'in hristiyanları da var, Fenelon'un hristiyanları da var. Sözümler bu sonunculara: eğer coexistence'ın dünya ölçüsünde dayanışmaya dayandığının bilincine varırlarsa, bu dayanışmanın hukukî ifadesi olan milletlerarası düzene karşı ödevleri olduğunu göreceklerdir.

Herşeyden önce de, kuvvet ve entrika ile siyasî her türlü egemenlikten kesinlikle vazgeçmek gerekir. Elbette, Makyavel'in dediği gibi insanların karşısına peygamber olarak çıkacaklardır, yoksa yüklendikleri görevi yerine getiremezler. Ama silâhsız peygamberler olarak çıkmalıdır. Haçlı kılıcını silâh müzesine kaldırmalıdır. Haçlı seferine anakronik bir dönüş ifade eden herşeye azimle sırt çevirmelidirler. Bir kelimeyle, «siyasî hristiyanlık»tan vazgeçmelidirler. Bu deyimden kastettiğim anlam şu: hristiyanlar dinleri namına tehditler savuran siyasî ya da sosyal kuruluşlar halinde toplu olarak ortaya çıkınca hükümete şantaj yapabilirler. Hristiyanlar, fesatçılar arasındaki mücadelelerin içinde bir fesat yuvası teşkil etmekten vazgeçsinler. Coexistence'ın uygulamasını kolaylaştırmak, hattâ mümkün kılmak için âcil bir gerekliliktir bu.

İkincisi, çok sayıda hristiyanların bütün enerjile-

rini sosyalizme hasretmelerini arzuya şayan görmekteyim. Bunu bir dinî görev olarak yapmasınlar, din onlara bu zorunluluğu yüklemesin. Bağımlı ve düşünen yurttaşlar olarak yapsınlar. Hristiyanlar, yoksul işçilerle köylülerin yanısıra onların daha âdil, daha insanî bir düzen için yaptıkları mücadelelere katılsınlar. O zaman, ideolojik muhalefet düşmanca yürütülen bir polemik değil, insanlığın hizmetine ortak bir çaba için soylu bir yarışma halini alacaktır. Ne var ki, hristiyan demokrasisinin ve çeşitli örgütlerinin bu gibi bir programın çok gerisinde kaldığı, bir gerçektir. Hele Batının savunmasından dem vuran kuruluşlar, büsbütün geridedir.

Şüphe yok ki müminler âleminin hâlâ kudretli olan unsurları, mertçe ortaya konan fikirler olarak saydığım bu görüşleri paylaşmayı reddederler, hattâ ellerinden gelirse bu görüşlerin yerine getirilmesini bile yasaklamayı isterler. Ama bir dostumun bana söylediği gibi, onlar «geriye çekile çekile savaşmaktadırlar, ve hristiyan değildirler.»

Bu gibiler, doğrusu, kalabalık ve faaldir. Zaferi kazandıklarını sanıyorlar. Fakat coexistence insanın ilerleyişine öylesine sıkı sıkıya bağlı ki, milletlerarası ilişkilerde onun sayesinde gelişme kaydedileceğine ve engellere, güçlüklerle rağmen başarıya erişeceğine inancımız vardır. Tabii eğer insanlığın bir geleceği olacaksa, ve eğer bu geleceği sağlamak yolunda görevimizi yerine getirirsek.

Roger GARAUDY (Fransa)

Muhterem Peder Planty-Bonjour tartışmanın esasını teşkil eden bir sorun ortaya koydu. İdeoloji farkları, ideolojik muhalefet, barış içinde yanyana yaşamaya

engel midir ve bir savaş tehlikesi yaratabilir mi?

Burda bir prensip sorunu vardır. Barış içinde yanyana yaşamak için taraflardan biri ideolojik bakımdan öbür tarafa mı geçmeli? Bu konuda, Bay Rahip Boulrier ile tamamen hemfikir olmadığımı söylemem gerekmektedir. Kendileri dediler ki: «Barış içinde yanyana yaşamının şartlarından biri, hristiyanların siyasî katoliklikten vazgeçmeleridir.» Bu fikri tamamiyle paylaşıyorum. Ama başka bir şart daha eklediler: Hristiyanlar sosyalizmin başarısı için faal olarak çalışmalıdırlar dediler. Samimi olarak, bunun gerekli bir şart olduğunu sanmıyorum. Barış içinde yanyana yaşama, taraflardan birinin öbür tarafın ideolojik telakkilerine uymasına ya da ideolojik bir uzlaşmaya bağlı değildir.

Barış içinde yanyana yaşamak, ihtilâfları çözmek için silâha başvurmaktan vazgeçmek demektir.

Barış içinde yanyana yaşamak, polemiği ekonomik ve ideolojik alana intikal ettirmek ve problemi çözmek için silâha sarılmaktan geri durmaktadır. Taraflar birbirlerinin ideolojisinin kabul etmeye hiç zorunlu değildir. Biz insanlığın geleceği üzerine tartışıyoruz. Ben şahsen iki perspektiv görüyorum: ya savaş, ya silâhsızlanma, yani barış içinde yanyana yaşama.

Statüko, bir çözüm değildir, yanyana yaşamının bu şekli çoğu zaman soğuk savaş demektir.

Birinci varsayım, savaştır dedik. Savaşın sonuçları ne olabilir? Kim alır zaferi? Kim yenik düşer? Zafer ne pahasına alınır? İnsanlığın büyük bir kısmının yok olması pahasına. Zafer Sovyetler Birliğinde kalsa bile, ne olacak yani? Birkaç yüzbin yahut birkaç on milyon kişi kalmış komünizmi ukracak, bunu gönül rahatlığıyla kimse göze alamaz. Herhalde, eminim, herkes için de

apaçıktır, ki benzeri görülmemiş bir felâket olur bu. Elde edilecek kazanç ne olursa olsun, bunu hiç kimse göze alamaz.

İkinci varsayım, tam silâhsızlanmadır. O zaman, ekonomik yarışma ve ideolojik mücadele kalır. Bunların sonucu ise ne olabilir?

Biz marksistler, bütün ekonomik problemleri çözme imkânlarına sonsuz güveniyor ve bu alanda tam ve seri bir zafere inanıyoruz. Yarışmanın sonucu artık şüphe kaldırmaz bugün. Geçenlerde Bay Beuve-Méry, **Le Monde** gazetesinde yayınlanan ve büyük gürültü koparan yazısında, kapitalizmin geri çekile çekile savaştığından bahsediyordu. Durum bugün daha da açıktır. Ama ben, ekonomik, siyasî, manevî bakımlardan sosyalizmin getirdiği çözümler hakkında aynı iyimserliği paylaşmadan da barış içinde yanyana yaşamaya taraftar olunabileceğini düşünüyorum. Ve yine düşünüyorum ki, marksizm, bir haçlı seferinin silâhlarına ihtiyaç duymadan da kendisini kabul ettirmeye yeterli çözümler getirebilir.

İşte bundan dolayıdır ki, biz sakınmadan barış içinde yanyana yaşama ilkesine bağlıyız.

1947 den beri içinde yaşadığımız statüko, üçüncü bir yol teşkil etmez. Üçüncü yol yoktur. En iyi zamanlarında bile hırçın bir coexistence görüyoruz. Bazan de soğuk savaş var; bu savaş, sıcak savaş riskini taşır ve bütün halklara büyük külfetler yükler. Bunun sonuçları nelerdir? Kapitalist âlem açısından, bu statüko güçlüklerini, iç çelişkilerini ağırlaştırır, savaş masraflarından ötürü hayat seviyesini devam ettirmeye bile engel olur. Sosyalizm açısından. bu savaş masrafları insanların maddî, entelektüel ve manevî durumunu düzeltmeye hizmet edemez elbet.

Muhterem Peder Planty-Bonjour gibi, bizimkine taban tabana zıt bir ideolojiye sahip insanlarla belki anlaşılması mümkün olan bir problemi son olarak azedeyim: bu, bir geleceğe güven sorunudur. Bu sorunu insan insana teklif ediyor. Biz marksistler silâhlara başvurmadan başarıya ulaşacağımızdan eminiz. Ekonomik problemleri çözmek ve insana oldukça güzel, ışıklı bir gelecek ülküsü sunmak olanağına güvenimiz yeterlidir.

Tekrar ediyorum: dediklerim, ideolojiler arasında hiçbir uzlaşmayı gerektirmez. Öyle sanıyorum ki, herkes kendi gerçek bildiği yolda pekâlâ yürüyebilir, inancını muhafaza edebilir, ve barış içinde yanyana yaşama ilkesi hiç te tehlikeye girmez.

Soğuk savaş iki sistemin normal tarihî evrimini geciktirir, ama bu yarışmanın kesin sonucunu değiştirmez.

Bu sonuç bizce, sosyalizmin zaferidir. Bu zafer silâha başvurmadan elde edilebilir. Biz, sosyalizmin ekonomik problemleri çözme ve insana bir gelecek sunma olanağına güveniyoruz.

İki sistem arasında esaslı bir karşılaştırma olanağını ancak barış sağlayacaktır. Barışı savunmak, insanın bir gün kendi kaderini serbestçe tayin etmesi için gerekli koşulları yaratmak demektir.

Muhterem Peder PLANTY-BONJOUR (Fransa)

Bay Srovnal bize, iki ideoloji arasında uzlaşmanın mümkün olmadığını söyledi. Buna sebep olarak da, sosyalist blok için bir uzlaşmayı kabul etmenin insanın kurtuluşu için çalışmaktan vazgeçmek olacağını gösterdi. Bu cevabın yerinde ve güçlü bir cevap olduğunu pek-

âlâ görüyorum. Ne var ki, önce söylediğim gibi, ideolojilerin birbirlerine meydan okumalarından bir çatışma doğması mümkündür. Bu da, bir anlaşmanın şartları üstünde kafa yormamız için yeterli derecede ciddi bir nedendir. «Uzlaşma» dan söz etmiyorum. Çünkü bu kelime taktik bir manevra anlamını taşıyor. Ben, bizleri birbirimize yaklaştıracak noktalar üzerinde yaşanmış bir anlaşmayı düşünüyorum. Böylece bizleri birbirimizden ayıran şeyleri daha belirli olarak meydana çıkarmak imkânını bulacağız. Çünkü, ayrılıklar varsa da, Doğu ile Batının karşı karşıya gelmelerinde herşey sadece zıtlık değildir.

Söylemiş olduğum Kant'ın sözünü alarak bana şöyle bir soru sorulabilir: acaba barışmak, bizzat hayatın kendisine tercih edilen yaşamının nedeni olamaz mı? Tabii ki olur! Ama barışmak, aramızda barışı kurmak, acaba anlaşabilmemiz için her halde yeterli müşterek esaslara sahip olmamızı gerektirmez mi?

Tarihi materyalizmin esaslı fikirlerinden biri, ekonomik kurtuluştur. Açık olarak bu derece insancıl bir fikre karşı bir hristiyan nasıl ilgisiz kalabilir? Şüphe yok ki, hristiyan, İncil'e sadık kaldığı ölçüde, sosyalist sistem tarafından ileri sürülen ülküye daha yakın hissedebilir kendisini. Katolik Kilisesi asla ekonomik doktrini ve mülkiyet rejimi yüzünden resmen mahkum etmemiştir sosyalizmi. Katolik Kilisesi, dünya nimetlerinin tüm insanlığın malı olduğunu ve bu nimetlere sahip olmanın - eğer zenginliklere sahip olan bir azınlık insanların bir kısmını aç bırakacaksa - esastan kötü bir şey olduğunu devamlı olarak doğrulamıştır. Bu konu, hristiyanlar ve marksistler için son derece yararlı bir diyalog zemini teşkil eder.

Buna karşılık, Batılının, hem de mümin bir Batılı-

nın sosyalizmle muhalefet halinde olması için iki sebep vardır. Batılı olarak, ideolojik pluralizmi son derece değerli bir kazanç sayarız. Ortaçağ hristiyanlığı gibi bir siyasî-dinî sistemi geçirdikten sonra, biz o hissi taşıyoruz ki, komünizm her türlü pluralizmi reddeden yeni tipte bir siyasî örgüttür. Meselâ eğer Fransız üniversitesi, çeşitli düşünce gruplarıyla, değişik ideolojik eğilimleriyle, nötralizmiyle, günün birinde dar ve sert bir kalıba sokulsaydı, bu bir gerileme olurdu. Bu bizim için belirli bir siyasî özgürlük, fikirlere saygı telâkkisidir.

Mümin olarak, diyalektik materyalizmle karşıtlığımız daha da tamdır. Marksistler, dinî davranışın tatmin olunmamış isteklerin hayali bir öbür dünyaya nakli olduğunu iddia ederler. Bu sebeple Marx'a göre, kendini dine vermeyi eleştirirken geriye kalan bütün benzer davranışları da eleştirmiş oluruz. Bu nokta üzerinde komünist yorumuna katılamıyacağım apaçıktır. Marksizmin dine yönelttiği eleştiri çok kısa görüşlüdür: her dinî inanç, bir ekonomik-sosyal yoksunluğun sonucu değildir. Bilimsel sosyalizm, vicdandan Tanrıyı kovamıyacaktır.

Şüphesiz, mevcut çeşitli marksist rejimler dine belirli bir yer vermektedirler. Ama dine tahammül etmekten başka bir şey değildir yaptıkları. Hem de onu sadece «özel» bir olay sayarak. Bu dine ancak soyut bir özgürlük tanımak demektir. İşte Papa'yı «komünizmin özü itibariyle kötü olduğunu» yazmaya sevkeden sebep budur.

Ama öyle sanırım ki, eğer hristiyanlar gerçek bir sosyal adaletin gerçekleşmesine daha çok çalışsalar, genel olarak karşılaşmalarımız bu kadar sert olmazdı.

Roger GARAUDY (Fransa)

Ben marksizmin din telâkkisini tartışma konusu yapmadım. Bunun nedeni şu ki, kanımca, din sorununun barış içinde yanyana yaşamakla hiç bir ilgisi yok. Din sorunu konusunda, gerçekten de tutumlarımız tamamen karşıttır.

Biz, marksist olarak, şöyle deriz: insan, bu rejimin meydana getirdiği çelişkilerin ve sıkıntıların esiri olmaktan kurtulduğu zaman, bu çelişkinin dinî yansıması kaybolacaktır.

Siz hristiyanlar ise, şöyle dersiniz: bu dünya ahenk-
li bir örgüte kavuşsa da, inancımız yaşayacak, hattâ onu bozan parazitlerden arınacaktır.

Tarih, hangimizin haklı olduğunu gösterecektir.

Sorun şudur: hepimiz bu dünyayı daha yaşanır bir hale getirmek istiyor muyuz? Siz bunun dini arıtacağı umuduyla istemişsiniz, biz bunun dini ortadan kaldıracığı düşüncesiyle istemişiz ne fark eder? Son yargı, tarihin.

Bu sorunun silâhlarla çözülmeyeceğine kanaat getirmek, barış içinde yanyana yaşamanın tek şartıdır.

Bu Tartışma Üzerine Düşünceler

Jacques MADAULE (Fransa)

Bu tartışmada son söz alan kimse olmaktan sıkılmış olduğumu tahmin edersiniz. Çünkü hemen söyleyeyim ki, tartışmadan sonuç çıkarmıyacağım; bu bakımdan sizi hayal kırıklığına uğratacağım. Bu, çok uzun, çok zor, yeteneklerimin üstünde olacaktı. Hem belki de

çıkarılacak sonuç yoktur. Bu diyalogu bir başlangıç saymalıyız. Eğer birşey yarıda kaldıysa - ki mutlaka yarıda kalmış şeyler vardır- bu bizi aynı cinsten başka diyaloglara davet eder. O zaman, burada ortaya konan bazı sorunları derinleştirebiliriz. Ben sizlere, burada geçirdiğim birkaç günden izlenimlerimi nakletmek isterim.

Önce, şu yaşadığımız günlerde, marksistlerle marksist olmayanlar arasında bu gibi diyalogları vazgeçilmez bir gereklilik olarak gördüğümü ifade etmek isterim.

Gereklidirler, çünkü istesek de, istemesek de, ve onu ayıran derin anlaşmazlıklar ne olursa olsun, bence insanlık şüphe götürmez bir şekilde kendi birliğine doğru yol almaktadır. Şu halde, ideolojik planda birbirleriyle anlaşamayan insanların insanlıkları konusunda anlaşamamazlık içinde olmadıklarından, kendini ayıran ve birleştiren konular hakkında karşı karşıya geçip konuşmaları barış içinde yanyana yaşamak için gereklidir. Coexistence'sız da, insanlığın geleceği acaba nice olurdu?

Bu gibi karşılaşmaların faydalı ve gerekli olduğunu bir kere ortaya koyduktan sonra, güçlükleri görmek kolaylaşır. Bu güçlüklerden biri de meselâ şudur: bir yanda, yani marksistler arasında, bir birliğe, diyebilirim hemen hemen bir oybirliğine rastlıyoruz. Siz marksistleri birbirinden ayırabilen anlaşmazlıkları yok saymak istemem. Meselâ bir Polonyalı komünist ile bir Arnavut komünistini birbirine karıştırmıyorum. Bazı farklar var sanırım. Ama her neyse, bir birleşik cephe meydana getiriyorlar yine de. Buna mukabil, ötekiler, (marksistlerin hasımları demiyorum) marksistlerin ideolojisini tamamen paylaşmayanlar, öylesine çeşitli, öylesine kararsızdırlar ki, insan şaşakalıyor.

Dahası var: eğer marksistler gerçeği doğru dürüst

enlamlarına yarayan bir alete sahip iseler, marksist olmayanların elinde buna benzer hassas ve etkili bir aletin bulunmadığını söylemek gerek. Marksist olmayanların bir kusurları daha vardır: bazan marksizmi bilmezler, ya da yetersiz olarak bilirler. Meselâ Toynbee'nin adı kaç defa geçti. Toynbee'nin antimarksist bir yazar olduğunu söyliyemiyeceğim. Antimarksistten de fazla bir şeydir o: marksizmden tamamen habersizdir. Gerçi Toynbee evren tarihi sentezine girişirken, marksizme çok şey borçludur. Marksizm olmasaydı, sentezini bu şekilde hazırlamayacaktı herhalde. Ne var ki, marksizmi tanımadan hattâ onu tanıma zahmetine katlanmadan marksizme karşı çıkmıştır. Şu halde, marksist olmayanlar marksistlerden önemli çapta aşağı kalmaktadırlar.

Dediğim gibi, bu diyalogu yapmakta güçlükler vardı. İki tarafın konuşmalarını dinlerken, bazan bana öyle geldi ki, titreşimlerini birbirlerine pek az geçiren evrenlerde yaşıyoruz.

Buna rağmen, burada gerçekleşen bazı koşullar var ki, bu diyalogu mümkün kılmaktadır.

Bu koşulların birincisi, birbirlerine alışmalarıdır. Montesquieu'nün Acemlerine rastlayan bir Parisli, gözlerini açarak: «A! A! İnsan nasıl Acem olabilir?» diyordu. İşte bunun gibi, «İnsan nasıl marksist olabilir?» diyen marksist olmayanlar vardır (bu gibilerden, aranızda artık bulunmadığına eminim şimdi). Yalnız, marksist dostlarım bunu dememe müzade buyursunlar, kendi aralarında da öyleleri vardır ki, kendi kendilerine şu soruyu sorarlar: «İnsan nasıl marksist olmayabilir?» Şu halde, bu diyalogun faydalarından biri, marksistlere nasıl marksist olunmayabileceğini, marksist olmayanlara da nasıl marksist olunabileceğini öğretmesidir. Yani her şeye rağmen kendisini karşısındakinin yerine koyup onu

daha iyi anlamaya çalışmak. Zaten biliyorduk ya, tecrûbe ile daha iyi görmüş olduk ki, iki tarafta da dürüst ve iyi niyet sahibi insanlar vardır. Bu gibi diyaloglara katılan kimseler de mutlaka aranacak tek meziyet budur. Dürüstlük olmasa, konuşma imkânı olmaz. İyi niyet bulunması da şarttır, çünkü tartışanlar aynı ideolojiyi paylaşmasalar bile, hiç değilse müşterek bir hedefleri, müşterek bir idealleri olmayabilir.

Burada öğrendiğimiz bir şey vardır. Hiç değilse bunu kabul etmeyenler şimdi öğrenmiş bulunuyorlar: sosyalizm, bir hümanizmdir. Marksist dostlarımızın bütün söylediklerinde belirgin bir hümanizm vardı. Gerçekte, bizzat sosyalizm de insanın kendi kendisini tüm olarak geliştirmesi için bir araçtır. Ama, burada marksist olmayanlar da hümanisttirler, ve insanın kendi kendisini tüm olarak gerçekleştirmesini isterler. Böylece, dürüst ve iyi niyet sahibi insanlar olduğumuzu kabul edersek, ayrılıklarımıza rağmen, insanın yükselmesine beraberce çalışmamızın mümkün olduğunu görmeliyiz. İnsanın yükselmesi için elele çalışabileceğimizi görmemiz bile son derece önemli bir sonuçtur. Çünkü öyle tahmin ederim ki, taraflar için birbirlerini kendi ideolojilerine çevirmek bahis konusu değildir. Bahis konusu olan, üzerinde beraberce çalışabileceğimiz noktayı veya noktaları sabırla araştırmaktır. Burada çok söylendi. Ben de kabul ediyorum ki, insan bugün, kendi kaderini ele almıştır. Bu kadar inşa etmek onun işidir. Hepimiz buna yardım etmeliyiz.

Bu diyalogun değeri, çabaların da hemen tek bir çaba olarak birleşip kaynaşması demek değildir. Çünkü çeşitli çabaların bir tek çaba haline gelmesi, bugünkü tarihin sonu olacaktır. Chombart de Lauwe'un az önce kıyamet günü olarak nitelendirdiği şey sizin sınıfsız top-

lum dediğiniz şeydir biraz. Bu sınıfsız toplum gerçekleştirdiği zaman bugünkü tarih veya tarih öncesi son bulacak, yeni bir tarih başlayacak. Bunda yanılmadığımı sanıyorum. Bu yeni tarih hakkında bir şey diyemeyiz, çünkü tamamen geleceğe özgüdür ve bambaşka bir tarih olacaktır. O andan itibaren birlik, kural ve yasa olacaktır, muhakkak. Fakat o zamana kadar, ayrılık değil, çeşitlilik olan durumlar, birbirlerini zenginleştirmek için muhafaza edilmeli ve işbirliğine gidilmelidir. Sözlerimi, Teilhard de Chardin'in birkaç satırını okumakla bitireceğim; bu sonuç üzerine hepimizin hemfikir olduğunu sanırım: «Şu anda acılı bir şekilde birbirinden ayrılmış zinde kuvvetleri birleştirmenin direkt ve etkili metodu, toplanma borusunu çalıp modern insanlığın en büyük davasının bir çıkış yolu bulmak olduğunu düşünen herkesi bir blok halinde bir araya getirmektir. Hristiyan olsunlar veya olmasınlar, bu inancı taşıyan insanlar homojen bir kategori teşkil ederler. İleriye doğru yürüyen insanlığın iki ucunda bulundukları halde, elele ilerleyebilirler, çünkü davranışları, birbirlerini saf dışı bırakacağına, birbirlerinin devamı ve tamamlayıcısıdır. Evrenin ilerlediğine ve bizlerin de onu ilerletmekle yükümlü olduğumuza inanan bütün insanların müşterek cephesini kurmak için ne bekliyorlar? Yarının sağlam çekirdeğini teşkil etmez mi bu?»

İşte aziz dostlarım, fikir ayrılıklarımıza rağmen burada birkaç gün bu sağlam çekirdeğe benzeyen bir şey meydana getirdiğimizi ümit etmeme müsaadelerinizi dileyeceğim.

Jean WAHL

«İnsanlığı nasıl bir gelecek bekliyor?» der demez,

bizleri bekleyen geleceğin pasif bir gelecek olmadığını görürüz. Bizzat insanlar yaparlar kendi geleceklerini.

Eurada hepimiz, hedef üstüne mutabıkız. Ayrılığı-mız, vasıtalarladır. Herşeyin menşeiini kavgada gören Heraklit'e ve onun bu fikrini devam ettiren Hegel ile Nietzsche'ye rağmen, barışın doğurgan olduğunu iddia edebiliriz.

Savaştan kaçınılabılır. Ve insanın elinde bulunan araçlar bizleri yeni bir durumla, bir sınır-durumla karşı karşıya getirmektedir. Bunların başlıca yararlılığı, bizde onu kullanmamızın gerektiği fikrini doğurmasıdır belki. «ya kardeşlik ya ölüm» formülünün yerine, «ya barış, ya ölüm» formülü geçmektedir.

Eize diyalektik materyalizmden bahsedildi. Şu var ki hiçbir şey olduğunu iddia ettiği şey değildir; hattâ diyalektik materyalizm bile. Ne materyalizm, ne de diyalektik olduğunu söylemeğe cesaret edecek miyiz? Bugün insan, maddenin ne olduğunu izah etmeyi başaramamıştır, ve belki de asla başaramayacaktır. Eğer her şey maddeyse, bu terim bir anlam ifade etmez artık. Çünkü her şeyle girince ona yorulan anlamda madde olmaz artık. Sonra, eğer madde herşeyse, onu azaltmaktan bahsedilemez; Onun ne olduğunu bile bilmiyoruz daha. Herhalde, madde dinamiktir, kuvvettir, hattâ diyelim diyalektiktir ve bu bakımdan da bizzat madde madde fikrinin içinde hapsedilemez.

Kaldı ki, maddî ve manevî ihtiyaçlarımızı tatmin-den söz açıldığını görüyoruz. Bu «ve» nin anlamı ne ola? Demek ki, maddî ihtiyaçlarla manevî ihtiyaçlar arasında bir ayırım yapılmaktadır. Birinin de, öbürünün de tatmin edilmesi gerektiği söylendi; bunu memnunklukla kaydediyoruz.

Diyalektik materyalizmin özelliklerinden biri, aynı

zamanda hem izahat, hem de yapım olarak kullanılmasıdır. Eğer bu doğruysa, varlıkların hem izahını, hem dönüştürmesini sağlar. Hiç değilse bu noktada, bireysel psikoloji alanında psikanalizin yaptığıyla mukayese edebiliriz onu.

Öte yandan eğer diyalektik materyalizm insanlığın büyük bir kısmının felsefesiye; başka bir kısmında da lojik pozitivizm, yahut lojik analiz (her ne isim verilirse verilsin), herşeyi isimlere irca eden, ama kendisi için bir isim bulamayan bir teori öğretilmektedir.

Diyalektik materyalizm ile lojik pozitivizm arasında bir çeşit ittifak olabilecek mi? İmkânsız değil.

İlerlemenin bir kurtuluş, tabiatı egemenlik altına almak, imtiyazları ortadan kaldırmak, insanlığın kendi kaderini idrak etmesi demek olduğu belirmiş bulunmaktadır. Sosyal ilerleme sorununun ortaya konması çok doğru bir şey. Bence bu, bir sosyal ilerlemenin varlığını tanımak demektir.

Bulgar toplumumuzun gerçek ve topyekûn bir hümanizmden söz açtığını sevinçle duyduk. Yalnız, yeni ihtiyaçlar yaratmak hususunda ileri sürülen bir fikir bizde tereddütler meydana getirdi. Acaba yeni ihtiyaçlar yaratmak faydalı mı? Bu konuda Jean-Jacques Rousseau'nun düşüncesini hatırlatmak isterdik.

İnsan ümit eden yaratıktır. Yani önünde geleceğin açık olduğu kimse. Ama insan, kendi bulunduğu tarafın, öbür taraftan daha ağır bastığına emin olmaz. Ve buna rağmen, ümit etmekte devam eder.

İman, ümit ve iyilikseverlik, hatırlamamız gereken üç fazilettir. İhtilâlin (*) formülünü de hatırlayalım: özgürlük, eşitlik, kardeşlik. Kardeşlikle iyilikseverliğin beraber yürüdükleri şüphe götürmez. Eşitlik de

(*) Büyük Fransız İhtilâli. (Ç.N.)

 mittir diyelim, her an daha çok gerçekleşmeye yakla-
 an  mit.  zg rl k de, bizim im nımız olsun.

Böylece insan, yavaş yavaş, tarif edilmiş olur. Ba-
zan önünde çıkmazlar belirir,  ma görünüşte çıkmazdır
bunlar: insanlık hiçbir zaman içinden  ıkamıyaca ı bir
 ıkmazı tanımı  değildir.

Bu diyaloglardan hem aynı insanlar olarak, hem de
de i mi  olarak  ıkıyoruz. Jacques Madaule bize, bazı
kimselerin «İnsan nasıl marksist olabilir?» sorusuna,
bazı kimselerin de, «İnsan nasıl marksist olmayabilir?»
sorusuna cevap bulduklarını söylüyor.  u anda Josue
de Castro'nun, Viet-Minh'li dostumuzun, Bernal'ın ve
bütün Sovyetlerin simalarını görmekteyim yine. Bu ge-
 en günler zarfında onlarla anla ıyorduk. Bu bakımdan,
kar ıla mamız faydasız olmamıştır. Keşke başka karşı-
la malar da bunu izlese.

KAPANIŞ KONUŞMASI

Henri LAUGIER (Fransa)

Sizlere birkaç veda sözü söylemeden önce, bir hu-
susta memnuniyetimi bildirece im. Meslekta ım Seme-
nov, henüz çocukluk çağında bulunan bazı müspet bi-
limlerin, özellikle biyoloji ve monek ler biyokimyanın
ilcrlemeler kaydetmesinin insanın geleceği bakımından
bütün diğer bilimlerden daha çok önem arzetti ini s y-
ledi. Memnunum, çünkü muhtemelen insanın gelecek
teki durumunu şimdiden bizlere tarif edecek olan bi-
lim, fizik kadar ve belki fizikten de çok biyoloji olacak-
tır.

Bay Semenov'un, bütün ülkeler bilginlerinin i bir-

liđi için yaptığı çağrıya çok sevindim. Ben bütün hayatım boyunca etkili bir milletlerarası araştırma için güçlü bir örgütün kurulmasına taraftar olmuş, ve mücadele etmiş bir insanım. Bay Semenov'un fikirlerini tamamen paylaşıyorum. Sonsuz kaynakları olan büyük ülkeler, maddî, manevî ve entelektüel imkânlarını çarçur ediyorlar. Alabildiğine bir yarışmadır gidiyor. Bilim ve teknik problemler üzerine, sırlara bürülü bir yarışma. Ama bir yarışma ki, sonunda onları, birkaç ay ara ile aynı sonuçlara götürüyor. Halbuki işbirliği yap-salardı, şimdi millî yahut milliyetçi prestij yellerine savrulan her çeşit kaynak tasarruf edilmiş olurdu. Burada bir dilekte bulunuyorum: büyük ülkelerin uzay hakkındaki araştırmalarına müstereken devam etmelerini; Arzın, Venüs'ün, Ay'ın vb. etrafında yolculukları bir ortak turizm teşebbüsü tarafından hem Dođunun, hem Batının, hem Kuzeyin, hem Güneyin yararına tertiplenmesini dilerim. Saint-Exupéry'nin dediği gibi: «İnsanlara birlikte bir kale yaptırın, kardeş olurlar...»

Şüphesiz, aramızda bazıları, hattâ belki çoğu, bu karşılaşmanın adını mübalâğalı bulmuşlardır. Konuşmalarımızın, «İnsanlığı nasıl bir gelecek bekliyor?» sorusuna kesin olarak tatmin edici bir cevap getirmediği hususunu onlarla paylaşırım.

Yalnız, taraflar arasında çoğu zaman pek canlı tartışmaları dinlerken, şu izlenimi edindim: tartışmalar, usul hakkında yüzeyde anlaşmazlıklar, ama insanın gözetmesi gereken hedefler hakkında da derin bir mutabakat meydana koyuyordu. Çağdaş bir yazara göre, yegâne muteber antlaşmalar, insanların ard-düşünceleri arasında aktedilen antlaşmalardır. Gerçekten de, birbirimize karşı muhalefetin en şiddetli bir biçimde ortaya çıktığı anda bana öyle geliyordu ki hepimiz arasında

derin' ve sessiz bir ard-düşünceler uygunluğu vardı. Çünkü hepimiz ateşli ateşli, vasıtalar, usuller, yapılar ve metotlar arıyoruz. Gayemiz, son yüzyıl içinde gerçekleşen büyük bilimsel ilerlemenin, iğrenç bir cinayet olacak olan yeni bir savaş yüzünden her türlü uygarlığın imhasıyla son bulmamasıdır.

İşte, tartışmalarımıza can veren müşterek ard-düşüncemiz buydu.

Bilim ve teknik, insanlığa ölüm tehditleri getirmekle suçlanmaktalar. Biz bu budalaca kınamaları bir yana itmekte mütebakkıttık sanırım. Acemi sihirbaz çırağı örneği, bilimsel buluşlarla insan arasındaki ilişkiler bu bakımından hiçbir kademedê geçerli değildir. Sihirbazın çırağı kendi tedbirsizliğinin kurbanı olur sonunda, çünkü budalacasına serbest bıraktığı güçlerin cinsinden de, kanunlarından da, habersizdir. Fakat bilimsel buluşlarla yaratılan enerjiler, ancak insanın irade ve zekâsı sayesinde var olmuştur. İnsan, bu güçlerin cinsini değilse bile, hiç olmazsa esas kanunlarını bilmektedir. Başkaldırmak, teşebbüste bulunmak ellerinden gelmez. Şayet birgün insan tarafından serbest bırakılan atom güçleri uygarlığı, insanlığı, belki de gezegenimizi görülmemiş bir felâket içinde yok edecekse, ne bilimi, ne de tekniği suçlamalı, çünkü onlar için iyilik kötülük yoktur. Eütün sorumluluk bir insanın veya bir insan grubunun olacaktır. Çünkü onlar, yaptıklarını bilerek (ya da dramatik bir bilinçsizlikle) bu kararı vermiş olacaktırlar.

Bu gerçek, insan dimağının hakkını iade eder, sosyal yapıları da insanlığın evrimine karşı önemli sorumluluklarıyla karşı karşıya getirip bırakır.

Bayanlar, Baylar, sözlerime geleceğin karamsar bir tablosu üzerine son vermek istemem.

Gerçi, Nobel Barış Ödülünü alan büyük Kanadalı Lester Fearson'un dediği gibi: «İnsan, savaşı hazırlarsa, dev bir ilâh sayılır; barışı hazırlıyorsa eğer, geri kalmış bir cücedir ancak!»

Euna rağmen, sorumlu aksiyonumuzda bulalım geleceğe güvenle bakmamızın nedenlerini.

Görüyoruz ki, bu kadar insan bu toplantıda yanyana gelmişlerdir. Hepsi de çok uzak coğrafi bölgelerden gelmişlerdir. Çok değişik fikir ailelerine, çok karışt siyasî sistemlere ve yapılar mensupturlar.

Bu da şunu gösteriyor ki, hepimiz arasında yüksek derecede müşterek bir bağ mevcuttur. İnsanlara daha iyi bir gelecek, sosyal ilerleme ve evrensel barış içinde geleceğin yollarını hazırlayıp açmak için bilimsel fikir ve düşüncenin serbestçe tartışılmasına olan sarsılmaz inancımızdır bu müşterek bağ. Ki bu da, bize son derece güc vermektedir.

Rayaumont toplantısına bütün kıtalardan geldiniz, bütün anlamsız perdeleri aşp geldiniz. Milletleri ayıran demir perdeleri, altın perdeleri, kamyş perdeleri. Ben eminim ki, hepimiz aynı imanla geldik, aynı müşterek imanla. Bu iman mücadelemizde daima mevcut olacaktır. Ve bu iman şudur:

Uygar ülkelerde veba ile kolera nasıl yok edildiyse, birgün savaş da bu gezegenden kesin olarak yok olacaktır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
BU KİTAP HAKKINDA	7
DİYALOGA KATILANLAR	12

Birinci Bölüm

AZGELİŞMİŞ ÜLKELERİN GELİŞME YOLLARI

Sömürge rejiminde ilerleme sorunu ve Millî kur- tuluş hareketlerinin ideolojisindeki yeri	17
Açlık ve azgelişmişlik	28
Azgelişmiş ülkelerde ilerleme	42

İkinci Bölüm

1700 DEN 2100 YILINA KADAR TEKNİK GELİŞME VE KAPİTALİZM

Ekonomik kalkınmanın bugünkü hızı	70
Yakın gelecek hakkında tahminler	73
100.000 yaşındayız	74

Daha en az 200.000 yıllık ömrümüz var	75
Buğdayın fiyatı ve kıtlık	78
İkibininci yılın toplumu	83
Nüfusların yaşlanması ve kuruluşların gençleşmesi	87
Yaşlıların hayatını sağlamak	89
Müesseseleri gençleştirme ihtiyacı	94
Gençlik isyanları ve huzursuzlukları	95
İnsanın özgürlüğü ve ilerleme	106
Kapitalizmin geleceği	116

Üçüncü Bölüm

SOSYALİZMİN PERSPEKTİVLERİ

Günümüzün sosyal yapılarının kaderi	129
---	-----

Dördüncü Bölüm

BARIŞ İÇİNDE YANYANA YAŞAMA VE SOSYAL İLERLEME

Bu tartışma üzerine düşünceler	185
Kapanış konuşması	192
İçindekiler	197

YAYINLARIMIZ İÇİN BASINDA ÇIKAN YAZILAR

YENİ ÇİN Dün - Bugün

«Yalnızlar» romanıyla tanıdığımız Zaven Biberyan büyük Çin üzerine bir derleme düzenlemiş: «Yeni Çin Dün-Bugün». Beş yazar - Jacques Locquin, Raffaelo Uboldi, Etiemble, Simone de Beauvoir ve Li Fu Chun - «Yeni Çin» in dün'ünü ve bugün'ünü anlatıyorlar.

Tarık DURSUN

(Milliyet)

28/6/1966

Bugün okuyucularıma bir kitap tanıtmak istiyorum. Adı: **Yeni Çin**. Payel Yayınlarından bir çeviri. Çeşitli milletlerden beş yazarın Komünist Çin üstüne gözlemleri, düşünceleri, denemeleri.

.....

.....

Komünist Çin hakkında gerçek bilgiler edinmek, 700 milyonluk bir devleti bilmek; millî çıkarlar açısından Türkiye ile Yeni Çin arasındaki ilişkilerin geleceğine karar verecek olan milletvekili ve senatörlerimiz için de çok gereklidir. Onların da böyle kitapları okumaları hem kendilerine, hem de Türkiye'ye yararlı olacaktır.

.....

Yukarda da söylediğimiz gibi, bu kitabı okurken Türk okuyucusu bilmediği bir dünyayı öğrenmiş olacaktır. Dünyayı bilmek, bir ulusun fertleri için şarttır. Yaşadığımız çağı değerlendirebilmek için dünyada neler olup bitiyor anlamalıyız. Yoksa körükörüne bir yaşayış içinde göçüp gideriz bu dünyadan. İnsan olmak niteliğine sığar bir iş değildir karanlıkta yaşamak ve göçmek...

İlhan SELÇUK

(Cumhuriyet)

4/7/1966

.....

Yalnızlar adlı romanı ile adını duyuran Zaven Biberian beş yazardan, iyi seçilmiş bir YENİ ÇİN tanıtması getiriyor bize. Bu aslında başka gizli paralelleri de sürdüren bir kitaptır.

ÇİN'in, Kıta Çininin dünyamızdaki yeri nedir? Gerçekte 700 milyonu aşan nüfusuyla dünyamızın dörtte birini kapsayan Çin, bilindiği gibi Birleşmiş Milletler'e alınmamaktadır. Çağımızın inkâr edilen en büyük gerçeği belki de Kıt'a Çinidir. Elbette bu inkâr «beyaz adam» ın kursağındaki korkunun ölçüsünde akıl dışı, inanılmaz ve büyük olacaktır.

.....

YENİ ÇİN adlı kitabı okuyun. Bir gerçeği öğrenmiş olursunuz. Üstelik bu öğrenmenin getirdiği paraleller olacaktır hepimiz için.

Büyük bir bölümü uzun yıllar Çinde kalmış bir Fransız gazetecisi tarafından yazılan bu kitap 19. asrın sonundan günümüze kadar getiriyor Çin'in hikâyesini...

Cengiz TUNCER

(Akşam)

23/8/1966

YALNIZLAR

Zaven Biberyan Türk toplum yaşayışı içinde başarılı bir roman denemesine girişiyor. Biberyan'ın en önemli yanlarından biri de türkçemizi kolaylıkla zorlamasız kullanması.

Tarik DURSUN

(Milliyet)

Biberyan'ın Türkçe basılmış ilk romanı. Günümüzün en çok konuşulan konularından yabancılaşıma açısından büyük şehir insanını anlatıyor.

Cengiz TUNCER

(Akşam)

1961 yılında Fransa'nın Ro-
yaumont şehrinde, Doğudan ve
Batıdan seçkin filozoflar, ikti-
satçılar, sosyologlar, tarihçiler,
yazarlar milletlerarası bir top-
lantıda buluşup «İNSANLIĞI
NASIL BİR GELECEK BEK-
LİYOR?» konusunu tartışılar.

Tartışmaya katılanlar ara-
sında birçok eserler vermiş,
milletlerarası ünlü kişiler ço-
ğunlukta idi. Nobel ödülünü
kazanan bile vardı.

Doğu ile Batı, marksistlerle
marksist olmayanlar arasında
bu ilk diyalog derin yankılar
uyandırdı. Bazı Fransız gaze-
teleri bu karşılaşmayı «Aydın-
ların Zirve buluşması» olarak
niteledi.